

Effecten op de overwegingsintentie van scholieren en mbo-4 studenten om leraar te worden

RESULTATEN VAN EEN VIGNETTENONDERZOEK NAAR DE OPTIMALE FINANCIËLE VOORWAARDEN OM TE KIEZEN VOOR EEN LERARENOPLEIDING EN EEN ONDERZOEK NAAR DE VISIE VAN SCHOLIEREN (HAVO/VWO) EN STUDENTEN (MBO-4) OP HET LERARENBEROEP

Onderzoek in opdracht van het ministerie van OCW:

Mirjam Bahlmann

Robert Jan van Egmond

Boris Eustatia

Dorothy Pillen-Warmerdam

Juni 2017

©2017 Qompas BV Leiden in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Alle rechten voorbehouden. Het is niet toegestaan gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder bronvermelding.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1. Inleiding.....	10
1.1 Aanleiding en doel	10
1.2 Literatuuronderzoek	10
1.2.1 Huidige situatie arbeidsmarkt.....	10
1.2.2 Vertrekpunt huidig onderzoek.....	11
1.2.3 Maatregelen in Nederland	15
1.3 Vraagstelling	18
1.4 Procedure en respondenten	20
1.4.1 Procedure.....	20
1.4.2 Responsberekening.....	21
2 Effecten op de overweging om leraar te worden	26
2.1 Methode	26
2.1.1 Materialen en procedure	26
2.1.2 Analyse	27
2.2 Resultaten	30
2.2.1 Verdeling overweging lerarenopleiding	30
2.2.2 Effect vignetten op lerarenopleiding basisonderwijs	34
2.2.3 Effect vignetten op lerarenopleiding VO/mbo	40
2.2.4 Moment van uitbetaling toelage.....	46
2.3 Conclusies	47
3 Visie op het lerarenberoep	51
3.1 Methode	51
3.1.1 Materialen en procedure	51
3.1.2 Analyse	52
3.2 Resultaten	53
3.2.1 Verschilcores imagovragen.....	53
3.2.2 Push- en pullfactoren	59
3.2.3 Redenen om af te zien van het beroep van leraar	64
3.2.4 Carrière mogelijkheden lerarenberoep.....	65
3.2.5 Imagoverbetering	65
3.2.6 Start- en maximumsalarissen.....	66
3.3 Conclusies	72
4 Bronvermelding	76
5 Bijlage	79
5.1 Profielen en domeinen.....	79
5.2 Schematische opbouw vignetten	79
5.3 Uitgewerkte vignetten	80
5.4 Vragenlijst.....	82
5.5 Tabellen verschillen imagovragen tussen scholieren en studenten.....	86
5.6 Tabellen verschillen imagovragen PO tussen mbo-ers die gaan werken of doorstuderen.....	88
5.7 Tabellen verschillen imagovragen VO/mbo tussen mbo-ers die gaan werken of doorstuderen.....	89
5.8 Tabellen inschatting start- en maximumsalarissen van leraren in het PO, VO of mbo.....	91
5.9 Overzicht tabellen en figuren.....	96

Managementsamenvatting

In het plan van aanpak lerarentekort (Ministerie OCW, 2017) zijn plannen geformuleerd om het geraamde lerarentekort in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs terug te dringen. In lijn 1 van dit plan van aanpak staat de in-, door- en uitstroom van lerarenopleidingen centraal. De taak van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is om in kaart te brengen wat de motieven en ervaren barrières zijn van havisten, vwo'ers en mbo-4 studenten om voor een lerarenopleiding te kiezen en om te onderzoeken welke maatregelen er getroffen kunnen worden om de instroom te verbeteren. Om deze vragen te beantwoorden zijn twee deelonderzoeken uitgevoerd. Deze onderzoeken zijn gebaseerd op onderzoeken van Brink et al. (2015) en Auguste et al. (2010).

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een online enquête onder ruim 20.000 havisten, 20.000 vwo'ers en 150.000 mbo-4 studenten. Na het opruimen van de data heeft dit geleid tot een selectie van 1.132 havisten, 1.454 vwo'ers en 17.467 mbo-4 studenten. Het totale aantal respondenten in de dataset is 20.053. Door de grote hoeveelheid mbo-4 studenten in de dataset, is ervoor gekozen om de data van havo/vwo en mbo-4 apart te analyseren.

Deel 1: Effecten op de overweging om leraar te worden

In dit deelonderzoek staat de inrichting van financiële tegemoetkoming centraal. Binnen dit onderzoek worden de volgende deelvragen beantwoord:

1. Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding basisonderwijs en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
2. Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
3. Onder welke condities zien we een verschuiving in de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan volgen?
4. Zijn er verschillen tussen het gedrag van bepaalde doelgroepen wat betreft de condities waaronder wel of niet gekozen wordt voor een lerarenopleiding?
5. Zijn er verschillen tussen condities voor de keuze voor het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs of mbo?

Door middel van een vignettenonderzoek is onderzocht hoe een financiële tegemoetkoming er qua samenstelling uit moet komen te zien om de kans om een lerarenopleiding te gaan doen te laten stijgen. De vignetten bestaan uit twee categorieën: tegemoetkoming in de studiekosten en salaris. Binnen tegemoetkoming in de studiekosten zijn drie attributen opgenomen met ieder twee levels: collegegeldvergoeding (ja/nee), maandelijkse toelage van €250 (ja/nee) en terugbetalingsvoorwaarden (ja/nee). Binnen de categorie salaris zijn twee attributen opgenomen: startsalaries (€2.000/€2.500) en salariscroefactor in tien jaar (1.5/2.0). Vijf combinaties van deze attributen zijn willekeurig voorgelegd aan respondenten en vervolgens is gevraagd of zij onder deze voorwaarde een lerarenopleiding basisonderwijs zouden willen volgen. Deze vraag is ook gesteld voor het voortgezet onderwijs of mbo. Een voorbeeld van een vignet is:

Stel, je krijgt je collegegeld volledig vergoed (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van 250 euro. Het totale bedrag moet je terugbetalen als je de opleiding niet afrondt. Je bruto startsalaries is 2000 euro per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar 4000 euro per maand (2.0 keer het startsalaries).

Deel 2: Visie op het lerarenberoep

In het tweede deelonderzoek is gekeken naar het beeld dat respondenten hebben van het lerarenberoep basisonderwijs en het lerarenberoep voortgezet onderwijs of mbo. Naar analogie van Brink et al. (2015) en Auguste et al. (2010) is als eerste gekeken naar beroepskenmerken en vervolgens is de kloof berekend tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO of VO/mbo. Aan respondenten die niet zeker weten of ze een lerarenopleiding gaan doen, is gevraagd welke kenmerken van het lerarenberoep ervoor zorgen dat zij geen lerarenopleiding overwegen te doen. Aan respondenten die initieel aangaven wel interesse te hebben in het beroep van leraar, is gevraagd welke carrièremogelijkheden hen aantrekken tot het beroep van leraar. Hierop volgend, is gevraagd aan alle respondenten hoe het imago van leraren verbeterd kan worden en is gevraagd een inschatting te maken van het startsalaris van het geprefereerde beroep en de start- en maximumsalarissen van leraren in het PO en VO/mbo. Met dit deelonderzoek worden de volgende deelvragen beantwoord:

6. Welke kenmerken van leraar PO worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
7. Welke kenmerken van leraar VO/mbo worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
8. Zijn er verschillen tussen het imago van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo?
9. Wat zijn de belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar?
10. Aan welke carrièremogelijkheden is het meest behoefte?
11. Hoe kan het beeld van leraren verbeterd worden?
12. Hoe reëel wordt het salaris van leraren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs ingeschat?

Conclusies

1. Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding basisonderwijs en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?

Van de havisten geeft aan 7.6% waarschijnlijk wel of zeker voor een lerarenopleiding in het basisonderwijs te kiezen. Voor mbo-4 studenten ligt dit percentage op 6.0%. Het percentage is het laagst voor vwo'ers: 2.2%. Vrouwen zijn twee keer zo vaak geïnteresseerd in een lerarenopleiding PO als mannen. Scholieren (havo/vwo) met een C&M-profiel kiezen vaker voor een lerarenopleiding PO dan scholieren met een ander profiel. N&T'ers kiezen het minst vaak voor een lerarenopleiding PO. Mbo-4 studenten met een opleiding in het domein Veiligheid en sport of Zorg en welzijn kiezen het vaakst voor een lerarenopleiding PO.

2. Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?

Van de havisten en mbo-4 studenten overweegt 6.2% waarschijnlijk of zeker een lerarenopleiding VO/mbo te doen. Bij vwo'ers ligt dit percentage opnieuw lager: 2.9%. Vwo'ers kiezen vaker voor een lerarenopleiding VO/mbo dan voor een lerarenopleiding PO. Er is geen verschil tussen mannen en vrouwen. Scholieren met een C&M-profiel geven het vaakst aan een lerarenopleiding VO/mbo te overwegen, N&T'ers het minst vaak. Het percentage N&T'ers dat voor een lerarenopleiding VO/mbo kiest, is wel hoger dan het percentage dat voor het PO kiest. Mbo-4 studenten met een opleiding in het domein Veiligheid en sport of Zorg en welzijn kiezen het vaakst voor een lerarenopleiding VO/mbo.

3. Onder welke condities zien we een verschuiving in de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan volgen?

Vergoeding van het collegegeld, een startsalaris van €2.500 en een salarismroefactor 2.0 hebben een positief effect op de overwegingsintentie van scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4) voor zowel het PO als het VO/mbo. Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden aan vergoeding van het collegegeld of een maandelijkse toelage heeft een negatief effect op de overwegingsintentie. Mbo-4 studenten reageren positief op een maandelijkse toelage van €250. In de groep scholieren werd geen significante verschuiving in overwegingsintentie gevonden wanneer een maandelijkse toelage in het vooruitzicht gesteld werd.

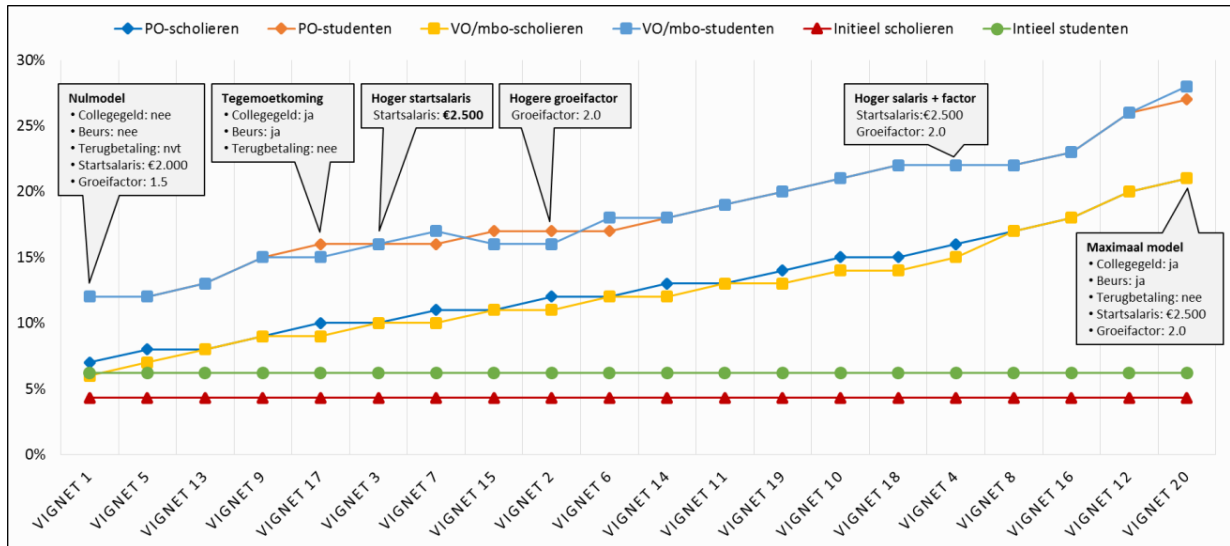
Categorie	Attributen	Level 1	Level 2	Havo/vwo	Mbo-4
Tegemoetkoming studiekosten	Vergoeding collegegeld (€2.000)	Nee	Ja	+	+
	Maandelijkse toelage (€250)	Nee	Ja	0	+
	Terugbetalingsvoorwaarden bij niet afronden opleiding	Nee	Ja	-	-
Salaris	Startsalaris	2.000	2.500	+	+
	Salarismroei (factor)	1.5	2.0	+	+

Tabel 1 Overzicht van de effecten van de verschillende maatregelen. In de kolommen havo/vwo en mbo-4 geven de plussen aan dat er een positief effect gevonden is op de overwegingsintentie van de maatregel level 2 ten opzichte van level 1 op de overwegingsintentie. Een nul geeft aan dat er geen verschil gevonden is en een min geeft aan dat de maatregel een negatief effect heeft op de overwegingsintentie PO en VO/mbo.

De minst aantrekkelijke combinatie van condities en attributen leidde al tot een stijging in de overwegingsintentie bij zowel scholieren als studenten. Initieel gaf 4.5% van de scholieren aan waarschijnlijk of zeker een lerarenopleiding PO te overwegen. Onder de meest gunstige voorwaarde (vignet met vergoeding collegegeld, maandelijkse toelage, geen terugbetalingsvoorwaarden, startsalaris van €2.500 en groeifactor 2.0) stijgt dit percentage naar 21%. Van de mbo-4 studenten gaf 6.0% initieel aan een lerarenopleiding PO te overwegen. De meest gunstige voorwaarde leidt bij mbo-4 studenten tot een positieve overwegingsintentie van 27%. 4.3% van de scholieren kiest onconditioneel voor een lerarenopleiding VO/mbo. Onder de meest gunstige voorwaarde stijgt dit percentage naar 21%. 6.2% van de mbo-4 studenten kies onconditioneel voor een lerarenopleiding VO/mbo. Onder de meest gunstige voorwaarde stijgt de overwegingsintentie naar 28%.

Deze percentages geven aan dat er ruimte is om de overwegingsintentie van scholieren en mbo-4 studenten te laten stijgen door tegemoetkoming in de studiekosten, een hoger salaris, of een combinatie van beiden. Daarbij moet worden aangetekend dat het succes van het aanbieden van een tegemoetkoming in de studiekosten en/of een hoger salaris in de praktijk zal afhangen van de bekendheid van deze maatregelen onder studiekeizers. Aan de andere kant heeft het meetmoment van het onderzoek mogelijk effect op de ingeschatte effecten aangezien een groot deel van de laatstejaars scholieren en studenten al een studiekeuze gemaakt had op het moment van bevraging. Beide factoren maken dat de kansen, weergegeven in Figuur 1, niet één-op-één toegepast kunnen worden om een exacte berekening te maken van het daadwerkelijke effect bij invoering. De schattingen geven wel een goed beeld van de relatieve gevoeligheid van scholieren en studenten voor verschillende vormen van een tegemoetkoming in de studiekosten en een tweetal salarismaatregelen.

Wat betreft de inhoud van de vignetten, leiden vooral een hoger startsalaris en een groeifactor van 2.0 tot een hogere kans om een lerarenopleiding te overwegen. Vergoeding van het collegegeld leidt ook tot een hogere kans, maar in mindere mate. Deze conclusie neemt niet de kosteneffectiviteit in ogenschouw, aangezien aan de vignetten niet dezelfde kostenplaatjes hangen.

Figuur 1 Kansen per vignet laten zien dat er een positieve kans op de overwegingsintentie ten opzichte van de initiële overwegingsintentie (zeker wel leraar PO of VO/mbo en waarschijnlijk wel) is op basis van vignet 1. Dit is het minst interessante vignet. Initiële overwegingsintenties zijn: havo/vwo scholieren PO: 4.5%, VO/mbo: 6.0% en mbo-4 studenten PO: 4.3%, VO/mbo: 6.2%. De kansen lopen op naar mate de voorwaarden interessanter worden. De elementen van alle twintig vignetten zijn te vinden in bijlage 5.2.

4. Zijn er verschillen tussen het gedrag van bepaalde doelgroepen wat betreft de condities waaronder wel of niet gekozen wordt voor een lerarenopleiding?

Uit het vignettenonderzoek blijkt dat vrouwen in de groep scholieren vaker voor een lerarenopleiding PO zouden kiezen dan mannen. In de groep mbo-4 studenten zijn geen significante verschillen tussen mannen en vrouwen. Voor het VO/mbo valt op dat mannen vaker kiezen voor een lerarenopleiding VO/mbo dan vrouwen. Dit geldt voor zowel scholieren als studenten. C&M'ers kiezen het vaakst voor een lerarenopleiding, N&T'ers het minst vaak. Scholieren en studenten die in het laatste jaar van hun opleiding zitten, overwegen minder vaak voor een lerarenopleiding PO of VO/mbo te kiezen. Dit heeft mogelijk te maken met de timing van het onderzoek, aangezien veel laatstejaars al voor een studie gekozen hebben.

5. Zijn er verschillen tussen condities voor de keuze voor het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs of mbo?

Het vergoeden van het collegegeld levert een positief effect op voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo. Een maandelijkse toelage levert voor studenten een positief effect op voor PO en VO/mbo. Op scholieren heeft een maandelijkse toelage geen effect. Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden aan het collegegeld of de toelage heeft een negatief effect op de overwegingsintentie. Een hoger startsalaris heeft een positief effect voor zowel het PO als het VO/mbo, evenals een hogere groeifactor van het startsalaris in tien jaar.

6. Welke kenmerken van leraar PO worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?

Respondenten met de ambitie om leraar in het basisonderwijs te worden, worden het meest aangetrokken tot het beroep doordat je als leraar iets kunt betekenen voor andere mensen en door de uitdaging in het beroep. Ook geven zij aan dat ze zelf trots zouden zijn en dat de familie trots zou zijn. Baanzekerheid is een pullfactor (factor die wat betreft score het dichtst bij het geprefereerde beroep ligt), evenals het beeld dat leraren als succesvolle mensen beschouwd worden. De kloof tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep is het grootst wanneer het gaat om het kunnen onderhouden van een gezin, positieve uitdaging, financiële beloning en carrièremogelijkheden (pushfactoren: factoren die wat betreft scores het verste afliggen van het geprefereerde beroep).

Respondenten zonder ambitie om leraar PO te worden, ervaren een grote kloof tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO op het gebied van carrièremogelijkheden en mogelijkheden om je professioneel te ontwikkelen (pushfactoren). Ook is er een kloof tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO op het gebied van uitdaging, financiële beloning en de professionele werkomgeving. Belangrijke pullfactoren zijn baanzekerheid en iets kunnen betekenen voor andere mensen. De baanzekerheid in het PO wordt laag ingeschat. Dit suggereert dat respondenten niet goed op de hoogte zijn van het verwachte lerarentekort en de relatief hoge baanzekerheid die daarmee naar verwachting gepaard gaat. Dit geldt ook voor het VO/mbo.

7. Welke kenmerken van leraar VO/mbo worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?

Respondenten met de ambitie om leraar te worden vinden vooral kenmerken als iets kunnen betekenen voor anderen en baanzekerheid belangrijk (pullfactoren). Daarnaast vinden zij het belangrijk dat familie trots zou zijn en denken respondenten dat je een gezin kunt onderhouden als leraar in het VO/mbo. De kloof tussen het geprefereerde beroep en het beroep van leraar in het VO/mbo is het grootst voor 'het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' (pushfactor).

Pullfactoren voor respondenten zonder ambitie om leraar te worden in het VO/mbo zijn baanzekerheid, iets kunnen betekenen voor andere mensen en het idee dat je geen topstudent hoeft te zijn om leraar te worden. Grootste pushfactoren zijn carrièremogelijkheden en mogelijkheden om je professioneel te ontwikkelen en hoe trots zij zouden zijn om te vertellen leraar te zijn. Ook is er een kloof op het gebied van uitdaging, financiële beloning en professionele werkomgeving.

8. Zijn er verschillen tussen het imago van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo?

Respondenten zonder de ambitie om leraar te worden schatten de uitdaging en professionele werkomgeving, financiële beloning en carrièremogelijkheden in het PO lager in dan in het VO/mbo. Leraren in het VO/mbo worden door respondenten zonder lerarenambitie als succesvoller beschouwd dan leraren in het PO. Er zijn geen verschillen tussen baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen tussen het PO en VO/mbo.

Respondenten met de ambitie om leraar te worden zijn positiever over de financiële beloning, carrièremogelijkheden, mogelijkheid om een gezin te onderhouden en salariscroei voor het VO/mbo dan voor het PO. Ook denken zij dat leraren werkzaam in het VO/mbo vaker als succesvolle mensen beschouwd worden dan leraren werkzaam in het PO. Daarnaast denken zij dat in het PO minder vaak een concurrerend startsalaris te verdienen valt dan in het VO/mbo. Er zijn geen verschillen tussen baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen.

9. Wat zijn de belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar?

Voor het basisonderwijs zijn de belangrijkste redenen om af te zien van het lerarenberoep het gebrek aan carrièreperspectief, de eigen ervaring als leerling en het lage salaris. Voor vwo'ers speelt het gebrek aan intellectuele uitdaging een grote rol. De belangrijkste redenen om af te zien van het lerarenberoep in het voortgezet onderwijs of mbo zijn de eigen ervaring als leerling, het gebrek aan carrièreperspectief en de hoge werkdruk. Vwo'ers geven ook aan dat het lage salaris een rol speelt.

	Havo		Vwo		Mbo-4	
	PO	VO/mbo	PO	VO/mbo	PO	VO/mbo
Weinig carrièreperspectief	47.5%	41.6%	62.4%	53.4%	37.1%	34.1%
Door mijn eigen ervaring als leerling	44.2%	51.3%	37.2%	46.6%	38.7%	46.1%
Laag salaris	43.8%	36.7%	51.2%	41.3%	34.4%	31.3%
Weinig intellectuele uitdaging	38.6%	27.4%	62.2%	43.5%	24.4%	20.4%
Omgang met kinderen spreekt me niet aan	36.2%	37.0%	39.0%	36.9%	38.2%	36.4%
Lage status van het lerarenberoep	35.6%	31.3%	40.7%	34.5%	25.3%	24.7%
Hoge werkdruk	25.6%	37.9%	26.5%	38.1%	31.3%	37.5%
Weinig professionele cultuur in het onderwijs	20.5%	19.5%	30.9%	26.9%	16.0%	18.1%
Zwaar beroep	17.0%	32.8%	17.5%	27.7%	20.6%	29.6%
Toelatingseisen	7.7%	10.4%	1.0%	2.9%	16.2%	17.2%

Tabel 2 Redenen om af te zien van een lerarenopleiding basisonderwijs en VO/mbo. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.

10. Aan welke carrièremogelijkheden is het meest behoefte?

Respondenten van alle niveaus geven aan dat de mogelijkheid om je naast het leraarschap te kunnen ontwikkelen als coach, schoolleider of bestuurder het meest aanspreekt. Ook zouden ze zich graag specialiseren tot lesontwikkelaar, onderzoeker of rekenspecialist. Vwo'ers zouden zichzelf graag verbreden in het leraarsvak door meer vakken te geven. Ook zouden ze graag in een andere onderwijssector les willen geven.

11. Hoe kan het beeld van leraren verbeterd worden?

Havisten en mbo-4 studenten vinden het vooral belangrijk dat er kleinere klassen komen. Vwo'ers hechten meer waarde aan carrièreperspectief en intellectuele uitdaging. Een derde van alle respondenten geeft aan dat het startsalaris omhoog zou moeten en dat er meer doorgroeimogelijkheden zouden moeten zijn in het salaris. Havisten en mbo-4 studenten geven vaker aan dat een hoger startsalaris zou bijdragen aan een beter beeld van het leraarschap dan vwo'ers.

12. Hoe reëel wordt het salaris van leraren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs ingeschat?

Respondenten schatten het maandelijkse startsalaris van het door hen geprefereerde beroep structureel hoger in dan het gemiddelde startsalaris van een hbo'er. Het maandelijkse startsalaris van een leraar in het basisonderwijs wordt gemiddeld met €553 onderschat. Het maximumsalaris wordt met €1.752 onderschat. Ook de start- en maximumsalarissen voor leraren in het VO/mbo worden onderschat. Het startsalaris wordt €452 lager ingeschat dan het daadwerkelijke startsalaris, het maximumsalaris wordt €2.142 lager ingeschat. Respondenten met interesse in lerarenopleidingen maken een hogere (en dus betere) inschatting van de start- en maximumsalarissen dan respondenten zonder interesse in het beroep van leraar. Het startsalaris van leraren in het PO wordt door 94% van de respondenten onderschat. 82% onderschat het startsalaris van leraren in het VO/mbo. De maximumsalarissen van leraren in het PO en VO/mbo worden door 95% van de respondenten onderschat.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In de kamerbrief van 24 februari 2017 (Ministerie OCW, 2017) wordt een plan van aanpak voorgesteld om de voorspelde lerarentekorten in het onderwijs aan te pakken. Inmiddels wordt er in 2020 een tekort geraamd in het primair onderwijs van 4.000 fte. Dit tekort loopt op tot ruim 10.000 fte in 2025. In het voortgezet onderwijs wordt een tekort geraamd van bijna 800 fte in 2020 tot ruim 1.200 fte in 2025. Er is vooral een tekort aan leraren in vreemde talen en bètavakken¹. Het plan van aanpak is opgesteld naar aanleiding van de motie Grashoff/Ypma (2016)² waarin de regering verzocht wordt met een ambitieus plan van aanpak te komen om het lerarentekort in alle onderwijssectoren op te lossen. In het plan van aanpak moet – volgens deze motie – specifiek aandacht zijn voor beloning, carrièreperspectief, opleidingsstructuur, kwalitatief aanbod van bijscholing en beperking van de werkdruk van leraren. In januari 2017 is in een kamerbrief het uiteindelijke plan van aanpak uiteengezet. Hierin zijn vijf lijnen opgenomen die het geraamde tekort moeten terugdringen (Ministerie OCW, 2017). In het onderhevige rapport staat de eerste lijn centraal: In-, door- en uitstroom van de lerarenopleidingen. De taak van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) bestaat uit twee delen namelijk om binnen deze lijn in kaart te brengen wat de motieven en ervaren barrières zijn van havisten, vwo'ers en mbo'ers om voor een lerarenopleiding te kiezen en om te onderzoeken welke maatregelen er getroffen kunnen worden om de instroom te verbeteren. Met deze taak zijn ook meteen de twee doelen van dit onderzoek duidelijk: (1) achterhalen wat de motieven en ervaren barrières zijn om wel of niet voor een lerarenopleiding te kiezen en (2) inventariseren welke maatregelen het beste ingezet kunnen worden om de instroom te bevorderen.

1.2 Literatuuronderzoek

1.2.1 Huidige situatie arbeidsmarkt

Zowel in het primair onderwijs als in het voortgezet onderwijs worden flinke lerarentekorten geraamd. De meeste vacatures voor leraren bevinden zich in het westen van het land en dan voornamelijk in Randstad. In de komende jaren zal het aantal leerlingen minder sterk dalen dan de voorafgaande jaren. Er wordt verwacht dat het aantal leerlingen in het basisonderwijs vanaf 2020 weer zal gaan stijgen. Dit feit veroorzaakt, samen met het gegeven dat een toenemende hoeveelheid docenten komende jaren met pensioen zal gaan, een verwacht lerarentekort. Verder daalt de instroom van het aantal pabo-

¹ Kamerstukken II 2016/2017, 27 923 nr. 232

² Kamerstuk 2016-2017, 34 458, nr. 23

studenten door aangescherpte vooropleidingseisen, waardoor er niet genoeg nieuwe leraren voor de klas komen te staan (Ministerie OCW, 2016).

In het voortgezet onderwijs is er voornamelijk een tekort aan leraren in vreemde talen (met name Engels, maar ook Frans en Duits), wiskunde/rekenen, Nederlands en exacte vakken (natuurkunde en scheikunde). Het aantal afgestudeerden van lerarenopleidingen dat een baan heeft in het onderwijs neemt toe. Komende jaren wordt een daling verwacht van het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs. Dit leidt tot een afnemende behoefte aan leraren. Desalniettemin wordt verwacht dat de tekorten de komende jaren zullen toenemen door aantrekkende concurrentie van andere werkgevers (bedrijfsleven) en door het aantal leraren dat de pensioengerechtigde leeftijd zal bereiken. Voor het voortgezet onderwijs is geld vrijgemaakt om het beroep aantrekkelijker te maken. Dit geld mogen de schoolbesturen besteden om de functiemix te realiseren. Daarnaast ontvangen zij middelen om leraren te ondersteunen en te stimuleren zich professioneel te ontwikkelen. Met als gevolg dat de gedifferentieerde carrièrepaden een blijvende uitdaging zouden moeten bieden voor leraren om te groeien in kennis, vaardigheden en salaris, want: “Een uitdagend en aantrekkelijk beroep is de beste remedie tegen vroegtijdige uitstroom.” (Ministerie OCW, 2016). Deze maatregelen zouden moeten voorkomen dat leraren overstappen naar het bedrijfsleven.

1.2.2 Vertrekpunt huidig onderzoek

Uit een reviewstudie van Van Eck en Heemkerk (2009) blijkt dat jongeren die voor een lerarenopleiding kiezen dit vooral doen omdat zij met kinderen of jongeren willen werken en uit maatschappelijk oogpunt. Daarnaast spelen zelfontplooiing en interesse voor de vakken een rol bij de overweging. Ook worden functie-inhoudelijke redenen door jongeren genoemd, zoals de mogelijkheid om als leraar zelfstandig te kunnen werken en afwisseling in het beroep. Andere redenen om te kiezen voor een lerarenopleiding zijn baankans, deeltijdwerk en de combinatie van werk en privé. Een probleem dat gesignaleerd wordt, is het feit dat jongeren zich al een beeld gevormd hebben van het leraarschap op basis van eigen ervaringen in het onderwijs. Dit beeld is echter niet altijd realistisch omdat leraar zijn meer inhoudt dan wat jongeren zien voor de klas. Een van de aanbevelingen die in deze review gegeven wordt, is dat er een reëel beeld geschetst moet worden van de inhoud en de mogelijkheden van het leraarschap, omdat blijkt dat jongeren niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden en van wat het leraarschap daadwerkelijk inhoudt.

Uit eerder onderzoek van Van Casteren, Vrielink, Braam en Van der Hoek (2012) naar de motieven van havisten om wel of niet te kiezen voor het lerarenberoep, blijkt dat jongens op de havo niet kiezen voor een lerarenopleiding PO doordat er weinig carrièremogelijkheden zijn, een laag salaris,

weinig afwisseling, een lage status en doordat zij het beroep van leraar zien als vrouwenberoep. Motieven om wel te kiezen voor het lerarenberoep voor havo-jongens zijn kennisoverdracht, het lesgeven, interessante vakken, talenten bij kinderen ontwikkelen en de mogelijkheid tot zelfontplooiing. Het verschil in motieven tussen jongens en meisjes is dat jongens hoger scoren op 'interessante vakken' en lager op 'werken met jonge kinderen' dan meisjes.

Het vertrekpunt van het huidige onderzoek is het onderzoek uitgevoerd door ResearchNed in opdracht van OCW (Brink, Kurver & Van den Broek, 2015). Zij bekeken de visie van universitaire studenten op het lerarenberoep en onderzochten hoe een financiële tegemoetkoming wat betreft samenstelling en hoogte eruit zou moeten zien om mastergediplomeerden in een van de tekortvakken te motiveren om te kiezen voor een eerstegraads universitaire lerarenopleiding (postmaster). Zij maakten onderscheid tussen studenten met een achtergrond in Taal & Cultuur en studenten met achtergrond in Bètatechniek. Het doel hiervan was om te zien of er verschillen zijn tussen Bètatechniek en Taal & Cultuur en om te bekijken of studenten in deze groepen andere motieven hebben, andere barrières ervaren en of er verschillen zijn wat betreft de optimale financiële tegemoetkoming.

Uit het imagodeel van dit onderzoek (waarin de visie op het onderwijs onderzocht werd) blijkt dat studenten vooral aangetrokken worden door het lerarenberoep vanwege de uitdaging. Daarnaast geven ze het vaakst aan dat ze trots zouden zijn om aan mensen te vertellen dat ze leraar zijn. Ook blijkt dat studenten goede training, opleiding en ondersteuning noodzakelijk achten om goed te presteren als leraar. Studenten zonder lerarenambities geven aan dat het kunnen onderhouden van een gezin het lerarenberoep aantrekkelijk(er) maakt. De belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het lerarenberoep zijn het grote verschil in carrièreperspectief tussen het gewenste beroep en het lerarenberoep, gebrek aan uitdaging, gebrek aan professionele cultuur en het lage salaris van leraren. Voor bètatechniekstudenten is de kloof tussen het gewenste beroep en het lerarenberoep groter dan voor studenten in de sector Taal & Cultuur.

Studenten onderschatten zowel het startsalaris als het maximumsalaris van leraren. Studenten met een opleiding in de sector Bètatechniek schatten het startsalaris van een leraar hoger (en daarmee dus beter) in dan studenten in de sector Taal & Cultuur. De onderschatting van het start- en maximumsalaris impliceert dat extra instroom mogelijk gerealiseerd zou kunnen worden door studenten beter op de hoogte te stellen van de salarissen. 8% van de studenten kiest initieel voor een lerarenopleiding. Studenten die een taalopleiding volgen, kiezen vier keer zo vaak voor een lerarenopleiding als studenten met een opleiding in de sector Bètatechniek. Wat betreft overwegingsintentie bleek dat vrouwen vaker voor een lerarenopleiding kiezen dan mannen.

Om de hoogte en samenstelling van de financiële tegemoetkoming vast te stellen is een vignettenonderzoek uitgevoerd (Brink et al., 2015). Vignetten waren opgebouwd uit de volgende condities: vergoeding collegegeld (wel/geen), toelage (geen, 100, 250, 500 en 1.000 euro per maand) en terugbetalingsvoorwaarden (niet terugbetalen, terugbetalen bij niet afronden lerarenopleiding en terugbetalen als je geen leraar wordt). Deze condities zijn in wisselende samenstelling voorgelegd aan respondenten. Na elk vignet (maximaal vijf) werd studenten gevraagd antwoord te geven op de vraag: “Zou je onder deze voorwaarden kiezen voor een eerstegraads universitaire lerarenopleiding?”. Resultaten laten zien dat wanneer de financiële tegemoetkoming stijgt, meer studenten zouden kiezen voor een lerarenopleiding. De vergoeding van het collegegeld en de maandelijkse toelage zijn uitwisselbaar, zolang het totale bedrag leidt tot overeenkomstige jaarbedragen. Terugbetalingsvoorwaarden verkleinen de kans aanzienlijk en schaden de kans om een lerarenopleiding te gaan doen. Er was geen doelgroepspecifiek gedrag kijkend naar de vignetten. Dit betekent dat meisjes niet anders kozen dan jongens en er geen verschillen waren tussen Bètatechniek en Taal & Cultuur.

Zoals hierboven uitgelegd, richt het onderzoek van Brink et al. (2015) zich op de motieven van studenten en op een mogelijke financiële tegemoetkoming die het voor studenten aantrekkelijker zou maken om een lerarenopleiding te gaan doen. Deze aanpak is gebaseerd op het rapport van Auguste, Kihn en Miller (2010). Deze auteurs onderzochten wat ervoor nodig is om hoogopgeleide studenten aan te trekken tot een carrière als leraar. Dit onderzoek bestond uit drie delen waarin zij als eerste onderzochten hoe de situatie is in landen die zeer goed presteren op het gebied van onderwijs. Als tweede onderzochten ze wat het huidige imago is van leraren in de Verenigde Staten en hoe dit beeld verschilt van het geprefereerde beroep van de respondenten en als laatste voerden zij een vignettenonderzoek uit waarin ze na gingen onder welke condities respondenten meer interesse kregen in het beroep van leraar.

Uit het onderzoek van Auguste et al. (2010) bleek dat Singapore, Finland en Zuid-Korea in de top drie van landen met het beste onderwijs ter wereld staan. Scholen uit deze landen presteren beter op het gebied van wiskunde, techniek en leesvaardigheid dan de Verenigde Staten. Deze landen presteren goed doordat niet iedereen toegelaten wordt tot de lerarenopleiding, de overheid betaalt voor de lerarenopleiding (Singapore en Finland) en de overheid houdt vraag en aanbod in de gaten waardoor afgestudeerden met grote zekerheid een baan krijgen. Deze landen garanderen een professionele werkomgeving, een concurrerend salaris (Singapore en Zuid-Korea), professionele ontwikkeling (Zuid-Korea) en prestatieafhankelijke bonussen (Singapore en Zuid-Korea). Daarnaast zien mensen uit deze landen het leraarschap als goede carrière en is er respect voor het lerarenberoep. Al deze factoren leiden tot excellent onderwijs met goede leraren voor de klas en daarmee bovengemiddelde prestaties

van leerlingen. In de Verenigde Staten ligt de situatie anders: er zijn nauwelijks toelatingseisen, studenten moeten hun eigen opleiding betalen, er zijn teveel leraren waardoor de kans op de een baan klein is en de werkomgeving is niet gegarandeerd professioneel. Daarbij krijgen leraren geen concurrerend salaris, zijn er weinig mogelijkheden om je professioneel te ontwikkelen en zijn de prestatiebonussen gelimiteerd. Vanuit de samenleving is het respect voor leraren niet te vergelijken met het respect dat leraren krijgen in landen als Singapore, Finland en Zuid-Korea en daarbij is er veel verloop in het lerarenbestand van scholen. Leraren blijven vaak niet hun hele carrière werkzaam als docent. Het doel van dit onderzoek was om te inventariseren wat ervoor nodig is om meer topstudenten voor de klas te krijgen in de Verenigde Staten. Met topstudenten worden studenten bedoeld die bij de top 33% scoren op gestandaardiseerde testen.

Als tweede is door Auguste et al. (2010) gekeken naar de verschillen tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep op eigenschappen als professionele mogelijkheden, compensatie, uitdaging, salaris, de mening over het leraarschap van de familie en het beeld dat mensen in het algemeen hebben van het leraarschap. Uitkomsten van dit imago-onderzoek lieten zien dat het start- en maximumsalaris van leraren veel lager wordt ingeschat dan het in werkelijkheid is. 82% zou trots zijn om te vertellen leraar te zijn, minder dan de helft denkt dat leraren zich professioneel kunnen ontwikkelen en slechts 3% denkt dat leraren promotie krijgen als ze goed presteren.

Het derde deel van het onderzoek van Auguste et al. (2010) bestaat uit een vignettenonderzoek waarin zij onderzoeken onder welke voorwaarden de respondenten meer interesse toonden in het leraarschap. Deze vignetten bestonden uit verschillende carrièrekenmerken. Deze carrièrekenmerken bestaan uit de volgende condities: werkomgeving, schoolleiderschap, professionele ontwikkeling, nationale marketingcampagne, betaald krijgen tijdens opleiding, prestatiebonussen, startsalaris, maximumsalaris en salariscroei. Uit de resultaten bleek dat het verbeteren van de werkomgeving en het verbeteren van schoolleiderschap geen invloed hadden op de overweging om leraar te worden van topstudenten. Professionele ontwikkeling had een verwaarloosbaar effect op de overweging, een marketingcampagne met informatie over het salaris van leraren leverde een positieve verschuiving van 7 procentpunt op. Een betaalde opleiding zou een groei van 11 procentpunt opleveren. Wat betreft prestatiebonussen bleek dat een bonus voor mensen die bij de beste 10% docenten behoorden een groei opleverde van 11 procentpunt. Het salaris speelt een grote rol in de overweging om leraar te worden. Het effect was voornamelijk zichtbaar als het startsalaris zou stijgen (15 procentpunt groei in overwegingsintentie) en als het maximale salaris \$150.000 zou zijn, zou er een positieve verschuiving in de overwegingsintentie plaats vinden van 39 procentpunt. Als het startsalaris en het maximumsalaris zouden stijgen, vindt er een positieve verschuiving van 37 procentpunt plaats in de overweging van

topstudenten om leraar te worden. Hieruit wordt geconcludeerd dat een betere werkomgeving en schoolleiderschap meer effect zouden hebben op het terugdringen van de uitval van leraren in het onderwijs dan op de aanmelding van nieuwe (top)studenten. Als er geen salarisverhoging wordt meegenomen in het model, blijkt dat er alsnog een stijging van het aantal topstudenten kan ontstaan wanneer de overheid betaalt voor de opleiding, er een marketingcampagne gestart wordt, er goede schoolleiders zijn en mogelijkheden om professioneel te ontwikkelen. Ook een verbetering van de werkomgeving en een prestatiebonus van 20% van het salaris trekken meer topstudenten naar het lerarenberoep.

De bevindingen uit het onderzoek van Auguste et al. (2010) laten zien dat topstudenten zeker aangetrokken kunnen worden tot het leraarschap door een aantal aspecten te verbeteren. Start- en maximumsalarissen spelen een belangrijke rol bij de overweging van topstudenten om leraar te worden. Toch kan er ook groei ontstaan door alleen te investeren in een marketingcampagne, schoolleiders, professionele ontwikkeling en prestatiebonussen. Daarbij helpt het als de opleiding betaald zou worden door de Amerikaanse overheid.

1.2.3 Maatregelen in Nederland

Als we kijken naar de situatie in Nederland, blijkt dat het startsalaris door veel universitaire studenten onderschat wordt (Brink et al., 2015). Dit komt overeen met de situatie in de Verenigde Staten. In Nederland is er een regeling dat universitaire studenten het wettelijk collegegeld betalen bij een tweede master als deze master een lerarenopleiding is en niet het veel hogere instellingsgeld. Daarbij bestaat de Tegemoetkoming Lerarenopleiding (TLO). Deze tegemoetkoming is bedoeld voor studenten aan lerarenopleidingen die geen recht (meer) hebben op studiefinanciering. TLO biedt hen een financiële tegemoetkoming in de studiekosten en het collegegeld met als doel het toekomstige aanbod van leraren te vergroten. Uit een evaluatie van deze maatregel zoals uitgevoerd tussen 2007 en 20111 blijkt dat deze tegemoetkoming door slechts 13% van de studenten gebruikt wordt, dat de bekendheid van deze tegemoetkoming beperkt is en het bereik daarmee niet optimaal. De regeling levert naar schatting 600 extra studenten per jaar op (Van Geel, Warmerdam & Van der Boom, 2014). Er is in Nederland geen baangarantie voor afgestudeerde docenten. Verder blijkt dat studenten een groot verschil ervaren tussen hun geprefereerde beroep en het lerarenberoep als het gaat om de ruimte om zich professioneel te blijven ontwikkelen. Deze ruimte wordt door studenten voor het leraarschap veel lager ingeschat (Brink et al., 2015).

Om een andere doelgroep aan te trekken is in 2009 het traineeprogramma 'Eerst de klas' gestart waarin excellente academici gedurende twee jaar ervaring opdoen met lesgeven op een middelbare

school, waarbij zij tegelijkertijd hun eerstegraads lesbevoegdheid halen en deelnemen aan een leiderschapsprogramma bij een bedrijf. De bijdrage aan het lerarentekort van dit programma is beperkt, maar zou vergroot kunnen worden als dit programma groter opgezet wordt (Bilderbeek, Bos & Korlaar, 2011). Dit programma biedt de mogelijkheid om professionele vaardigheden te ontwikkelen tijdens de studie, maar biedt geen mogelijkheid tot professionele ontwikkeling om docenten te behouden. Om leraren te stimuleren zich professioneel te blijven ontwikkelen en de aantrekkelijkheid voor nieuwe en zittende leraren te vergroten, is er vanaf 2008 extra geleidelijk extra geld vrijgemaakt dat scholen zelf kunnen besteden om een versterkte functie- en salarismix voor leraren te creëren (Ministerie OCW, 2016). Er wordt verwacht dat de beloningsmaatregelen die onderdeel zijn van de functiemix een flink aantal vacatures, oplopend tot 2.600 in 2020, zouden kunnen voorkomen. ‘Zittende’ leraren maken door deze regeling extra uren en de uitstroom neemt af (Van der Aa, Cörvers & Schoon, 2017). Zie Van der Aa et al. (2017). voor een verdere inventarisatie en evaluatie van de maatregelen die in de afgelopen jaren getroffen zijn in Nederland om de instroom en het behoud van leraren te verbeteren.

In januari 2017 is de imagocampagne “Helden voor de klas” gestart, geïnitieerd door Opleidingsfonds Voortgezet Onderwijs (Voion) en Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs (APPO), waarin voornamelijk ingespeeld wordt op de intrinsieke drijfveren om leraar te worden. Deze campagne is bedoeld om meer scholieren te motiveren om een pabo-opleiding te gaan doen en om meer studenten met een opleiding in een tekortvak te motiveren om leraar te worden in het voortgezet onderwijs.

In 1999 werd de campagne ‘Leraar elke dag anders’ ingezet. Volwassenen gaven de campagne gemiddeld een rapportcijfer 6.8. De waardering onder jongeren was een 7.4. Mensen beschouwden leraren vaker als tevreden mensen met plezier in hun werk, dachten dat het leraarschap voldoening geeft en waren niet van mening dat het lerarenberoep te zwaar is. Het beroep van leraar werd vaker gezien als leuk, afwisselend en uitdagend. De imagoverschuiving was voornamelijk zichtbaar onder jongens en havisten. Het is onduidelijk in hoeverre deze campagne effect gehad heeft op het imago en de instroom in de lerarenopleidingen (Ministerie OCW, 2000).

Uit het eerder genoemde vignettenonderzoek van Auguste et al. (2010) blijkt dat studenten inschatten dat een marketingcampagne een positief effect kan hebben op de overwegingsintentie. Uiteindelijk werd er als gevolg van deze inschatting van de studenten een stijging van 7 procentpunt topstudenten geraamd. In deze campagne zou vooral duidelijkheid geschept worden over het salaris van leraren. Ook in het Verenigd Koninkrijk werd er een lerarentekort geraamd in de jaren negentig en waren er problemen met het binnenhalen van toptalenten. Daarom werd er van 1998 tot 2005 een nationale campagne ingezet om topstudenten te motiveren om leraar te worden. In deze campagne werd als eerst

gefocust op intrinsieke drijfveren zoals intellectuele uitdaging en werken met kinderen. Later werden extrinsieke drijfveren zoals het salaris benadrukt.

Naast een marketingcampagne werd geïnvesteerd in beurzen voor studenten aan lerarenopleidingen, werden studieschulden kwijtgescholden (Repayment on Loan Scheme) en werden bonussen verschaft bij intrede in het beroep (Golden Hello). Daarnaast werd het toelatingsproces verbeterd en werd er een trainings- en ontwikkelingsprogramma opgezet. Het pakket met maatregelen is gepaard gegaan met een stijging van 54% topstudenten in 2005 ten opzicht van 1997 (Ellis, 2006). Het is onduidelijk in hoeverre iedere maatregel binnen dit pakket maatregelen precies heeft bijgedragen aan dit resultaat. Wel blijkt uit evaluaties dat de studiebeurzen veel effectiever waren dan de Golden Hello (CPB, 2014).

De stijging van het aantal topstudenten en uiteindelijk topdocenten in Engeland wordt verklaard door verschillende maatregelen. In Nederland ligt de focus niet noodzakelijk op topstudenten maar meer op docenten in het algemeen. Door de toelatingseisen voor lerarenopleidingen te verscherpen, wordt geprobeerd het toelatingsproces te verbeteren om op die manier betere docenten voor de klas te krijgen. Daarnaast werd in het Verenigd Koninkrijk werd een trainings- en ontwikkelingsprogramma opgezet om leraren professioneel uit te dagen. In Nederland ontvangen schoolbesturen middelen om leraren te stimuleren om zich professioneel te ontwikkelen. Door het creëren van een functiemix kunnen leraren ieder hun eigen carrièrepad bewandelen waarin zij blijvend uitgedaagd worden (Ministerie OCV, 2016). De vraag is in hoeverre havo's, vwo'ers en mbo'ers op de hoogte zijn van de mogelijkheden (zoals de functiemix en de lerarenbeurs) om zich binnen het onderwijs professioneel te kunnen blijven ontwikkelen gedurende hun loopbaan.

Samenvattend, kan er geconcludeerd worden dat er een lerarentekort geraamd wordt voor vooral het primair en enkele tekortvakken in het voortgezet onderwijs. Deze tekorten zijn vooral te wijten aan de verhoogde uitstroom van leraren die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken in combinatie met een tekortschietende nieuwe aanwas van gediplomeerden van de lerarenopleidingen. In het PO speelt daarbij in het bijzonder mee dat de instroom van studenten in de pabo's eerst fors is gedaald door de invoer van entreetoetsen taal en rekenen in het eerste jaar en later door de introductie van toelatingstoetsen (Van Ruijven, 2016). Een andere oorzaak is het feit dat het aantal leerlingen vanaf 2020 weer zal gaan stijgen, waardoor de vraag naar leraren toeneemt. Om deze geraamde tekorten tegen te gaan, is reeds een aantal jaar geleden een aantal maatregelen getroffen zoals de versterking van de functiemix en een traineeprogramma waarmee het onderwijs gecombineerd kan worden met het bedrijfsleven. Recent is een imagocampagne gestart. Eerder (voornamelijk buitenlands) onderzoek suggereert dat een tegemoetkoming in de studiekosten alsook het verhogen van het salaris kan leiden

tot een verhoogde instroom in lerarenopleidingen. In het huidige onderzoek wordt daarom onderzocht in hoeverre verschillende vormgevingen van een tegemoetkoming in de studiekosten en van versterking van het salaris effect hebben op de intentie van scholieren en studenten om een lerarenopleiding te gaan doen.

1.3 Vraagstelling

Het huidige onderzoek is onderdeel van lijn 1 (in, door, en uitstroom) uit het plan van aanpak van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, (2017). In het onderhevige onderzoek brengen we in kaart wat de motieven en ervaren barrières van havisten, vwo'ers en mbo-4 studenten die bijdragen aan de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan doen. Aangezien er in zowel het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs een lerarentekort dreigt te ontstaan, worden de vragen gesteld voor beide onderwijstypen. Daarbij wordt in het eerste deel onderzocht onder welke condities het volgen van een lerarenopleiding basisonderwijs of voortgezet onderwijs/mbo interessanter wordt. Condities die getest worden zijn gebaseerd op Brink et al. (2015). De focus binnen de condities ligt op financiële tegemoetkoming in de studiekosten door middel van vergoeding van het collegegeld, maandelijkse tegemoetkomingen gedurende de opleiding en terugbetalingsvoorwaarden. De tweede focus ligt op startsalaris en stijging van het salaris binnen tien jaar. Met de uitkomsten van dit deel van het onderzoek proberen we handvatten te identificeren die uiteindelijk kunnen leiden tot beleidsmaatregelen. In het tweede deel wordt de huidige visie op het lerarenberoep van havisten, vwo'ers en mbo'ers in kaart gebracht. De groepen bestaan uit havisten uit klas 4 en 5, vwo'ers uit klas 4, 5 en 6 en mbo-4 studenten uit alle leerjaren. Op de volgende vragen proberen we een antwoord te formuleren:

Deel 1: Effecten op de overweging om leraar te worden

- (1) Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding basisonderwijs en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
- (2) Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
- (3) Onder welke condities zien we een verschuiving in de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan volgen?
- (4) Zijn er verschillen tussen het gedrag van bepaalde doelgroepen wat betreft de condities waaronder wel of niet gekozen wordt voor een lerarenopleiding?
- (5) Zijn er verschillen tussen condities voor de keuze voor het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs of mbo?

Deel 2: Visie op het lerarenberoep

- (6) Welke kenmerken van leraar PO worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
- (7) Welke kenmerken van leraar VO/mbo worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
- (8) Zijn er verschillen tussen het imago van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo?
- (9) Wat zijn de belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar?
- (10) Aan welke carrièremogelijkheden is het meest behoefte?
- (11) Hoe kan het beeld van leraren verbeterd worden?
- (12) Hoe reëel wordt het salaris van leraren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs ingeschat?

Om de invloed van specifiek gedrag van de doelgroep te achterhalen zijn de volgende achtergrondkenmerken gebruikt:

- Geslacht (man/vrouw)
- Type opleiding (havo/vwo/mbo-4)
- Jaar (4, 5 havo, 4, 5, 6 vwo of 1, 2, 3, 4 mbo-4)
- Laatste jaar
- Profiel voor havo/vwo (voor toelichting, zie sectie 5.1)
- Domein voor mbo (voor toelichting, zie sectie 5.1)
- Voorkeur type onderwijs (PO en VO/mbo)

1.4 Procedure en respondenten

1.4.1 Procedure

Uit de Qompas database zijn willekeurig 20.000 vwo-scholieren en 23.000 havo-scholieren geselecteerd. Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) heeft 150.000 mbo-4 studenten geselecteerd. Aan deze mensen is een e-mail gestuurd met daarin een link naar een online enquête. Deze enquête bevat de imagovragen en vignetten van het onderzoek. Het invullen van de enquête duurt ongeveer tien minuten en door mee te doen maakten respondenten kans op een iPad mini of op een van de 35 Bol.com cadeaubonnen t.w.v. €15,-.

De vragenlijst begint met algemene vragen om respondenten goed door de enquête te sturen en om deelnemers die niet voldoen aan de vooraf gestelde eisen, uit de enquête te leiden. Hierop volgt de initiële overwegingsvraag of respondenten wel of niet zouden kiezen voor een lerarenopleiding in het basisonderwijs of voortgezet onderwijs of mbo. In totaal zijn er twintig vignetten geformuleerd. Iedere respondent krijgt vijf willekeurige vignetten toegewezen en beantwoordt vervolgens de overwegingsvraag voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo. Zie sectie 2.1 voor meer uitleg over de inhoud van de vignetten.

Het imago van het basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo wordt vastgesteld door imagovragen te stellen over het geprefereerde beroep en door vervolgens deze vragen te stellen voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo. Dit biedt de mogelijkheid om een vergelijking te maken tussen het imago van het geprefereerde beroep en het lerarenberoep. Naar aanleiding van het antwoord op de initiële overwegingsvraag, worden vragen gesteld over negatieve aspecten van het lerarenberoep en carrièrekansen. Ook maken respondenten een salarisinschatting en beantwoorden ze vragen over welke maatregelen er getroffen zouden kunnen worden om het imago van leraren te verbeteren.

1.4.2 Responsberekening

Initieel waren er 35.468 respondenten. Dit leverde 22.421 volledig ingevulde enquêtes op. Hiervan vielen er 2.368 buiten de doelgroep doordat zij vmbo doen ($N = 260$) in havo 3 zitten ($N = 33$), in vwo 3 ($N = 17$), een mbo-opleiding doen op niveau 1, 2 of 3 ($N = 833$), een wo-opleiding ($N = 59$), een hbo-opleiding ($N = 319$) of niet studeren of naar school gaan ($N = 212$). Van een aantal mensen is het niveau niet bekend ($N = 635$). Het gemiddelde geboortjaar van havisten is 2000 [CI = 95%, SD = 1.89], het gemiddelde geboortjaar van vwo'ers is 2000 [CI = 95%, SD = 1.73] en het gemiddelde geboortjaar van mbo'ers is 1997 [CI = 95%, SD = 3.07].

	N (Aantal)	%
Uitgestuurd havo	22.998	11.9%
Uitgestuurd vwo	19.992	10,4%
Uitgestuurd mbo	150.000	77.7%
Aantal gestarte enquêtes	35.468	
Onvolledig verwijderd	13.047	36.8%
Volledig ingevuld	22.421	63.2%
Waarvan		
Buiten doelgroep	2.368	10,5%
Netto respons	20.053	89,5%
Waarvan		
Volledig ingevuld havo	1.132	5.6%
Volledig ingevuld vwo	1.454	7.3%
Volledig ingevuld mbo-4	17.467	87.1%

Tabel 3 Responsberekening

Wat opvalt, is dat het percentage 'onvolledig verwijderd' hoog is. Dit is te wijten aan de hoeveelheid mbo'ers die tegelijkertijd de enquête probeerde in te vullen. Hierdoor ontstond een overbelasting van de website en konden veel mbo'ers de enquête niet afmaken. Deze mbo'ers hebben alsnog de mogelijkheid gekregen om op een later moment de enquête in te vullen. Een tweede reden voor deze hoge waarde is het aantal mensen dat de enquête twee of meerdere keren heeft ingevuld ($N = 242$). In deze gevallen is alleen de eerste complete enquête meegenomen in dit onderzoek.

	N (aantal)	%
Havo	1.132	5.6%
Vwo	1.454	7.3%
Mbo-4	17.467	87.1%
Totaal	20.053	100%
Man	7.467	37.2%
Vrouw	12.544	62.6%
Niet bekend	42	0.2%
Totaal	20.053	100%
Profiel (havo en vwo):		
C&M	250	9.7%
E&M	836	32.4%
N&G	798	30.9%
N&T	700	27.1%
Totaal	2.584	100%
Domein (mbo-4):		
Afbouw, hout en onderhoud	117	0.7%
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	446	2.6%
Bouw en infra	397	2.3%
Economie en administratie	2.601	14.9%
Handel en ondernemerschap	997	5.7%
Horeca en bakkerij	610	3.5%
Informatie en communicatietechnologie	924	5.3%
Media en vormgeving	1.907	10.9%
Mobiliteit en voertuigen	104	0.6%
Techniek en procesindustrie	1.257	7.2%
Toerisme en recreatie	869	5.0%
Transport, scheepvaart en logistiek	387	2.2%
Uiterlijke verzorging	255	1.5%
Veiligheid en sport	542	3.1%
Voedsel, natuur en leefomgeving	569	3.3%
Zorg en welzijn	5.484	31.4%
Totaal	17.465	100%
Havo klas 4	674	59.5%
Havo klas 5	458	40.5%
Totaal havo	1.132	100%
Vwo klas 4	552	38.0%
Vwo klas 5	560	38.5%
Vwo klas 6	342	23.5%
Totaal vwo	1.454	100%
Mbo-4 jaar 1	5.048	28.9%
Mbo-4 jaar 2	4.767	27.3%
Mbo-4 jaar 3	4.665	26.7%
Mbo-4 jaar 4	2.987	17.1%
Totaal mbo-4	17.467	100%
Waarvan		
Mbo-4 laatste jaar	5.805	28.9%

Tabel 4 Responsberekeningen naar achtergrondkenmerken

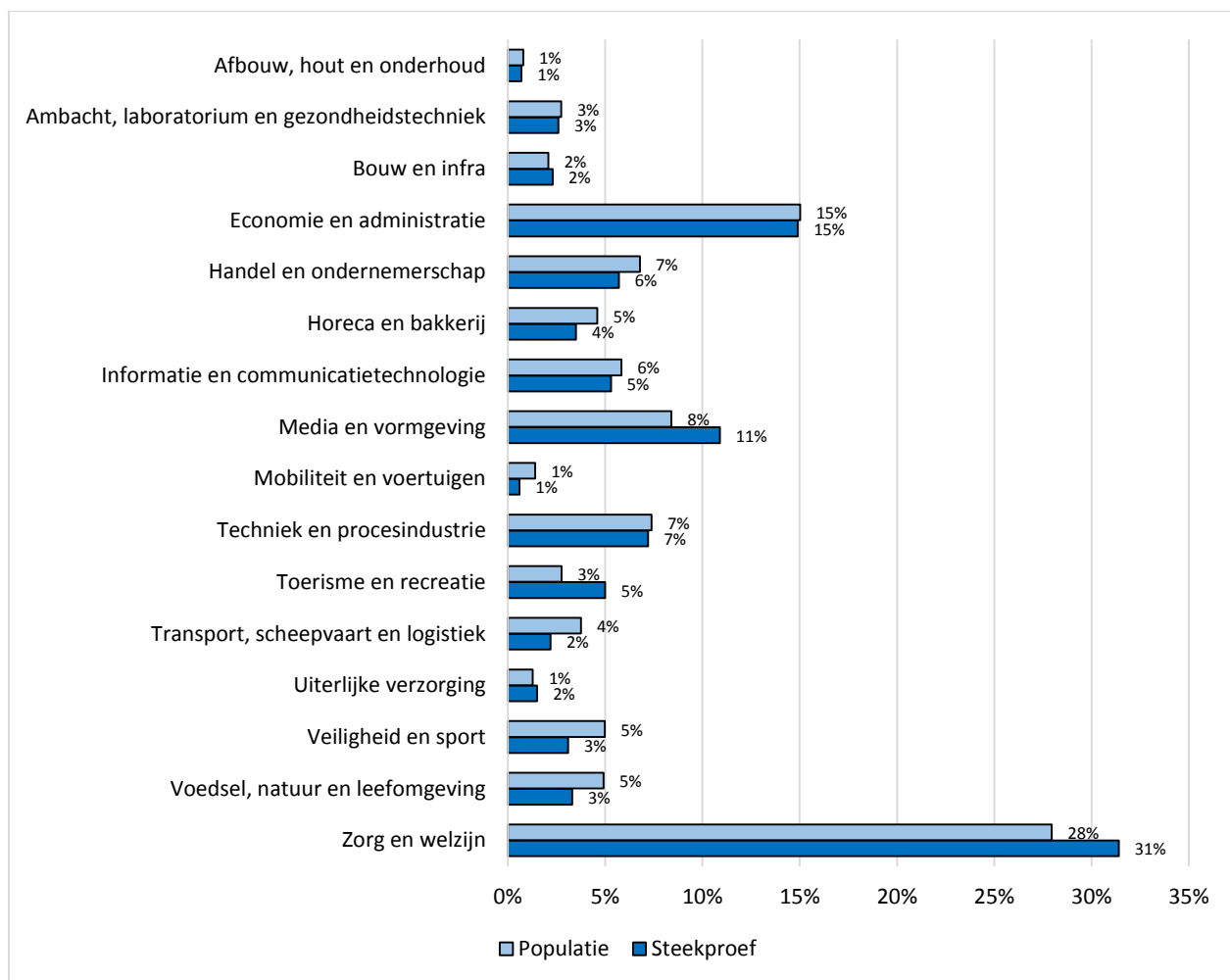
Tabel 4 laat de respons zien verdeeld naar achtergrondkenmerken. Wat opvalt, is dat de verhouding man-vrouw ongeveer 1:2 is. Naar verhouding zitten er minder E&M'ers in de dataset dan in de populatie (gemiddelde van havo en vwo is 41.6%). Scholieren met een N&T-profiel zijn licht oververtegenwoordigd (gemiddelde voor N&T'ers in de populatie voor havo en vwo is 20.9%). Deze verhouding is deels te verklaren doordat er meer vwo'ers in de dataset zitten dan havisten. Het percentage havisten in de populatie met een E&M-profiel is hoger dan het aantal vwo'ers. Het percentage vwo'ers met een N&T-profiel in de populatie is hoger dan het aantal havisten met een N&T-profiel.

De populatie havisten uit klas 4 en 5 in Nederland bestaat uit 119.051 scholieren (cijfers: CBS, 2017). De populatie vwo'ers uit jaar 4, 5 en 6 bestaat uit 126.519 leerlingen (cijfers: CBS, 2017). Er zijn in Nederland 247.014 mbo-4 studenten (cijfers: CBS, 2015-2016). Om representatieve uitspraken te doen met een betrouwbaarheidsniveau van 95%, moet de steekproef per groep minstens 385 respondenten bevatten. In het onderhevige onderzoek wordt ruimschoots aan deze eis voldaan.

De verhouding mannen en vrouwen ligt in de populatie voor alle groepen op 49% versus 51%. De verhouding man/vrouw in het onderhevige onderzoek is 37.2% man en 62.8% vrouw. Dit betekent dat de vrouwen oververtegenwoordigd zijn in de dataset. Hiervoor is niet gecompenseerd door te wegen. Ook de mbo-4 studenten zijn oververtegenwoordigd in de dataset. In sectie 2 is vanwege de scheve verhouding gekozen voor aparte regressieanalyses voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4). In sectie 3 worden de getoonde totalen in hoge mate bepaald worden door de scores van mbo-4 studenten. Dit is de reden dat voor elk van de niveaus de scores apart zijn weergegeven en dat de verschijscores apart berekend zijn voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4). Met wegen zou dit probleem niet opgelost kunnen worden doordat de maximaal toegestane weegfactor niet zou leiden tot een gelijke verhouding.

Figuur 2 laat de verhouding per domein van mbo-4 studenten zien voor de steekproef en de populatie (Cijfers: OCW, ingeschreven mbo-4 studenten per 1-10-2016). De verdeling van de steekproef komt redelijk overeen met de verdeling over de domeinen. Wat opvalt, is dat de steekproef in verhouding meer mbo-4 studenten in het domein Zorg en welzijn bevat en meer mensen in het domein Media en vormgeving. Er is een lichte ondervertegenwoordiging van mbo-4 studenten in het domein Transport, scheepvaart en logistiek, Veiligheid en sport en Voedsel natuur en leefomgeving.

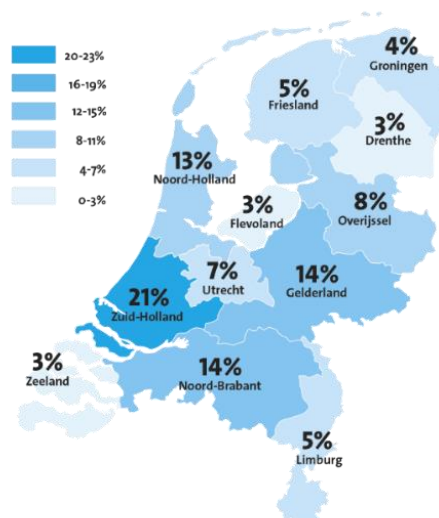
In Figuur 3 wordt de verdeling van respondenten over de provincies vergeleken. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de verdeling over provincies in de steekproef overeenkomt met de verdeling van scholieren en studenten in de populatie (cijfers: CBS, 2015-2016). Dit betekent dat er sprake is van een representatieve steekproef.

Figuur 2 Vergelijking van de verhouding mbo-4 studenten per domein voor de steekproef en de populatie.

	N (aantal)	Steekproef (%)	Populatie (%)
Drenthe	629	3%	3%
Flevoland	549	3%	3%
Friesland	918	5%	4%
Gelderland	2.778	14%	13%
Groningen	744	4%	3%
Limburg	1.059	5%	6%
Noord-Brabant	2.793	14%	15%
Noord-Holland	2.603	13%	16%
Overijssel	1.632	8%	7%
Utrecht	1.292	7%	8%
Zeeland	523	3%	2%
Zuid-Holland	4.126	21%	20%

Tabel 5 Verdeling respondenten per provincie.

Figuur 3 Verdeling respondenten per provincie

Ook is aan respondenten gevraagd aan te geven wat het opleidingsniveau van de ouders/verzorgers is. Aan hen is gevraagd het hoogste opleidingsniveau van een van de ouders in te vullen. Tabel 6 laat zien dat meer 40% van mbo-4 studenten ouders met een mbo-3,-4 opleiding heeft. 27.8% van de ouders heeft een hbo-opleiding en 8.4% heeft een universitaire opleiding. Bij vwo'ers ligt het percentage ouders met een universitaire opleiding vele malen hoger: 43.7%. 11.6% heeft een mbo-3,-4 opleiding als hoogste opleidingsniveau. Bij havisten zien we dat de meeste ouders een hbo-opleiding hebben: 39.8%.

	N(aantal)	Havo %	N(aantal)	Vwo %	N(aantal)	Mbo-4 %
Basisonderwijs	9	0.8%	7	0.5%	256	1.5%
Vmbo	33	2.9%	30	2.1%	764	4.4%
Mbo-1,-2	40	3.5%	37	2.6%	745	4.3%
Mbo-3,-4	227	20.1%	168	11.6%	7.460	42.8%
Hbo	450	39.8%	484	33.4%	4.850	27.8%
Wo	265	23.5%	633	43.7%	1.462	8.4%
Weet ik niet	106	9.4%	91	6.3%	1.893	10.9%
Totaal	1.130	100%	1.450	100%	17.430	100%

Tabel 6 Achtergrondkenmerken: Het hoogste opleidingsniveau van ouder(s) verdeeld per niveau.

Aan mbo-4 studenten is gevraagd wat zij van plan zijn na de mbo-opleiding. 22.1% van de mbo-4 studenten zegt waarschijnlijk door te gaan studeren in het hbo, 40.5% zegt zeker door te willen studeren in het hbo (Tabel 7). Dit betekent dat 62.6% de intentie heeft om door te studeren in het hbo. Uiteindelijk stroomt in het jaar 2014-2015 35% van de mbo-4 studenten door in het hbo (Van den Broek et al., 2016).

	Mbo-4 studenten N(aantal)	%
Zeker werken	2.161	12.5%
Zeker doorstuderen in het hbo	7.028	40.5%
Waarschijnlijk werken	2.653	15.3%
Waarschijnlijk doorstuderen in het hbo	3.833	22.1%
Weet ik niet	1.667	9.6%
Totaal	17.342	100%

Tabel 7 Achtergrondkenmerken: Plannen van mbo-4 studenten na het afronden van de huidige opleiding.

2 Effecten op de overweging om leraar te worden

2.1 Methode

2.1.1 Materialen en procedure

De methode die gehanteerd wordt, is de vignettenmethode van Rossi en Anderson (1982). Deze werkwijze biedt de mogelijkheid om verschillende hypothetische beschrijvingen (vignetten) met daarin verschillende attributen met ieder eigen levels te testen. De taak van de respondent is om aan te geven in hoeverre deze combinatie van attributen en levels de keuze beïnvloedt. Het doel is om te identificeren wat de invloed is van een attribuut op de keuze en om de relatieve impact van ieder attribuut/level te achterhalen. De vignetten bestaan uit twee categorieën: tegemoetkoming in de studiekosten en salaris. Binnen tegemoetkoming in de studiekosten zijn drie attributen opgenomen met ieder twee levels. De attributen en levels zijn: wel/geen vergoeding collegegeld, wel/geen maandelijkse toelage van €250 en wel/niet terugbetalen bij het niet afronden van de opleiding. Wat betreft salaris maken we onderscheid in twee attributen met ieder twee levels: startsalaris (€2.000 of €2.500 per maand) en salarisgroei in tien jaar tijd (1.5 keer het startsalaris of 2.0 keer het startsalaris). Een schematische weergave van de vignetten is te vinden in sectie 5.2. De uitgewerkte vignetten zijn te vinden in sectie 5.3. Een voorbeeld van een vignet is:

Stel, je krijgt je collegegeld volledig vergoed (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van 250 euro. Het totale bedrag moet je terugbetalen als je de opleiding niet afrondt. Je bruto startsalaris is 2000 euro per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar 4000 euro per maand (2.0 keer het startsalaris).

Elke respondent krijgt vijf willekeurige vignetten toebedeeld en geeft voor ieder vignet aan in hoeverre dit de keuze voor een lerarenopleiding basisonderwijs beïnvloedt en in hoeverre deze voorwaarden invloed hebben op de overweging om te kiezen voor een lerarenopleiding VO/mbo.

De hoogte van het collegegeld komt overeen met de werkelijke hoogte van het huidige collegegeld dat studenten momenteel betalen om aan een hogeschool of universiteit te studeren. De hoogte van de maandelijkse toelage komt overeen met de hoogte de tegemoetkoming studiekosten onderwijsmasters (TSO). Deze tegemoetkoming bedraagt in totaal €5.000. Een deel daarvan is het collegegeld van €2.000 euro. Het restant: €3.000 gedeeld door 12 maanden, levert een toelage van €250 per maand op. Het startsalaris van €2.000 komt overeen met het gemiddeld gerapporteerde bruto maandsalaris van hbo-studenten (Van der Werff & Bisschop, 2016). Het startsalaris €2.500 is 25% meer dan het startsalaris van

€2.000 euro. Het idee achter deze keuze is dat deze waarde significant moet afwijken van de waarde van €2.000 om de gevoeligheid voor het startsalaris goed in beeld te kunnen brengen, maar dat het tegelijkertijd een enigszins realistische waarde moet zijn. Het bruto startsalaris van leraren in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs ligt gemiddeld rond de €2.500 (fte) (CNV Onderwijs, 2016-2017). Dit maakt het logisch om als startsalaris €2.500 euro te nemen, omdat zo het daadwerkelijke startsalaris getest wordt en bekeken kan worden of dit een verschil in overwegingsintentie teweeg kan brengen. De factor waarmee het salaris groeit in tien jaar is gesteld op 1.5 of op 2.0. Deze factoren zijn gekozen op basis van salaristabellen voor het primair onderwijs (CNV onderwijs, 2016-2017) en voortgezet onderwijs (CNV onderwijs, 2016-2017). Een groeifactor 1.5 ligt lager dan de groeiverwachting van afgestudeerden aan de pabo na vijf jaar: primair onderwijs (factor = 1.62). Voor voortgezet onderwijs ligt de groeiverwachting op 1.38 voor afgestudeerden aan een lerarenopleiding maatschappijvakken, 1.29 bij afgestudeerden aan een lerarenopleiding exact en 1.33 bij afgestudeerden aan een lerarenopleiding talen (Van der Werff & Bisschop, 2016 (tabel 8)). Deze cijfers wijken af van de salaristabellen van CNV Onderwijs omdat in het onderzoek van Van der Werff en Bisschop (2016) de feitelijke deeltijdfactor is meegenomen bij het inschatten van de salarissen. Daarbij betreft het een meetmoment 1.5 jaar na het starten en zit vermoedelijk niet iedereen meer op een startsalaris. Er is gekozen voor een gemiddelde van 1.5. Een groeifactor 2.0 is gekozen om voldoende differentiatie te houden tussen de levels van het attribuut. Omwille van de vergelijkbaarheid en om de vignetten voor PO en VO/mbo gelijk te houden, is ervoor gekozen deze bedragen en groeifactoren hetzelfde te houden.

2.1.2 Analyse

In navolging van het onderzoek van Brink et al. (2015) is dezelfde statistische methode gehanteerd. De keuzemogelijkheden op de overwegingsvragen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo zijn teruggebracht van vijf mogelijkheden (totaal niet, waarschijnlijk niet, misschien, waarschijnlijk wel, zeker wel) naar twee mogelijkheden (ja/nee). Om deze dichotome verdeling te verkrijgen, worden de opties 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet' en 'misschien' beschouwd als 'nee'. De opties 'waarschijnlijk wel' en 'zeker wel' worden samengevoegd tot 'ja'. Door deze verdeling te maken, wordt het mogelijk om goed in kaart te brengen onder welke voorwaarden of op welk punt er een verschuiving plaats vindt in overweging van respondenten om wel of niet te kiezen voor een lerarenopleiding. Om de scores van de vignetten te analyseren, wordt gebruik gemaakt van een *generalized linear mixed model*. Dit model biedt de mogelijkheid om niet-lineaire vergelijkingen te schatten in een hiërarchisch regressiemodel. De binaire codering van de afhankelijke variabele vraagt om een niet-lineaire benadering: hierbij wordt uitgegaan van een binomiale verdeling.

De resultaten in Tabel 11 en Tabel 12 laten zien hoe de kans (odds) van wel of niet kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs of een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo verandert aan de hand van verschillende vignetkenmerken (collegegeldvergoeding, maandelijkse toelage, terugbetalingsvoorwaarden, startsalaris en groeifactor van salaris) en achtergrondkenmerken. De odds worden als volgt uitgedrukt:

$$\text{odds} = \frac{P(\text{kieszen voor lerarenopleiding PO of VO})}{P(\text{niet kieszen voor een lerarenopleiding PO of VO})}$$

In deze modellen worden de odds volgens een natuurlijk logaritme getransformeerd naar een lineaire variant, de logit:

$$\text{Logit} = \log(\text{odds})$$

Deze logit is het onderwerp van de geschatte vergelijking van het eerste niveau met m fixed predictors:

$$\text{Logit}_{ij} = \beta_{0j} + \beta_1 x_{1ij} \dots + \beta_m x_{mij}$$

Waar de intercepten β_{0j} per student random variëren rondom een gemiddelde:

$$\beta_{0j} = \gamma_{00} + u_{0j}$$

In het nulmodel (niet getoond) is geen enkele predictor opgenomen. In model 1 zijn de vignetkenmerken als dummyvariabelen opgenomen. Hierbij geldt dat de overwegingsvragen voor PO en VO dienen als referentiecategorieën. Model 2 bevat de volgende achtergrondkenmerken:

- Type opleiding (havo ten opzichte van vwo)
- Geslacht (mannen ten opzichte van vrouwen)
- Profiel (alleen voor havisten en vwo'ers)
- Domein (alleen voor mbo-4 studenten)
- Laatste jaar

De weergegeven coëfficiënten zijn odds ratio's (OR), dat wil zeggen dat zij de verschuiving in de odds weergeven wanneer de betreffende parameter verandert. Een odds ratio tussen 0 en 1 duidt op een negatief effect, terwijl een odds ratio boven 1 duidt op een positief effect. Een odds ratio van 1 betekent dat er geen effect is. Tabel 8 geeft het aantal observaties per vignet weer. Voor ieder vignet zijn rond de 5.000 observaties verzameld voor zowel PO en VO/mbo. Dit is ruim voldoende voor representatieve uitspraken.

	Aantal observaties PO	Aantal observaties VO/mbo		Aantal observaties PO	Aantal observaties VO/mbo
Vignet 1	5.096	5.096	Vignet 11	5.056	5.055
Vignet 2	5.003	5.003	Vignet 12	5.018	5.018
Vignet 3	5.052	5.052	Vignet 13	5.063	5.062
Vignet 4	5.003	5.003	Vignet 14	5.027	5.027
Vignet 5	5.022	5.023	Vignet 15	4.984	4.983
Vignet 6	4.996	4.997	Vignet 16	4.992	4.993
Vignet 7	4.976	4.977	Vignet 17	5.028	5.027
Vignet 8	5.016	5.016	Vignet 18	5.050	5.050
Vignet 9	4.984	4.984	Vignet 19	4.993	4.993
Vignet 10	5.076	5.075	Vignet 20	5.013	5.013

Tabel 8 Observaties voor alle vignetten voor PO en VO/mbo

2.2 Resultaten

2.2.1 Verdeling overweging lerarenopleiding

Tabel 9 geeft per groep aan welke scholieren of studenten waarschijnlijk voor een lerarenopleiding basisonderwijs kiezen en welke scholieren of studenten zeker overwegen leraar te worden in het basisonderwijs. De percentages voor waarschijnlijk en zeker leraar in het primair onderwijs worden, zijn samengevoegd en afgezet tegen 'geen leraar PO'. Deze categorie bestaat uit de samenvoeging van 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet' en 'misschien'. Voor VO/mbo is dezelfde methode gehanteerd.

Chi-kwadraat toetsen voor gelijke verdelingen laten zien dat er tussen alle groepen significante verschillen bestaan. Tussen havo, vwo en mbo zijn significante verschillen. Havisten overwegen significant vaker leraar te worden dan vwo'ers en mbo'ers. Het percentage mbo'ers dat overweegt leraar in het primair onderwijs te worden ligt significant hoger dan het percentage vwo'ers dat het beroep van leraar in het basisonderwijs ambieert. Het verschil tussen havo en vwo is ook significant. Daarnaast zien we dat het percentage havisten dat zegt 'zeker leraar PO te worden' bijna twee keer zo groot is als het percentage dat 'waarschijnlijk leraar PO' wil worden. Ook tussen mannen en vrouwen bestaat een significant verschil: het percentage vrouwen dat een lerarenopleiding primair onderwijs overweegt, is significant hoger dan het percentage mannen.

Tussen alle profielen bestaan significante verschillen. C&M'ers overwegen significant vaker leraar te worden in het basisonderwijs dan scholieren met een ander profiel. Maar ook het verschil tussen N&G en N&T is significant. Dit betekent dat N&G'ers vaker een lerarenopleiding primair onderwijs zouden overwegen dan N&T'ers. Bij de verschillende mbo-4 domeinen valt op dat mbo-4 studenten met een studie in de domeinen Veiligheid en sport (11.6%) en Zorg en welzijn (12.8%) veel vaker voor een lerarenopleiding in het basisonderwijs zouden kiezen dan studenten die een studie volgen binnen een van de andere domeinen.

Tabel 10 geeft per groep aan hoeveel procent van de scholieren en studenten initieel aangaf waarschijnlijk of zeker een lerarenopleiding in het voortgezet onderwijs of mbo te overwegen. Vwo'ers wijken significant af van havisten en mbo'ers. Vwo'ers geven minder vaak aan dat ze het beroep van leraar zouden overwegen. Tussen mannen en vrouwen zijn geen verschillen. Wat betreft profielen zien we dat C&M'ers overwegend positiever zijn over een leraar worden in het VO of mbo dan scholieren met een van de andere profielen. Tussen E&M, N&G en N&T zijn geen significante verschillen. 12.9% van de mbo-4 studenten in het domein Veiligheid en sport (12.9%) overweegt een lerarenopleiding VO of mbo te doen. Studenten in het domein Zorg en welzijn (8%) staan op een tweede plek wat betreft positieve overwegingsintentie.

	Waarschijnlijk leraar PO worden (%)	Zeker leraar PO worden (%)	Totaal (Waarschijnlijk en zeker PO) (%)	N (aantal)
Havo	2.6%	5.0%	7.6%	85
Vwo	1.0%	1.2%	2.2%	31
Mbo-4	3.2%	2.8%	6.0%	1.039
Totaal	3.0%	2.8%	5.8%	1.555
Man	2.1%	1.5%	3.6%	269
Vrouw	3.5%	3.6%	7.1%	882
Profiel:				
C&M	4.4%	7.2%	11.6%	29
E&M	1.8%	4.1%	5.9%	49
N&G	1.5%	1.9%	3.4%	27
N&T	0.7%	0.9%	1.6%	11
Domein:				
Afbouw, hout en onderhoud	0.9%	0.0%	0.9%	1
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	0.7%	0.2%	0.9%	4
Bouw en infra	0.8%	0.5%	1.3%	5
Economie en administratie	2.4%	0.9%	3.3%	86
Handel en ondernemerschap	1.5%	1.1%	2.6%	26
Horeca en bakkerij	1.6%	0.5%	2.1%	13
Informatie en communicatietechnologie	1.4%	0.3%	1.7%	16
Media en vormgeving	1.3%	0.7%	2.0%	38
Mobiliteit en voertuigen	0.0%	0.0%	0.0%	0
Techniek en procesindustrie	1.3%	0.2%	1.5%	18
Toerisme en recreatie	2.0%	2.2%	4.2%	36
Transport, scheepvaart en logistiek	2.6%	0.5%	3.1%	12
Uiterlijke verzorging	1.6%	1.6%	3.2%	8
Veiligheid en sport	7.4%	4.2%	11.6%	63
Voedsel, natuur en leefomgeving	1.6%	0.7%	2.3%	13
Zorg en welzijn	5.9%	6.9%	12.8%	699
Laatstejaars mbo-4	2.2%	3.0%	5.2%	299
Niet-laatstejaars mbo-4	3.6%	2.7%	6.3%	740
Laatstejaars havo/vwo	0.9%	4.6%	5.5%	44
Niet laatstejaars havo/vwo	2.0%	2.0%	4.0%	72

Tabel 9 Percentage respondenten dat initieel aangaf leraar in het basisonderwijs te willen worden. Verdeeld in achtergrondkenmerken. De categorieën 'zeker wel' en 'waarschijnlijk wel' zijn samengevoegd en afgezet tegen wel/niet leraar willen worden.

	Waarschijnlijk leraar VO/mbo worden (%)	Zeker leraar VO/mbo worden (%)	Totaal (Waarschijnlijk en zeker VO) (%)	N (aantal)
Havo	3.8%	2.4%	6.2%	70
Vwo	2.1%	0.8%	2.9%	41
Mbo-4	4.0%	2.2%	6.2%	1.074
Totaal	3.8%	2.1%	5.9%	1.185
Man	4.0%	2.0%	6.0%	453
Vrouw	3.7%	2.1%	5.8%	731
Profiel (havo en vwo):				
C&M	4.4%	4.0%	8.4%	21
E&M	3.2%	1.3%	4.3%	38
N&G	2.6%	0.8%	3.4%	27
N&T	2.0%	1.6%	3.6%	25
Domein (mbo-4):				
Afbouw, hout en onderhoud	6.0%	0.9%	6.9%	8
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	3.4%	0.9%	4.3%	19
Bouw en infra	2.5%	2.3%	2.8%	19
Economie en administratie	3.7%	1.7%	5.4%	138
Handel en ondernemerschap	4.2%	1.8%	6.0%	60
Horeca en bakkerij	3.0%	0.8%	3.8%	23
Informatie en communicatietechnologie	3.4%	1.7%	5.1%	47
Media en vormgeving	3.6%	1.4%	5.0%	95
Mobiliteit en voertuigen	1.0%	0.0%	1.0%	1
Techniek en procesindustrie	2.5%	1.2%	3.7%	47
Toerisme en recreatie	3.7%	1.3%	5.0%	43
Transport, scheepvaart en logistiek	3.9%	1.3%	5.2%	20
Uiterlijke verzorging	3.5%	2.4%	5.9%	15
Veiligheid en sport	9.0%	3.9%	12.9%	70
Voedsel, natuur en leefomgeving	3.9%	2.1%	6.0%	34
Zorg en welzijn	4.6%	3.4%	8.0%	334
Laatstejaars mbo-4	3.3%	2.6%	5.9%	346
Niet-laatstejaars mbo-4	4.3%	1.9%	6.2%	728
Laatstejaars havo/vwo	2.0%	2.4%	4.4%	35
Niet laatstejaars havo/vwo	3.2%	1.1%	4.3%	76

Tabel 10 Percentage respondenten dat initieel aangaf leraar in het voortgezet onderwijs of mbo te willen worden. Verdeeld in achtergrondkenmerken. De categorieën 'zeker wel' en 'waarschijnlijk wel' zijn samengevoegd en afgezet tegen wel/niet leraar willen worden.

Tussen de overwegingen voor een lerarenopleiding in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo zien we verschillen tussen niveaus. Het percentage havisten (7.6%) dat een lerarenopleiding PO overweegt, ligt hoger dan het percentage havisten dat een lerarenopleiding VO of mbo overweegt (6.2%). Vwo'ers kiezen vaker voor een lerarenopleiding VO/mbo dan voor PO. Vrouwen geven vaker aan een lerarenopleiding basisonderwijs te overwegen dan mannen. Voor het voortgezet onderwijs of mbo is er geen verschil tussen mannen en vrouwen. C&M'ers kiezen vaker voor een lerarenopleiding in het algemeen dan scholieren met een ander profiel. Verder kiezen C&M'ers vaker voor een lerarenopleiding basisonderwijs dan voor het voortgezet onderwijs of mbo. N&T'ers overwegen het minst vaak een lerarenopleiding te gaan doen, maar staan wel positiever tegenover een lerarenopleiding VO/mbo dan PO. Voor zowel het basisonderwijs als het VO of mbo zien we dat studenten met een mbo-4 opleiding in de sector Veiligheid en sport vaker overwegen een lerarenopleiding te doen. Het percentage studenten met een studie in het domein Zorg en welzijn dat een lerarenopleiding basisonderwijs overweegt (12.8%), ligt een stuk hoger dan het percentage studenten dat een lerarenopleiding VO of mbo zou overwegen (8.0%). Wat verder opvalt, is dat scholieren en studenten die in het laatste jaar van hun opleiding zitten, als ze een lerarenopleiding overwegen, vaker geantwoord hebben dat ze 'zeker wel' een lerarenopleiding overwegen dan 'waarschijnlijk wel'. Dit geeft aan dat de meeste laatstejaars de keuze al gemaakt hebben. Bij de groep die zie nog niet in het laatste jaar bevindt, is de twijfel nog groter.

2.2.2 Effect vignetten op lerarenopleiding basisonderwijs

Om het effect van vignetkenmerken te meten op de overweging om te kiezen voor een lerarenopleiding voor het basisonderwijs, is een logistische regressie uitgevoerd, naar analogie van Brink et al. (2015). Voor het basisonderwijs is de groep gesplitst in scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4), omdat de verhoudingen tussen de groepen de resultaten kunnen vertekenen. In het eerste model zijn alleen de vignetkenmerken meegenomen (vergoeding collegegeld, toelage, terugbetalingsvoorwaarden, startsalaris en salariscroei). Voor scholieren zien we in model 1 (Tabel 11) dat de kansverhouding tussen een positieve en negatieve overwegingsintentie 1.329 keer hoger wordt wanneer het collegegeld vergoed wordt. Het aanbieden van een maandelijkse toelage leidt niet tot een verschil in overwegingsintentie. Terugbetalingsvoorwaarden hebben een negatief effect op de overweging om voor een lerarenopleiding te kiezen (OR = .815). Een verhoging van het startsalaris en een salariscroefactor 2.0 binnen tien jaar, leiden tot positievere overwegingsintenties. Dit houdt in dat wanneer het startsalaris €2.500 bedraagt, de interesse in een lerarenopleiding PO stijgt. In model 2 zijn de achtergrondkenmerken van scholieren toegevoegd. Hieruit blijkt dat vrouwen vaker voor een lerarenopleiding zouden kiezen dan mannen en dat havisten meer dan twee keer zo vaak voor een lerarenopleiding PO kiezen dan vwo'ers (OR = .452). Deze gegevens komen overeen met de initiële overwegingsintentie. Scholieren in het laatste jaar van het vwo of de havo, kiezen minder vaak voor een lerarenopleiding PO (OR = .797). Voor elke scholier die een C&M-profiel heeft en een lerarenopleiding PO gaat doen, gaan slechts 0.6 scholieren met een E&M- of N&G-profiel een lerarenopleiding PO doen. Voor N&T'ers ligt deze factor nog lager (OR = .363). Er is geen interactie tussen vignetkenmerken.

	Model 1	Model 2
Collegegeld vergoed (ref. = Nee)	1.329*	1.327*
Toelage (ref. = Nee)	1.049	1.068
Terugbetalen (ref. = Nooit)	.815*	.806*
Salaris (ref. = 2.000 euro)	1.485*	1.496*
Stijging (ref. = 1.5 keer)	1.693*	1.715*
Geslacht (Ref. = Man)		1.210*
Niveau (Ref. = Havo)		.452*
Laatstejaars (Ref. Nee)		.797*
Profiel (Ref. = C&M)		
E&M		.613*
N&G		.607*
N&T		.363*
Intercept	-2.564*	-1.704 *
-2*Loglikelihood	9786.208	9374.321
Aantal observaties	12.860	12.825
Aantal respondenten	2.572	2.565

Tabel 11 Keuze voor een lerarenopleiding basisonderwijs naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met scholieren uit havo en vwo. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$.

Bij mbo-4 studenten zien we een positief effect op de overweging om leraar te worden in het basisonderwijs wanneer het collegegeld vergoed wordt (OR = 1.247). Het aanbieden van een maandelijkse toelage van €250 levert een significante stijging op (OR = 1.074). Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden aan de toelage en het collegegeld levert een negatief effect op voor de overweging om leraar in het PO te worden (OR = .792). Wanneer het startsalaris €2.500 is, wordt de kansverhouding tussen een negatieve en positieve overwegingsintentie 1.367 keer hoger. Wanneer het salaris in tien jaar tijd verdubbelt, zijn studenten vaker geneigd om voor een lerarenopleiding PO te kiezen dan wanneer het salaris met een factor 1.5 stijgt. Wat betreft achtergrondkenmerken, valt op te maken uit model 2 dat er geen significant verschil is tussen mannen en vrouwen. Mbo-4 studenten die in het laatste jaar zitten, kiezen minder vaak voor een lerarenopleiding PO (OR = .931). Studenten met een studie in de domeinen Economie en administratie, Handel en ondernemerschap, Toerisme en recreatie en Uiterlijke verzorging, kiezen twee keer zo vaak voor een lerarenopleiding PO dan studenten in het domein Afbouw, hout en onderhoud. Studenten met een studie in het domein Veiligheid en sport en Zorg en welzijn kiezen meer drie keer zo vaak voor een lerarenopleiding PO.

	Model 1	Model 2
Collegegeld vergoed (ref. = Nee)	1.247*	1.253*
Toelage (ref. = Nee)	1.074*	1.074*
Terugbetalen (ref. = Nooit)	.792*	.792*
Salaris (ref. = 2.000 euro)	1.367*	1.377*
Stijging (ref. = 1.5 keer)	1.506*	1.523*
Geslacht (Ref. = Man)		.975
Laatstejaars (Ref. Nee)		.931*
Domein (Ref: Afbouw, hout en onderhoud)		
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek		1.019
Bouw en infra		1.241
Economie en administratie		2.370*
Handel en ondernemerschap		2.034*
Horeca en bakkerij		1.574*
Informatie en communicatietechnologie		1.547*
Media en vormgeving		1.268
Mobiliteit en voertuigen		.984
Techniek en procesindustrie		1.090
Toerisme en recreatie		2.253*
Transport, scheepvaart en logistiek		1.546*
Uiterlijke verzorging		2.150*
Veiligheid en sport		3.492*
Voedsel, natuur en leefomgeving		1.398*
Zorg en welzijn		3.362*
Intercept	-1.985*	-2.750*
-2*Loglikelihood	82467.810	80358.642
Aantal observaties	87.585	87.395
Aantal respondenten	17.517	17.479

*Tabel 12 Keuze voor een lerarenopleiding basisonderwijs naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met mbo-4 studenten. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$.*

Voor scholieren geldt dat vergoeding van het collegegeld, geen terugbetalingsvoorwaarden, een startsalaris van €2.500 en salarisgroei van factor 2 resulteren in positieve effecten op de overweging om te kiezen voor een lerarenopleiding PO. Een maandelijkse toelage van €250 heeft geen effect. Voor mbo-4 studenten blijken alleen terugbetalingsvoorwaarden een negatief effect te hebben op de overweging. Het aanbieden van een vergoeding van het collegegeld, een maandelijkse toelage van €250, een startsalaris van €2.500 en een verdubbeling van het salaris in tien jaar, heeft positieve effecten op de overweging om voor de lerarenopleiding basisonderwijs te kiezen. In tegenstelling tot scholieren, zijn mbo-4 studenten wel gevoelig voor een maandelijkse toelage.

Deze waarden geven echter nog geen duidelijkheid over of de combinatie van de verschillende eigenschappen binnen de vignetten invloed heeft op de overweging. Om deze kansen te berekenen, is de volgende formule gebruikt:

$$P_{\text{wel}} = \frac{e^{\text{Constant} + B_{\text{collegegeld}} + B_{\text{Tegemoetkoming}} + B_{\text{terugbetalingsvoorwaarden}} + B_{\text{startsalaris}} + B_{\text{salarisgroei}}}}{(e^{\text{Constant} + B_{\text{collegegeld}} + B_{\text{Tegemoetkoming}} + B_{\text{terugbetalingsvoorwaarden}} + B_{\text{startsalaris}} + B_{\text{salarisgroei}}} + 1)}$$

Tabel 13 laat de kans op het doen van een lerarenopleiding PO zien voor scholieren en studenten. 4.5% van de scholieren (havo en vwo) overweegt initieel een lerarenopleiding PO te doen. Wat opvalt, is dat onder de meest negatieve voorwaarde (vignet 1) er al een verschuiving plaats vindt van 4.5% naar 7.0%. Bij mbo-4 studenten is het verschil nog groter. Initieel kiest 5.8% voor een lerarenopleiding PO, onder invloed van het minst ideale vignet stijgt de intentie om leraar PO te worden naar 12%. Dit betekent dat scholieren al reageren op een startsalaris van €2.000 en een groeifactor van 1.5. De geschatte kans op een positieve overwegingsintentie op basis van vignetten is voor scholieren lager dan voor studenten. Het bereik is wel ongeveer hetzelfde (21% - 7% = 14%) en (27% - 12% = 15%). Wat opvalt, is dat vooral een startsalaris van €2.500 leidt tot een hogere kans dan een startsalaris van €2.000. Ook het verhogen van het startsalaris binnen tien jaar met een factor 2 heeft een positief effect. Zoals verwacht, scoort het meest ideale scenario (collegegeldvergoeding, maandelijkse toelage, niet terug betalen, startsalaris van €2.500 en stijging met factor 2.0) in beide groepen het hoogst. Voor havisten en vwo'ers ligt de kans op het doen van een lerarenopleiding PO bij dit vignet op 21%, voor mbo-4 studenten op 27%. De maandelijkse toelage lijkt weinig invloed te hebben op de overweging. Vignet 6 en 14 verschillen alleen in het toekennen van een maandelijkse toelage. Het verschil in overweging is slechts 1% positiever als er

wel sprake is van een maandelijkse toelage. Hetzelfde geldt voor het vignettenpaar 5-13, 9-17, 7-15, 11-19, 10-18 en 8-16. Hieruit blijkt dat een maandelijkse toelage geen effect heeft op de overweging om leraar te worden. Dit komt overeen met de bevindingen uit Tabel 11. Uit deze resultaten bleek dat een maandelijkse toelage geen significante verschillen opleverde. Voor mbo'ers is er wel een significant verschil (Tabel 12). Het effect is echter minimaal ($OR = 1.074$). Er is geen verschil tussen de volgorde van de vignetten tussen scholieren en studenten wat betreft voorkeur. Over het geheel gezien, leveren vignetten hogere kansen op voor mbo-4 studenten om een lerarenopleiding PO te gaan doen dan voor scholieren.

Deze kansen zijn niet direct toe te passen op huidige instroomcijfers om een schatting te doen van de verwachte instroom. De reden hiervoor is dat er externe (intrinsieke en extrinsieke) factoren zijn die invloed hebben op de overweging om leraar te worden. De percentages in Tabel 13 geven aan dat er ruimte is om de overwegingsintentie van scholieren en studenten te laten stijgen door een tegemoetkoming in de studiekosten en hoger salaris en dat een combinatie van een tegemoetkoming in de studiekosten en een hoger startsalaris en hogere salarisgroefactor leiden tot een hogere overwegingsintentie om leraar te worden in het basisonderwijs. Het succes van het aanbieden van een tegemoetkoming in de studiekosten en/of een hoger startsalaris met een hogere groefactor is afhankelijk van de bekendheid van deze maatregelen. Daarbij heeft het meetmoment van het onderzoek mogelijk effect op de resultaten aangezien een deel van de scholieren al een studiekeuze gemaakt heeft. Deze gegevens maken dat de kansen, weergegeven in Tabel 13, niet direct toegepast kunnen worden om een verwachting te maken van de instroom. Wat betreft de inhoud van de vignetten, leiden vooral een hoger startsalaris en een groefactor van 2.0 tot een hogere kans om een lerarenopleiding te overwegen. Vergoeding van het collegegeld leidt ook tot een hogere kans, maar in mindere mate. Deze conclusie neemt niet de kosteneffectiviteit in ogenschouw, aangezien aan de vignetten niet dezelfde kostenplaatjes hangen. Voor de analyse voor het VO/mbo geldt hetzelfde.

Vignet-nummer	Collegegeld vergoed (ca. €2.000,-)	Maandelijkse toelage €250,-	Terugbetalen bij niet afronden opleiding	Bruto startsalaris per maand	Salaris na tien jaar in relatie tot startsalaris	Scholieren (havo/vwo) Initieel 4.5%	Studenten (mbo-4) Initieel 6.0%
1	Nee	Nee	Nee	2.000	1.5 keer	7%	12%
5	Ja	Nee	Ja	2.000	1.5 keer	8%	12%
13	Ja	Ja	Ja	2.000	1.5 keer	8%	13%
9	Ja	Nee	Nee	2.000	1.5 keer	9%	15%
17	Ja	Ja	Nee	2.000	1.5 keer	10%	16%
3	Nee	Nee	Nee	2.500	1.5 keer	10%	16%
7	Ja	Nee	Ja	2.500	1.5 keer	11%	16%
15	Ja	Ja	Ja	2.500	1.5 keer	11%	17%
2	Nee	Nee	Nee	2.000	2.0 keer	12%	17%
6	Ja	Nee	Ja	2.000	2.0 keer	12%	17%
14	Ja	Ja	Ja	2.000	2.0 keer	13%	18%
11	Ja	Nee	Nee	2.500	1.5 keer	13%	19%
19	Ja	Ja	Nee	2.500	1.5 keer	14%	20%
10	Ja	Nee	Nee	2.000	2.0 keer	15%	21%
18	Ja	Ja	Nee	2.000	2.0 keer	15%	22%
4	Nee	Nee	Nee	2.500	2.0 keer	16%	22%
8	Ja	Nee	Ja	2.500	2.0 keer	17%	22%
16	Ja	Ja	Ja	2.500	2.0 keer	18%	23%
12	Ja	Nee	Nee	2.500	2.0 keer	20%	26%
20	Ja	Ja	Nee	2.500	2.0 keer	21%	27%

Tabel 13 Kans op de overweging (waarschijnlijk wel en zeker wel) om een lerarenopleiding PO te gaan doen voor gecombineerde vignettenmerken voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4) op basis van geschatte coëfficiënten.

Tabel 14 laat de verschillen tussen het initiële antwoord op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs en het hoogste antwoord na vijf vignetten voor scholieren. Tabel 15 laat de verschillen zien voor studenten. Voor scholieren valt op dat een percentage van 24% aanvankelijk zegt waarschijnlijk geen lerarenopleiding PO te overwegen, maar op een van de vijf vignetten als hoogste antwoord toch heeft aangegeven ‘waarschijnlijk wel’ een lerarenopleiding PO te overwegen. Voor mbo-4 studenten ligt dit percentage op 26%. Er zit weinig verschil tussen de percentages van scholieren de percentages van studenten.

	Totaal niet		Waarschijnlijk niet		Misschien		Waarschijnlijk wel		Zeker wel		N (totaal)
Initieel antwoord:	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	(=100%)
Totaal niet	538	33%	502	31%	424	26%	144	9%	30	2%	1.638
Waarschijnlijk niet	10	2%	147	25%	251	42%	142	24%	41	7%	591
Misschien	1	0%	8	4%	71	32%	105	47%	40	18%	225
Waarschijnlijk wel	0	0%	0	0%	1	2%	21	50%	20	48%	42
Zeker wel	1	1%	0	0%	3	4%	7	10%	62	85%	73
Totaal	550	21%	657	26%	750	29%	419	16%	193	8%	2.569

Tabel 14 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs (PO) en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor scholieren (havo en vwo).

	Totaal niet		Waarschijnlijk niet		Misschien		Waarschijnlijk wel		Zeker wel		N (totaal)
Initieel antwoord:	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	(=100%)
Totaal niet	3.649	35%	2.488	24%	2.508	24%	1.294	12%	518	5%	10.457
Waarschijnlijk niet	78	2%	936	24%	1.488	39%	984	26%	370	10%	3.856
Misschien	10	0%	48	2%	522	25%	952	45%	569	27%	2.101
Waarschijnlijk wel	2	0%	11	2%	32	6%	231	42%	275	50%	551
Zeker wel	6	1%	2	0%	15	3%	51	10%	414	85%	488
Totaal	3.745	21%	3.485	20%	4.565	26%	3.512	20%	2.146	12%	17.453

Tabel 15 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs (PO) en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor studenten (mbo-4).

Tabel 16 laat zien dat het meest ideale vignet de meeste switchers van ‘waarschijnlijk wel’ naar ‘zeker wel’ oplevert. De aantallen bij scholieren zijn klein. Tabel 17 laat zien dat vooral een startsalaris van €2.500 en een groeifactor van 2.0 de meeste switchers opleveren van ‘waarschijnlijk wel’ naar ‘zeker wel’.

Vignet	Aantal
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	6
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	5
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	5
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	5
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	4
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	2
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	2
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	2
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	2
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	2
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	2
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	1
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	1
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	1
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	1
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	0

Tabel 16 Condities waaronder de groep scholieren die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van ‘waarschijnlijk wel’ op meerdere vignetten ‘zeker wel’ geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.

Vignet	Aantal
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	54
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	51
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	50
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	44
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	39
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	35
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	35
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	30
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	30
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	30
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	29
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	28
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	26
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	25
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	25
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	24
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	23
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	23
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	23
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	16

Tabel 17 *Conditie waaronder de groep mbo-4 studenten die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.*

2.2.3 Effect vignetten op lerarenopleiding VO/mbo

De werkwijze voor de analyse voor VO/mbo is hetzelfde als in sectie 2.2.2 beschreven is. Tabel 18 laat in model 1 zien dat het vergoeden van collegegeld een positief effect op de overwegingsintentie van scholieren heeft (OR = 1.360). Het aanbieden van een maandelijkse toelage van €250 heeft geen effect en zorgt er niet voor dat scholieren vaker zouden kiezen voor een lerarenopleiding VO of mbo (OR = 1.066). Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden aan het collegegeld en de toelage heeft een negatief effect (OR = .827). Het aanbieden van een salaris van €2.500 euro in vergelijking tot een salaris van €2.000 heeft een positief effect (OR = 1.543) en ook de salarisstijging leidt tot een positievere overwegingsintentie (OR = 1.679). Uit model 2 blijkt – in tegenstelling tot de resultaten uit model 2 voor het basisonderwijs – dat vrouwen minder vaak zouden kiezen voor een lerarenopleiding VO/mbo dan mannen (OR = .769). Havisten zouden eerder voor een lerarenopleiding VO/mbo kiezen van vwo'ers (OR = .621). Scholieren in het laatste jaar van hun opleiding, zouden minder vaak voor een lerarenopleiding kiezen. C&M'ers zouden significant vaker kiezen voor een lerarenopleiding VO/mbo dan scholieren met een van de andere profielen. Vergeleken met het basisonderwijs valt op dat N&T'ers vaker zouden kiezen voor het VO/mbo dan voor het PO. Samenvattend betekent dit dat scholieren voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo een positievere overwegingsintentie hebben wanneer het collegegeld vergoed wordt, er geen terugbetalingsvoorwaarden zijn, het startsalaris op

€2.500 ligt en het salaris groeit met een factor 2.0. Het faciliteren van een maandelijkse toelage heeft op de overweging om leraar te worden in het PO en VO of mbo geen effect.

	Model 1	Model 2
Collegegeld vergoed (ref. = Nee)	1.360*	1.358*
Toelage (ref. = Nee)	1.066	1.072
Terugbetalen (ref. = Nooit)	.827*	.825*
Salaris (ref. = 2.000 euro)	1.543*	1.548*
Stijging (ref. = 1.5 keer)	1.679*	1.681*
Geslacht (Ref. = Man)		.769*
Niveau (Ref. = Havo)		.621*
Laatstejaars (Ref. Nee)		.815*
Profiel (Ref. = C&M)		
E&M		.606*
N&G		.601*
N&T		.535*
Intercept	-2.667*	-1.719*
-2*Loglikelihood	9487.567	9341.093
Aantal observaties	12.865	12.826
Aantal respondenten	2.573	2.565

*Tabel 18 Keuze voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met alleen scholieren uit havo en vwo. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$.*

Tabel 19 laat zien dat het vergoeden van het collegegeld een positief effect heeft op de overwegingsintentie van mbo-4 studenten (OR = 1.269). Het aanbieden van een maandelijkse toelage van €250 levert een positief effect op (OR = 1.054). Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden aan vergoeding van het collegegeld en de maandelijkse toelage heeft voor een negatief effect op de overwegingsintentie (OR = .804). Een startsalair van €2.500 in vergelijking tot een startsalair van €2.000 zorgt voor een positieve verschuiving, net zoals een stijging van het startsalair met een factor 2.0 in tien jaar ten opzichte van een factor 1.5 (OR = 1.548). Model 2 laat de achtergrondkenmerken zien voor mbo-4 studenten. Jongens hebben een positievere overwegingsintentie dan meisjes (OR = .819). De variabele laatstejaars levert geen effect op. In de domeinen zien we positieve effecten bij Bouw en infra, Economie en administratie, Horeca en bakkerij, Uiterlijke verzorging, Veiligheid en sport en Zorg en welzijn. Studenten in het domein Mobiliteit en voertuigen scoren significant lager dan studenten in het domein Afbouw, hout en onderhoud.

	Model 1	Model 2
Collegegeld vergoed (ref. = Nee)	1.269*	1.272*
Toelage (ref. = Nee)	1.054*	1.053*
Terugbetalen (ref. = Nooit)	.804*	.804*
Salaris (ref. = 2.000 euro)	1.362*	1.366*
Stijging (ref. = 1.5 keer)	1.548*	1.552*
Geslacht (Ref. = Man)		.819*
Laatstejaars (Ref. Nee)		.983
Domein (Ref: Afbouw, hout en onderhoud)		1.023
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek		.950
Bouw en infra		2.370*
Economie en administratie		1.452*
Handel en ondernemerschap		1.275*
Horeca en bakkerij		1.094
Informatie en communicatietechnologie		.976
Media en vormgeving		.576*
Mobiliteit en voertuigen		.846
Techniek en procesindustrie		1.139
Toerisme en recreatie		.976
Transport, scheepvaart en logistiek		1.341*
Uiterlijke verzorging		2.119*
Veiligheid en sport		1.093
Voedsel, natuur en leefomgeving		1.557*
Zorg en welzijn		
Intercept	-2.004*	-2.121*
-2*Loglikelihood	82678.624	82016.028
Aantal observaties	87.582	87.388
Aantal respondenten	17.570	17.478

*Tabel 19 Keuze voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met mbo-4 studenten. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$.*

Samenvattend, betekenen deze resultaten dat scholieren en studenten positieve effecten op de overweging om leraar in het VO of mbo te worden laten zien wanneer het collegegeld vergoed wordt, er geen terugbetalingsvoorwaarden zijn, het salaris €2.500 bedraagt en het salaris stijgt met een factor 2.0. Voor scholieren verandert het effect op de overwegingsintentie niet als er een toelage beschikbaar gesteld wordt. Mbo-4 studenten laten wel een positief effect zien bij toezegging van een maandelijkse toelage.

Hierop volgend zijn de kansen berekend voor de combinatie van de verschillende condities in de vignetten. De resultaten in Tabel 20 laten zien dat de kans voor scholieren en studenten om leraar in het VO te worden onder invloed van het minst ideale vignet al hoger is dan de initiële overwegingsintentie. Dit betekent dat scholieren en studenten al positief reageren op een startsalaris van €2.000 en een groeifactor van 1.5. Het meest negatieve scenario (vignet 1) scoort bij zowel scholieren als studenten het

slechtst, maar laat toch een positieve verschuiving in overweging zien van 6% voor scholieren en 12% voor studenten. Wat opvalt, is dat de kansen bij studenten harder stijgen dan bij scholieren. Het bereik van de kans ligt voor scholieren en studenten niet anders. De volgorde van de vignetten, afhankelijk van de kans, verandert ook niet voor scholieren en studenten. De meest ideale voorwaarde (vignet 20) scoort ook het beste in beide groepen. Verder valt op dat een startsalaris van €2.500 en een groeifactor van 2.0 de grootste stijging opleveren in overwegingsintentie.

Vignet-nummer	Collegegeld vergoed (ca. €2.000,-)	Maandelijkse toelage €250,-	Terugbetalen bij niet afronden opleiding	Bruto startsalaris per maand	Salaris na tien jaar in relatie tot startsalaris	Scholieren (havo/vwo) Initieel 4.3%	Studenten (mbo-4) Initieel 6.2%
1	Nee	Nee	Nee	2.000	1.5 keer	6%	12%
5	Ja	Nee	Ja	2.000	1.5 keer	7%	12%
13	Ja	Ja	Ja	2.000	1.5 keer	8%	13%
9	Ja	Nee	Nee	2.000	1.5 keer	9%	15%
17	Ja	Ja	Nee	2.000	1.5 keer	9%	15%
3	Nee	Nee	Nee	2.500	1.5 keer	10%	16%
2	Nee	Nee	Nee	2.000	2.0 keer	10%	17%
7	Ja	Nee	Ja	2.500	1.5 keer	11%	16%
15	Ja	Ja	Ja	2.500	1.5 keer	11%	16%
6	Ja	Nee	Ja	2.000	2.0 keer	12%	18%
14	Ja	Ja	Ja	2.000	2.0 keer	12%	18%
11	Ja	Nee	Nee	2.500	1.5 keer	13%	19%
19	Ja	Ja	Nee	2.500	1.5 keer	13%	20%
10	Ja	Nee	Nee	2.000	2.0 keer	14%	21%
18	Ja	Ja	Nee	2.000	2.0 keer	14%	22%
4	Nee	Nee	Nee	2.500	2.0 keer	15%	22%
8	Ja	Nee	Ja	2.500	2.0 keer	17%	22%
16	Ja	Ja	Ja	2.500	2.0 keer	18%	23%
12	Ja	Nee	Nee	2.500	2.0 keer	20%	26%
20	Ja	Ja	Nee	2.500	2.0 keer	21%	28%

Tabel 20 Kans op de overweging (waarschijnlijk wel en zeker wel) om een lerarenopleiding VO/mbo te gaan doen voor gecombineerde vignetkenmerken voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4) op basis van geschatte coëfficiënten.

Tabel 21 laat het verschil zien tussen het initiële antwoord op de vraag of scholieren een lerarenopleiding VO zouden overwegen en het hoogste antwoord op de overwegingsvraag na vijf vignetten. Tabel 22 geeft deze verhouding weer voor studenten. Wat opvalt, is dat 19% van de scholieren en 25% van de studenten initieel aangaf geen lerarenopleiding VO/mbo te overwegen, maar op een (of meer) van de vijf vignetten heeft geantwoord onder deze voorwaarden 'waarschijnlijk wel' een lerarenopleiding VO/mbo te overwegen.

	Totaal niet		Waarschijnlijk niet		Misschien		Waarschijnlijk wel		Zeker wel		N (totaal)
Initieel antwoord:	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	(=100%)
Totaal niet	476	32%	456	30%	401	27%	124	8%	43	3%	1.500
Waarschijnlijk niet	8	1%	183	28%	301	46%	125	19%	35	5%	652
Misschien	0	0%	5	2%	111	36%	149	49%	42	14%	307
Waarschijnlijk wel	0	0%	1	1%	5	7%	36	50%	30	42%	72
Zeker wel	1	3%	0	0%	0	0%	7	19%	29	78%	37
Totaal	485	19%	645	25%	818	32%	441	17%	179	7%	2.568

Tabel 21 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs (VO) of mbo en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor scholieren (havo en vwo).

	Totaal niet		Waarschijnlijk niet		Misschien		Waarschijnlijk wel		Zeker wel		N (totaal)
Initieel antwoord:	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	(=100%)
Totaal niet	3.540	35%	2.409	24%	2.355	23%	1.193	12%	528	5%	10.025
Waarschijnlijk niet	63	2%	878	24%	1.470	40%	919	25%	311	9%	3.641
Misschien	13	0%	54	2%	833	31%	1.161	43%	652	24%	2.713
Waarschijnlijk wel	2	0%	5	1%	34	5%	307	44%	349	50%	697
Zeker wel	1	0%	1	0%	12	3%	41	11%	322	85%	377
Totaal	3.619	21%	3.347	19%	4.704	27%	3.621	21%	2.162	12%	17.453

Tabel 22 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs (VO) of mbo en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor studenten (mbo-4).

Tabel 23 laat de resultaten zien voor scholieren die aanvankelijk aangaven ‘waarschijnlijk’ een lerarenopleiding VO of mbo te overwegen en onder welke voorwaarde zij switchen naar ‘zeker een lerarenopleiding’. De meest ideale voorwaarde levert de meeste switchers op (7). Voor mbo-4 studenten (Tabel 24) valt af te lezen dat de meest ideale voorwaarde 84 switchers oplevert. De voorwaarde collegegeld vergoed, geen toelage, startsalaris van €2.500 en groeifactor 2.0 levert hierna de meeste switchers op (63). Dit geeft aan dat toelage voor mbo-4 studenten ook minder belangrijk is, ook al blijkt uit de regressieanalyse dat het aanbieden van een maandelijkse toelage wel een significant positief effect heeft op de overweging.

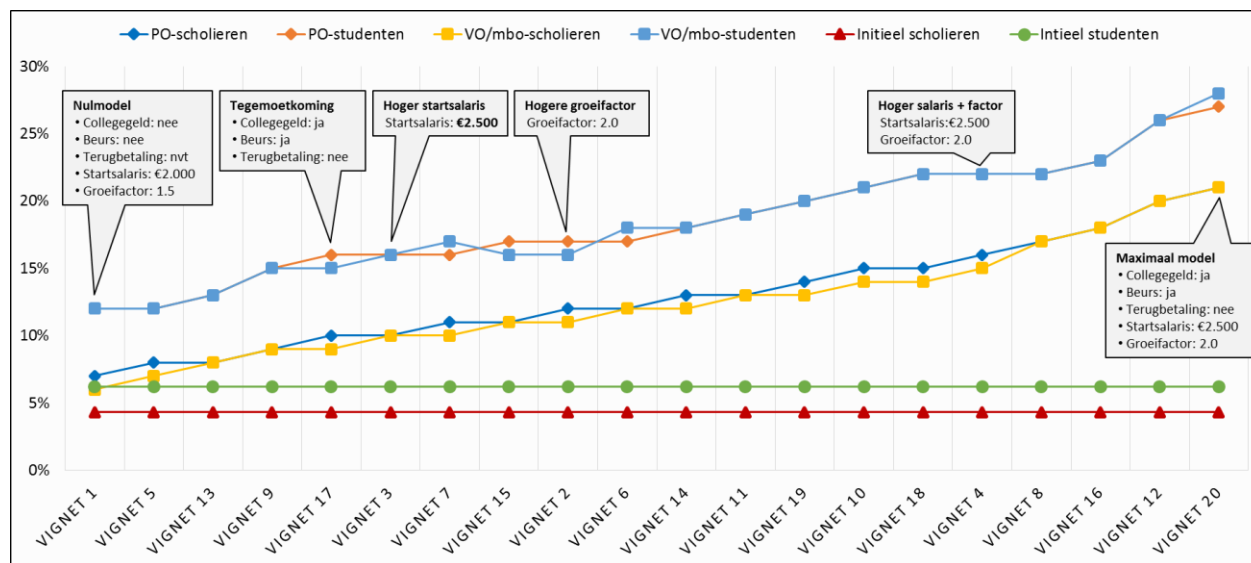
Vignet	Aantal
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	7
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	6
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	6
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	6
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	4
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	4
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	4
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	4
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	3
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	3
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	2
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	2
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	1
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	1
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	0
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	0
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	0
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	0
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	0

Tabel 23 *Conditie waaronder de groep scholieren die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding VO of mbo wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.*

Vignet	Aantal
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	84
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	63
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	61
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	60
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 2.0	54
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	48
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	47
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	46
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	43
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	43
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	36
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	36
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 2.0	35
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	34
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, niet terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	29
Collegegeld vergoed, geen toelage, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	21
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	21
Geen collegegeld, geen toelage, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	19
Collegegeld vergoed, geen toelage, niet terugbetalen, startsalaris 2500 euro, maximumsalaris factor 1.5	16
Collegegeld vergoed, toelage van 250 euro, terugbetalen, startsalaris 2000 euro, maximumsalaris factor 1.5	13

Tabel 24 *Conditie waaronder de groep studenten die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.*

Figuur 4 geeft de geschatte kansen per vignet weer op de overweging om leraar PO of VO/mbo te worden voor zowel scholieren als studenten. De kansen voor scholieren verschillen weinig voor PO en VO/mbo. Hetzelfde geldt voor mbo-4 studenten. Dit betekent dat onder invloed van een vignet er geen verschil ontstaat tussen de overweging PO of VO/mbo. Uit deze figuur valt op te maken dat de kans om een lerarenopleiding te gaan doen, onder invloed van vignetten stijgt en dat studenten onder invloed van de vignetten een hogere kans op overweging laten zien dan scholieren.

Figuur 4 Kansen om leraar te worden in het PO of VO/mbo voor scholieren en studenten gerangschikt op het minst tot het meest ideale vignet volgens de respondenten. Kansen per vignet laten zien dat er een positieve kans op de overwegingsintentie ten opzichte van de initiële overwegingsintentie is op basis van vignet 1. Dit is het minst interessante vignet. Initiële overwegingsintenties zijn: havo/vwo scholieren PO: 4.5%, VO/mbo: 6.0% en mbo-4 studenten PO: 4.3%, VO/mbo: 6.2%. De kansen lopen op naar mate de voorwaarden interessanter worden. De elementen van alle twintig vignetten zijn te vinden in bijlage 5.2.

2.2.4 Moment van uitbetaling toelage

Tabel 25 laat zien dat de meerderheid van de scholieren en studenten een voorkeur heeft voor een maandelijkse uitbetaling van een eventuele toelage tijdens de gehele studie. Per jaar, voordat de studie begint, heeft niet de voorkeur van de respondenten.

	Havo		Vwo		Mbo-4		Totaal
	N	Rij%	N	Rij%	N	Rij%	N
Per jaar, voordat de studie begint	141	12,5%	141	9,7%	1.744	10,0%	2.026
Elke maand tijdens mijn studie	799	71,0%	1.076	74,1%	13.289	76,1%	15.164
Geen voorkeur	185	16,4%	235	16,2%	2.422	13,9%	2.842

Tabel 25 Ideale moment van uitbetaling.

2.3 Conclusies

In de voorgaande analyse hebben we getracht antwoorden te vinden op de volgende deelvragen:

- Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding basisonderwijs en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
- Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding voorgezet onderwijs of mbo en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?
- Onder welke condities zien we een verschuiving in de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan volgen?
- Zijn er verschillen tussen het gedrag van bepaalde doelgroepen wat betreft de condities waaronder wel of niet gekozen wordt voor een lerarenopleiding?
- Zijn er verschillen tussen condities voor de keuze voor het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs of mbo?

Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding basisonderwijs en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?

Van alle respondenten in de dataset kiest 5.8% onconditioneel voor een lerarenopleiding in het basisonderwijs. Dit komt overeen met 1.555 respondenten. Het percentage havisten dat kiest voor een lerarenopleiding PO ligt het hoogste op 7.6%, gevolgd door mbo-4 studenten met een percentage van 6.0%. Slechts 2.2% van de vwo'ers is geïnteresseerd in een lerarenopleiding PO. Het percentage mannen dat geïnteresseerd is in een lerarenopleiding PO is 3.6%. Voor vrouwen is dit percentage bijna het dubbele: 7.1%. Scholieren met een C&M-profiel hebben de meeste interesse in een lerarenopleiding PO en scholieren met een N&T-profiel het minst. Mbo-4 studenten met een studie in het domein Veiligheid en sport of Zorg en welzijn zouden het vaakst een lerarenopleiding PO overwegen.

Hoeveel scholieren (havo en vwo) en studenten (mbo-4) kiezen onconditioneel voor een lerarenopleiding voorgezet onderwijs of mbo en zijn er verschillen tussen groepen respondenten?

5.9% van de respondenten overweegt een lerarenopleiding VO of mbo te doen. Dit percentage ligt 0.1% hoger dan het percentage respondenten dat een lerarenopleiding PO overweegt te doen. Dit betekent dat 1.185 respondenten overwegen een lerarenopleiding VO of mbo te doen. Het percentage havisten en mbo-4 studenten dat dit overweegt is gelijk: 6.2%. Voor havisten is dit percentage lager dan voor het PO. Voor mbo-4 studenten zijn de percentages nagenoeg gelijk. 2.9% van de vwo'ers overweegt een lerarenopleiding VO of mbo te doen. Dit percentage is hoger dan het percentage vwo'ers dat een lerarenopleiding PO overweegt: 2.2%. Voor PO was de verhouding mannen en vrouwen 1:2. Voor het

lerarenberoep in het VO of mbo is de verhouding 1:1. Scholieren met een C&M-profiel overwegen vaker een lerarenopleiding VO of mbo te doen dan scholieren met een ander profiel. Scholieren met een N&T-profiel overwegen het minst vaak een lerarenopleiding VO of mbo te doen. Wel zouden N&T'ers vaker een lerarenopleiding VO of mbo doen dan een lerarenopleiding PO. Studenten met een studie in het domein Veiligheid en sport overwegen het vaakst om een lerarenopleiding VO of mbo te doen, 12.9%. Van de studenten met een studie in het domein Zorg en welzijn overweegt 8.0% een lerarenopleiding VO of mbo. Dit is lager dan het percentage dat een lerarenopleiding PO overweegt te doen: 12.8%.

Onder welke condities zien we een verschuiving in de overweging om wel of geen lerarenopleiding te gaan volgen?

Door middel van een vignettenonderzoek is onderzocht onder welke voorwaarden scholieren en studenten overwegen een lerarenopleiding te doen. De condities bestonden uit het collegegeldvergoeding (wel/geen), maandelijkse toelage (wel/geen), terugbetalingsvoorwaarden (wel/geen), startsalaris (€2.000/€2.500), salarisstijging (factor 1.5/2.0).

Voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo geldt voor scholieren en studenten dat vergoeding van het collegegeld, een hoger startsalaris en salarisstijging met factor 2.0 een positief effect hebben op de overweging. Het verbinden van terugbetalingsvoorwaarden heeft een negatief effect. Wanneer het collegegeld vergoed wordt, kiezen meer respondenten voor een lerarenopleiding PO en VO/mbo. Ook een hoger startsalaris en een grotere groeifactor zorgen voor een groter aantal respondenten dat kiest voor een lerarenopleiding PO en VO/mbo. Het aanbieden van een toelage zorgt ervoor dat meer studenten een lerarenopleiding PO en VO/mbo zouden overwegen. Op scholieren heeft het geen effect.

De minst aantrekkelijke combinatie van condities en attributen leidde al tot een stijging in de overwegingsintentie bij zowel scholieren als studenten. Initieel gaf 4.5% van de scholieren aan een lerarenopleiding PO te overwegen. Onder de meest gunstige voorwaarde, stijgt dit percentage naar 21%. Van de mbo-4 studenten gaf 6.0% initieel aan een lerarenopleiding PO te overwegen. De meest gunstige voorwaarde leidt bij mbo-4 studenten tot een positieve overwegingsintentie van 27%. Deze percentages geven aan dat er ruimte is voor een stijging in de overwegingsintentie om leraar te worden in het basisonderwijs. Deze ruimte ontstaat door een (combinatie van) tegemoetkoming in de studiekosten en salaris aan te bieden.

4.3% van de scholieren kiest onconditioneel voor een lerarenopleiding VO/mbo. Onder de meest gunstige voorwaarde stijgt dit percentage naar 21%. 6.2% van de mbo-4 studenten kies onconditioneel voor een lerarenopleiding VO/mbo. Onder de meest gunstige voorwaarde stijgt de overwegingsintentie naar 28%. Het aanbieden van (een combinatie van) tegemoetkoming in de studiekosten en salaris leidt tot een stijging in de overwegingsintentie om leraar te worden in het VO of mbo. Dit laat zien dat er ruimte is voor een stijging in de overwegingsintentie onder invloed van de juiste (combinatie) van voorwaarden.

De meest gunstige voorwaarde (voor respondenten het meest gunstige vignet van de vijf aangeboden vignetten) leidt tot het grootste percentage respondenten dat switcht van 'nee' naar 'ja'. Onder de juiste voorwaarden is 24% van de scholieren die aanvankelijk 'waarschijnlijk geen' lerarenopleiding PO wilde doen, geswitcht naar 'waarschijnlijk wel'. Voor studenten is dit percentage 26%. Wat betreft de inhoud van de vignetten zien we dat vooral vergoeding van het collegegeld, een hoger startsalaris en een hogere groeifactor leiden tot hogere kansen om wel te kiezen voor het lerarenberoep.

Onder de juiste voorwaarden is 19% van de scholieren die aanvankelijk 'waarschijnlijk geen' lerarenopleiding VO of mbo wilde doen geswitcht naar 'waarschijnlijk wel'. Voor mbo-4 studenten ligt dit percentage op 25%. Ook voor de lerarenopleiding VO of mbo geldt dat de meest ideale combinatie van condities leidt tot de grootste kans om wel een lerarenopleiding VO of mbo te overwegen. Eveneens geldt dat een startsalaris van €2.500 voor een hogere kans op positieve overwegingsintentie zorgt dan een startsalaris van €2.000. Ook een groeifactor van 2.0 heeft een positiever effect dan een groeifactor van 1.5. het vergoeden van het collegegeld heeft eveneens een positief effect.

Uit onderzoek van Brink et al. (2015) bleek dat de vergoeding van het collegegeld en maandelijkse toelage uitwisselbaar zijn, zolang dit leidt tot overeenkomstige jaarbedragen. Uit het onderhevige onderzoek blijkt dat maandelijkse toelage voor scholieren geen effect heeft en voor studenten een marginaal positief effect. In dit onderzoek zou het jaarbedrag met een maandelijkse toelage hoger zijn dan met vergoeding van het collegegeld, toch leidt dit niet tot een positief effect. Voor scholieren en mbo-4 studenten geldt niet dat het collegegeld en een maandelijkse toelage van €250 uitwisselbaar zijn.

Zijn er verschillen tussen het gedrag van bepaalde doelgroepen wat betreft de condities waaronder wel of niet gekozen wordt voor een lerarenopleiding?

Ook uit het vignettenonderzoek blijkt dat vrouwen in de groep scholieren vaker voor een lerarenopleiding PO zouden kiezen dan mannen. In de groep mbo-4 studenten is geen verschil tussen mannen en vrouwen. Voor het VO of mbo valt op dat mannen vaker dan vrouwen kiezen voor een lerarenopleiding VO of mbo. Laatstejaars kiezen minder vaak voor een lerarenopleiding PO of VO/mbo. Dit resultaat is volgens de verwachting. Uit het onderzoek van Brink et al. (2015) bleek ook dat masterstudenten minder vaak een lerarenopleiding overwegen te doen dan bachelorstudenten. Dit laat zien dat wanneer scholieren en studenten verder in hun studieloopbaan zijn, de overweging om leraar te worden afneemt. Reden hiervoor zou de definitieve keuze voor een andere studie kunnen zijn. Havisten kiezen vaker dan vwo'ers voor een lerarenopleiding. C&M'ers kiezen het vaakst voor een lerarenopleiding PO, VO of mbo. N&T'ers het minst vaak. Dit resultaat komt overeen met het onderzoek van Brink et al. (2015) waaruit bleek dat studenten met een bètatechniekachtergrond minder vaak zouden kiezen voor een lerarenopleiding dan studenten met een Taal & Cultuurachtergrond. Mbo-4 studenten met een studie in het domein Veiligheid en sport of Zorg en welzijn kiezen het vaakst voor een lerarenopleiding PO en VO of mbo. De kans om te switchen van geen interesse naar wel interesse in een lerarenopleiding is voor subgroepen nagenoeg hetzelfde. De volgorde van de vignetten verandert in ieder geval niet voor subgroepen. Dat betekent dat het meest aantrekkelijke vignet voor alle subgroepen hetzelfde is, als ook het minst aantrekkelijke vignet.

Zijn er verschillen tussen condities voor de keuze voor het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs of mbo?

Het vergoeden van het collegegeld levert een positief effect op voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo (OR = 1.247 tot 1.360). Een maandelijkse toelage levert voor mbo-4 studenten een positief effect op voor PO en VO/mbo (OR = 1.054 tot 1.074). Terugbetalingsvoorwaarden verkleinen de kans op een positieve overweging voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo. Een hoger startsalaris heeft een positief effect voor alle typen lerarenopleidingen (OR = 1.362 tot 1.543) net zoals een hoge groeifactor (OR = 1.506 tot 1.693). Voor zowel het PO als VO/mbo geldt dat het meest gunstige vignet voor scholieren en studenten ook de grootste kans oplevert om een lerarenopleiding te gaan doen. De geschatte kansen verschillen niet voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo.

3 Visie op het lerarenberoep

In het tweede deel van het onderzoek staat de visie op het lerarenberoep centraal. Respondenten hebben stellingen beoordeeld voor hun geprefereerde beroep. Hetzelfde hebben zij gedaan voor het lerarenberoep PO en VO of mbo. Vervolgens konden respondenten aangeven wat hen weerhoudt om te kiezen voor een lerarenopleiding, welke carrièremogelijkheden interessant zijn en hoe het imago van het lerarenberoep verbeterd zou kunnen worden. Als laatste hebben respondenten een salarisinschatting gemaakt voor hun geprefereerde beroep, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo.

3.1 *Methode*

3.1.1 *Materialen en procedure*

De vragenlijst is gebaseerd op vragen uit Brink et al. (2015) en op (een vertaling van) Auguste et al. (2010). De vragen en volgorde van de vragen zijn zoveel mogelijk één-op-één overgenomen. In enkele gevallen is het taalgebruik aangepast om beter aan te sluiten bij de woordenschat van de respondenten in dit onderzoek. Respondenten vulden hun antwoorden in op een 5-punts-Likertschaal. In totaal bekeken respondenten veertien verschillende stellingen. Deze vragen beantwoordden zij voor hun geprefereerde beroep, het lerarenberoep PO en het lerarenberoep VO of mbo. Hierna beantwoordden respondenten met een initiële overweging van 'zeker niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' vragen over wat hen tegenhoudt om een lerarenopleiding te gaan doen. Respondenten die 'misschien', 'waarschijnlijk wel' of 'zeker wel' hebben geantwoord op een van de overwegingsvragen is gevraagd welke carrièremogelijkheden zij zien in het onderwijs. Aan alle respondenten is gevraagd welke maatregelen er genomen zouden kunnen worden om het imago van het leraarschap te verbeteren. Als laatste is aan respondenten gevraagd een inschatting te maken van bruto start- en maximumsalarissen van hun geprefereerde beroep en het lerarenberoep (basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo). Bij deze vragen is een referentiepunt meegegeven van het gemiddelde bruto hbo-startsalaris. Dit bedrag bedraagt €2.000 en is gebaseerd op een studie van Van der Werff & Bisschop (2016) waarin onderzoek gedaan werd naar de arbeidsmarktpositie van hbo'ers en academici uit het afstudeerjaar 2013/2014. De gehele vragenlijst is te vinden in sectie 5.4.

3.1.2 Analyse

Om in kaart te brengen wat de verschillen zijn tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep (PO of VO/mbo) worden verschilsscores berekend door de percentages van de antwoordcategorieën 'eens' en 'zeer eens' bij elkaar op te tellen en deze uitkomsten vervolgens af te zetten tegen de totale groep die de vraag beantwoord heeft. Vervolgens is een verschilscore berekend tussen het percentage respondenten dat een aspect belangrijk vindt in het kader van het geprefereerde beroep en het percentage dat een aspect belangrijk vindt van het lerarenberoep (PO of VO/mbo). Deze verschilsscores (Y) vormen een indicator voor de aspecten van het lerarenberoep die aantrekkelijk of onaantrekkelijk gevonden worden door respondenten.

$$Y_{PO}(\text{aantrekkelijkheid lerarenberoep PO}) = \frac{n_{(\text{eens} + \text{zeer eens})} \text{pref}}{n_{(\text{totaal})} \text{pref}} - \frac{n_{(\text{eens} + \text{zeer eens})} \text{lerPO}}{n_{(\text{totaal})} \text{lerPO}}$$
$$Y_{VO}(\text{aantrekkelijkheid lerarenberoep VO}) = \frac{n_{(\text{eens} + \text{zeer eens})} \text{pref}}{n_{(\text{totaal})} \text{pref}} - \frac{n_{(\text{eens} + \text{zeer eens})} \text{lerVO}}{n_{(\text{totaal})} \text{lerVO}}$$

Formules verschilsscores waarin Y = verschilscore, pref = geprefereerde beroep, lerPO = lerarenopleiding basisonderwijs, lerVO = lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo.

De verhouding wat betreft niveaus in de dataset is zeer scheef doordat er veel meer mbo'ers zijn dan havisten en vwo'ers. Dit heeft mogelijk een effect op de gemiddelde scores. Daarom worden de resultaten voor de stellingen geanalyseerd in twee groepen. In de eerste groep zitten de havisten en vwo'ers, oftewel de scholieren. Deze verhoudingen komen veel meer overeen met elkaar en leiden tot een logischere analyse. De tweede groep bestaat uit alle mbo-4 studenten. Voor de twee groepen berekenen we apart de verschilsscores van de stellingen voor respondenten met en zonder lerarenambities en worden push- en pullfactoren geïdentificeerd voor respondenten met en zonder de ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs en/of voortgezet onderwijs of mbo.

3.2 Resultaten

In dit onderdeel worden de resultaten van de stellingen gepresenteerd door middel van verschillscores voor de groepen scholieren en voor mbo-4 studenten. Daarna wordt weergegeven wat de belangrijkste push- en pullfactoren zijn om wel of niet te kiezen voor het beroep van leraar. In het derde onderdeel kijken we naar redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar. In het vierde onderdeel bespreken we welke aspecten van het lerarenberoep aantrekkelijk zijn, gevolgd door elementen die het imago van het lerarenberoep zouden kunnen verbeteren. Als laatste worden de resultaten voor de inschattingen van de start- en maximumsalarissen van leraren gepresenteerd.

3.2.1 Verschilscores imagovragen

Verschilscores tussen het geprefereerde beroep en het beroep van leraar in het PO en VO/mbo worden berekend zoals beschreven is in sectie 3.1.2. Eerst worden de verschillscores van scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten gepresenteerd voor het basisonderwijs. Hierop volgt de analyse voor het VO/mbo. Als laatste worden de verschillen tussen scholieren en studenten getoond en de verschillen tussen PO en VO/mbo.

3.2.1.1 Basisonderwijs

Tabel 26 laat de verschillscores zien voor havisten en vwo'ers zonder ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs. In de groep scholieren zonder ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs zien we dat er grote verschillen bestaan tussen de scores op het geprefereerde beroep en de scores voor het lerarenberoep PO. Een van de opvallendste resultaten is dat deze scholieren denken dat er in het onderwijs minder carrièremogelijkheden zijn en dat de mogelijkheid om zich professioneel te ontwikkelen ontbreekt (verschil: 60.3%). Voor scholieren met de ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs geldt dat de verschillen tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO niet groot zijn. Slechts 9.3% van de scholieren zonder ambitie voor het lerarenberoep denkt dat leraren PO door andere mensen als succesvol beschouwd worden. Een ander opvallend resultaat is dat 88.4% van de scholieren zonder ambitie om leraar PO te worden, denkt dat je als leraar PO iets kunt betekenen voor andere mensen. Deze score is hoger dan de score voor het geprefereerde beroep. Gemiddeld zijn de verschillen tussen de scholieren met lerarenambities PO kleiner (2.9 procentpunt) dan in de groep scholieren zonder lerarenambities (36.5 procentpunt).

Bij mbo-4 studenten zien we – net zoals bij de scholieren – dat de verschilscore van studenten zonder de ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs het hoogst is voor carrièremogelijkheden en mogelijkheden om je professioneel te blijven ontwikkelen (verschil: 46.6%), Tabel 27. Studenten schatten deze mogelijkheden veel hoger in voor het geprefereerde beroep dan voor het lerarenberoep PO. Ook zouden studenten zonder de ambitie om leraar PO te worden minder trots zijn om te vertellen leraar te zijn, dan om te vertellen het geprefereerde beroep uit te oefenen (verschil: 44.5%) Studenten met de ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs laten geen grote verschillen zien tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO. Van de mbo-4 studenten zonder de ambitie om leraar te worden, geeft 19.7% aan dat leraren PO als succesvolle mensen beschouwd worden. De verschillen tussen de scores voor het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO in de groep met lerarenambities PO zijn kleiner (4.5 procentpunt) dan de verschillen in de groep zonder lerarenambities PO (26.0 procentpunt). Wat in opvalt is dat scholieren en studenten met en zonder lerarenambitie in het PO de baanzekerheid voor leraren in het PO laag inschatten. Hieruit blijkt dat onder scholieren en studenten niet bekend is dat er een lerarentekort geraamd wordt.

	Geen lerarenambitie PO			Lerarenambitie PO		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep PO	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep PO	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	56.2%	24.8%	31.4%	75.7%	77.4%	-1.7%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	82.9%	27.1%	55.7%	86.1%	85.2%	0.9%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	91.0%	39.0%	51.9%	95.7%	89.6%	6.1%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	76.5%	24.1%	52.5%	60.9%	61.7%	-0.9%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	72.5%	19.4%	53.1%	43.5%	36.5%	7.0%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	80.6%	20.2%	60.3%	53.9%	48.7%	5.2%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	83.6%	58.3%	25.3%	82.6%	73.9%	8.7%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	56.2%	26.5%	29.7%	40.9%	37.4%	3.5%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	55.8%	9.3%	46.5%	28.7%	27.8%	0.9%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	74.8%	38.1%	36.6%	75.7%	77.4%	-1.7%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	39.8%	14.0%	25.8%	23.5%	21.7%	1.7%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	25.7%	6.2%	19.5%	12.2%	13.0%	-0.9%
Het biedt baanzekerheid.	57.6%	41.0%	16.6%	70.4%	69.6%	0.9%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	81.8%	88.4%	-6.6%	96.5%	95.7%	0.9%

Tabel 26 Verschilcores van imagovragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft havisten en vwo'ers.

	Geen lerarenambities			Lerarenambitie		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep PO	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep PO	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	53.8%	25.6%	28.2%	69.8%	75.5%	-5.6%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	84.1%	39.7%	44.5%	94.3%	87.6%	6.7%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	87.0%	48.0%	39.0%	91.8%	87.0%	4.8%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	72.6%	32.0%	40.6%	74.3%	66.9%	7.4%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	65.3%	28.6%	36.7%	50.4%	43.1%	7.3%
Het geeft me carrière mogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	80.1%	33.5%	46.6%	77.1%	70.8%	6.3%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	74.0%	52.6%	21.4%	75.0%	69.7%	5.4%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	53.5%	31.6%	21.9%	52.5%	47.1%	5.4%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	42.9%	19.7%	23.2%	41.0%	43.3%	-2.3%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	76.1%	48.4%	27.7%	84.8%	84.2%	0.6%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	36.5%	21.7%	14.8%	32.7%	35.4%	-2.8%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	17.5%	13.1%	4.4%	16.5%	21.4%	-5.0%
Het biedt baan zekerheid.	46.6%	33.0%	13.5%	47.7%	49.0%	-1.3%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	82.6%	80.5%	2.0%	95.5%	93.2%	2.2%

Tabel 27 Verschilscores van imagovragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten.

3.2.1.2 Voortgezet onderwijs of mbo

Tabel 28 laat zien dat scholieren zonder lerarenambitie VO/mbo ook denken dat er in het voortgezet onderwijs of mbo weinig carrière mogelijkheden zijn en beperkte mogelijkheden om je professioneel te ontwikkelen (48.2%). Het verschil is echter minder groot dan het verschil voor het basisonderwijs. Scholieren zonder lerarenambities VO/mbo zouden niet trots zijn om te vertellen leraar in het VO/mbo te zijn in vergelijking tot het geprefereerde beroep (verschil: 52.1%). Scholieren met lerarenambitie voor het VO of mbo geven aan dat in het onderwijs het type mensen werkt waarmee ze graag zouden willen werken, nog meer dan in het geprefereerde beroep. Er zijn er weinig verschillen tussen scholieren met lerarenambitie voor het voortgezet onderwijs of mbo en het geprefereerde beroep. Voor het VO/mbo valt op dat slechts 15.4% van de scholieren zonder ambitie voor het lerarenberoep vindt dat leraren VO/mbo door andere mensen als succesvol beschouwd worden. 84.7% dat je als leraar VO/mbo iets kan betekenen voor andere mensen. Voor VO/mbo is het verschil tussen de scores op het geprefereerde beroep en de scores voor het lerarenberoep VO/mbo voor scholieren met lerarenambitie gemiddeld 3.1 procentpunt en 30.9 procentpunt voor scholieren zonder lerarenambities.

Voor het lerarenberoep in het voortgezet onderwijs of mbo geldt dat de carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om je professioneel te ontwikkelen door mbo-4 studenten zonder lerarenambities – net zoals voor het basisonderwijs – negatiever worden ingeschat dan voor het geprefereerde beroep (verschil: 40.2%), Tabel 29. Ook de professionele werkomgeving wordt minder hoog ingeschat (verschil: 39.5%). Daarnaast zouden studenten veel trotser zijn om te vertellen het geprefereerde beroep uit te oefenen dan om te vertellen leraar VO/mbo te zijn (verschil: 46.2%). 23.4% van de mbo'ers zonder lerarenambitie denkt dat leraren VO/mbo als succesvolle mensen beschouwd worden. Deze groep herkent wel het beeld dat je als leraar iets kunt betekenen voor andere mensen (77.1%). Studenten met de ambitie om leraar te worden in het VO of mbo schatten de carrièremogelijkheden een stuk hoger in dan studenten zonder deze ambitie. Er zijn in deze groep geen grote verschillen tussen het geprefereerde beroep het lerarenberoep VO/mbo. Verschillen tussen de scores voor het geprefereerde beroep en het lerarenberoep VO/mbo voor studenten met interesse in het lerarenberoep VO/mbo zijn kleiner (5.0 procentpunt) dan de verschillen voor studenten zonder interesse in het lerarenberoep VO/mbo (24.4 procentpunt). Ook voor het VO/mbo geldt dat scholieren en studenten – met en zonder interesse om leraar in het VO/mbo te worden – denken dat de baan zekerheid laag is.

	Geen lerarenambitie VO/mbo			Lerarenambitie VO/mbo		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	56.5%	23.9%	32.5%	69.7%	79.8%	-10.1%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	83.1%	30.9%	52.1%	81.7%	78.0%	3.7%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	91.0%	49.3%	41.7%	94.5%	87.2%	7.3%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	76.2%	32.4%	43.9%	66.1%	65.1%	0.9%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	72.0%	28.0%	44.0%	53.2%	50.5%	2.8%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	80.0%	31.9%	48.2%	64.2%	64.2%	0.0%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	83.6%	65.0%	18.6%	82.6%	82.6%	0.0%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	55.3%	30.4%	25.0%	60.6%	54.1%	6.4%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	55.5%	15.4%	40.1%	34.9%	40.4%	-5.5%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	74.7%	41.6%	33.2%	77.1%	77.1%	0.0%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	39.4%	18.5%	20.9%	32.1%	36.7%	-4.6%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	25.3%	11.6%	13.7%	20.2%	20.2%	0.0%
Het biedt baan zekerheid.	57.9%	41.8%	16.1%	64.2%	63.3%	0.9%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	82.1%	84.7%	-2.6%	90.8%	92.7%	-1.8%

Tabel 28 Verschilcores van imagovragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep VO of mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft havisten en vwo'ers.

	Geen lerarenambities VO/mbo			Lerarenambitie VO/mbo		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	54.1%	26.5%	27.6%	64.3%	78.9%	-14.6%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	84.3%	38.1%	46.2%	91.6%	86.1%	5.5%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	86.9%	50.9%	36.0%	92.8%	88.9%	3.9%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	72.6%	33.1%	39.5%	74.8%	68.7%	6.1%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	64.8%	32.2%	32.6%	59.0%	55.0%	4.0%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	79.9%	39.7%	40.2%	80.7%	74.1%	6.6%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	73.8%	55.2%	18.7%	77.0%	76.7%	0.4%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	53.0%	31.8%	21.2%	59.3%	56.0%	3.3%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	42.8%	23.4%	19.4%	41.6%	50.4%	-8.7%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	76.3%	48.7%	27.6%	80.7%	80.9%	-0.2%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	36.1%	24.2%	11.9%	38.1%	43.7%	-5.6%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	17.4%	16.5%	0.9%	18.1%	27.4%	-9.3%
Het biedt baanzekerheid.	46.3%	32.9%	13.5%	50.9%	52.8%	-1.9%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	82.8%	77.1%	5.6%	91.9%	91.8%	0.1%

Tabel 29 Verschilscores van imagovragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep VO of mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten.

3.2.1.3 Verschillen tussen scholieren en studenten

Voor de imagostellingen is bekeken of er verschillen zijn in scores tussen groepen scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4).

Tussen scholieren en studenten met de ambitie om leraar PO te worden zijn verschillen gevonden tussen de groepen. Mbo-4 studenten zijn positiever over de carrièremogelijkheden, salarisgroei en denken dat leraren als succesvol beschouwd worden. Ook zijn zij positiever over hoe concurrerend het startsalaris is en denken zij vaker dat je topstudent moet zijn om een baan te krijgen in dit veld. Scholieren zijn positiever over de baanzekerheid dan studenten, Tabel 44. Respondenten zonder interesse in het lerarenberoep PO laten significante verschillen voor dertien van de veertien stellingen. Scholieren zonder interesse in het lerarenberoep zijn positiever over de mate waarin je een gezin kunt onderhouden, de baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen, Tabel 45.

Voor mbo-4 studenten is ook nog gekeken of studenten die na de mbo-4 opleiding willen doorstromen in het hbo anders gereageerd hebben op de stellingen dan mbo-4 studenten die na hun opleiding direct

willen gaan werken. Mbo-4 studenten die gaan doorstuderen en geen interesse hebben in een lerarenopleiding PO ervaren een groter verschil tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep PO op het gebied van beloning, carrièremogelijkheden, het onderhouden van een gezin, in hoeverre andere mensen leraren PO als succesvolle mensen zien en in hoeverre je topstudent moet zijn om leraar te mogen worden. Studenten die niet willen doorstromen in het hbo en wel geïnteresseerd zijn in een lerarenopleiding PO zijn negatiever over de salariscroei en financiële beloning. Verschilcores voor mbo-4 studenten die gaan werken zijn te vinden in Tabel 48. Voor studenten die van plan zijn om door te studeren zijn de verschilcores weergegeven in Tabel 49. Verschillen tussen mbo-4 studenten die gaan werken en van plan zijn om door te studeren zijn te vinden in Tabel 50.

Voor het VO/mbo zijn scholieren met de ambitie om leraar te worden positiever over de baan zekerheid. Mbo-4 studenten zijn positiever over hoe trots zij zouden zijn om mensen te vertellen dat het hun baan is, de carrièremogelijkheden en hoe succesvol mensen beschouwd worden als leraar VO/mbo, Tabel 46. Scholieren zonder ambitie voor het VO/mbo zijn positiever over de mate waarin je een gezin kunt onderhouden, de baan zekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen. Mbo-4 studenten zijn positiever dan scholieren over het type mensen dat het lerarenberoep aantrekt, hoe trots familie zou zijn, financiële beloning, carrièreperspectief, in hoeverre leraren als succesvolle mensen beschouwd worden, hoe trots ze zelf zouden zijn om leraar te zijn en het concurrerende startsalarij. Ook denken mbo-4 studenten vaker dat je topstudent moet zijn om leraar VO/mbo te kunnen worden, Tabel 47.

In een verdiepende analyse is nagegaan in hoeverre mbo-4 studenten die van plan zijn door te stromen in het hbo en mbo-4 studenten die van plan zijn om na de opleiding te gaan werken geantwoord hebben op deze vragen over het VO/mbo. Verschilcores hiervoor zijn te vinden in Tabel 53, die te vinden is in de bijlage. Hieruit blijkt dat tussen mbo-4 studenten die willen doorstromen in het hbo en studenten die van plan zijn te gaan werken zonder interesse in een lerarenopleiding VO/mbo verschillen zijn in hoeverre andere mensen leraren beschouwen als succesvolle mensen en carrièremogelijkheden. Tussen mbo-4 studenten die van plan zijn te gaan werken en studenten die van plan zijn door te studeren zijn er verschillen tussen in hoeverre andere mensen leraren in het VO/mbo zien als succesvolle mensen, financiële beloning, en professionele werkomgeving. Verschilcores voor mbo-4 studenten die gaan werken zijn te vinden in Tabel 51. Voor studenten die van plan zijn om door te studeren zijn de verschilcores weergegeven in Tabel 52. Verschillen tussen mbo-4 studenten die gaan werken en van plan zijn om door te studeren zijn te vinden in Tabel 53.

3.2.1.4 *Verschillen tussen PO en VO/mbo*

Respondenten zonder de ambitie om leraar te worden schatten de uitdaging en professionele werkomgeving, financiële beloning en carrièremogelijkheden in het PO lager in dan de uitdaging in het VO/mbo. Leraren in het VO/mbo worden door respondenten zonder lerarenambitie als succesvoller beschouwd dan leraren in het PO. Er zijn geen verschillen tussen baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen tussen het PO en VO/mbo.

Respondenten met de ambitie om leraar te worden zijn positiever over de financiële beloning, carrièremogelijkheden, mogelijkheid om een gezin te onderhouden en salariscroei voor het VO/mbo dan voor het PO. Ook denken zij dat leraren werkzaam in het VO/mbo vaker als succesvolle mensen beschouwd worden dan leraren werkzaam in het PO. Daarnaast denken zij dat in het PO minder vaak een concurrerend startsalaris te verdienen valt dan in het VO/mbo. Er zijn geen verschillen tussen baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen.

3.2.2 *Push- en pullfactoren*

Naar analogie van het onderzoek van Brink et al. (2015) en Auguste et al. (2010) wordt in kaart gebracht wat de belangrijkste push- en pullfactoren zijn voor het lerarenberoep. Pushfactoren zijn redenen om niet voor het beroep van leraar te kiezen. Pushfactoren worden geïdentificeerd door te bekijken welke redenen het verste afliggen van het geprefereerde beroep. Pullfactoren zijn redenen om juist wel te kiezen voor het lerarenberoep. Dit zijn de elementen die het dichtst liggen bij wat men van het geprefereerde beroep verwacht, maar dit houdt niet noodzakelijk in dat deze factor gunstiger ingeschat wordt voor het lerarenberoep van voor het geprefereerde beroep. Wat voor de ene groep een pushfactor is, kan voor de andere groep een pullfactor zijn. De pushfactoren zijn voor scholieren (havo en vwo) mogelijk niet hetzelfde als voor mbo-4 studenten. Daarom worden de push- en pullfactoren voor scholieren en studenten apart weergegeven voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo.

3.2.2.1 Basisonderwijs

Wat opvalt, is dat de push- en pullfactoren voor scholieren en mbo-4 studenten zonder de ambitie om leraar in het basisonderwijs te worden hetzelfde zijn. Voor scholieren en mbo-4 studenten met de ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs komen zowel bij de scholieren als de studenten de pullfactoren baanzekerheid en ‘mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd’ terug. Wat betreft pushfactoren voor scholieren en studenten met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs zien we dat het verschil tussen het lerarenberoep en het geprefereerde beroep het grootst is als het gaat om het kunnen onderhouden van een gezin, financiële beloning, uitdaging en carrièremogelijkheden. Deze pushfactoren zijn voor scholieren en mbo-4 studenten hetzelfde.

Pullfactoren voor scholieren zonder ambitie PO	Pullfactoren voor scholieren met ambitie PO
• Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Het biedt baanzekerheid. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	• Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Het biedt baanzekerheid. • Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.

Tabel 30 Pullfactoren voor scholieren zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.

Pushfactoren voor scholieren zonder ambitie PO	Pushfactoren voor scholieren met ambitie PO
• Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen. • Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	• Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn. • Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.

Tabel 31 Pushfactoren voor scholieren zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.

Pullfactoren voor studenten zonder ambitie PO	Pullfactoren voor studenten met ambitie PO
• Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Het biedt baanzekerheid	• Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen. • Het biedt baanzekerheid. • Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd. • Het betaalt een concurrerend startsalaris.

Tabel 32 Pullfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.

Pushfactoren voor studenten zonder ambitie PO	Pushfactoren voor studenten met ambitie PO
• Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen. • Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	• Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn. • Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.

Tabel 33 Pushfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.

3.2.2.2 Voortgezet onderwijs of mbo

Scholieren en studenten zonder ambitie voor het VO of mbo hebben als belangrijkste pullfactoren baanzekerheid en iets kunnen betekenen voor anderen. Ook 'Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld' staat tussen de pullfactoren. Het is echter onduidelijk in hoeverre er waarde toegekend kan worden aan deze factor. Wat betreft pullfactoren, voor zowel de scholieren als de studenten met de ambitie om leraar te worden in het VO of mbo, zien we baanzekerheid, het kunnen onderhouden van een gezin en trotse familie terug..

Pushfactoren voor respondenten zonder interesse in het lerarenberoep VO/mbo zijn voor de groepen scholieren en studenten gelijk. Een pushfactor die voor respondenten met interesse in het beroep van leraar in het VO of mbo in beide groepen voorkomt, is dat mensen in dit beroep als succesvolle mensen beschouwd worden. Ook 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' komt voor bij zowel de scholieren als de studenten. Deze stelling wijkt positief af ten opzichte van het geprefereerde beroep. Dit houdt in dat respondenten denken dat zij als leraar vaker het type mensen waarmee ze graag zouden willen werken tegen zouden komen dan in het geprefereerde beroep.

Pullfactoren voor scholieren zonder ambitie VO/mbo	Pullfactoren voor scholieren met ambitie VO/mbo
• Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Het biedt baanzekerheid. • Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	• Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen. • Het biedt baanzekerheid.

Tabel 34 Pullfactoren voor scholieren zonder en met ambitie VO/mbo.

Pushfactoren voor scholieren zonder ambitie VO/mbo	Pushfactoren voor scholieren met ambitie VO/mbo
• Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is. • Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	• Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn. • Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar. • Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.

Tabel 35 Pushfactoren voor scholieren zonder en met de ambitie om leraar te worden in het VO/mbo. Een pushfactor wordt bepaald door het maximale verschil met het geprefereerde beroep te berekenen. In de lijst pushfactoren voor scholieren met ambitie VO/mbo zijn twee factoren opgenomen die het meeste afwijken van het geprefereerde beroep, maar die juist voor het lerarenberoep beter ingeschat worden dan voor het geprefereerde beroep (zie de negatieve waarden in Tabel 28). Het gaat hier om de stelling 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' en 'Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd'. Deze factoren zijn positiever voor het beroep van leraar dan voor het geprefereerde beroep. Deze stellingen zouden dus ook een pullfactor kunnen zijn. Dit hangt echter af van wat de scholier ziet als ideaal.

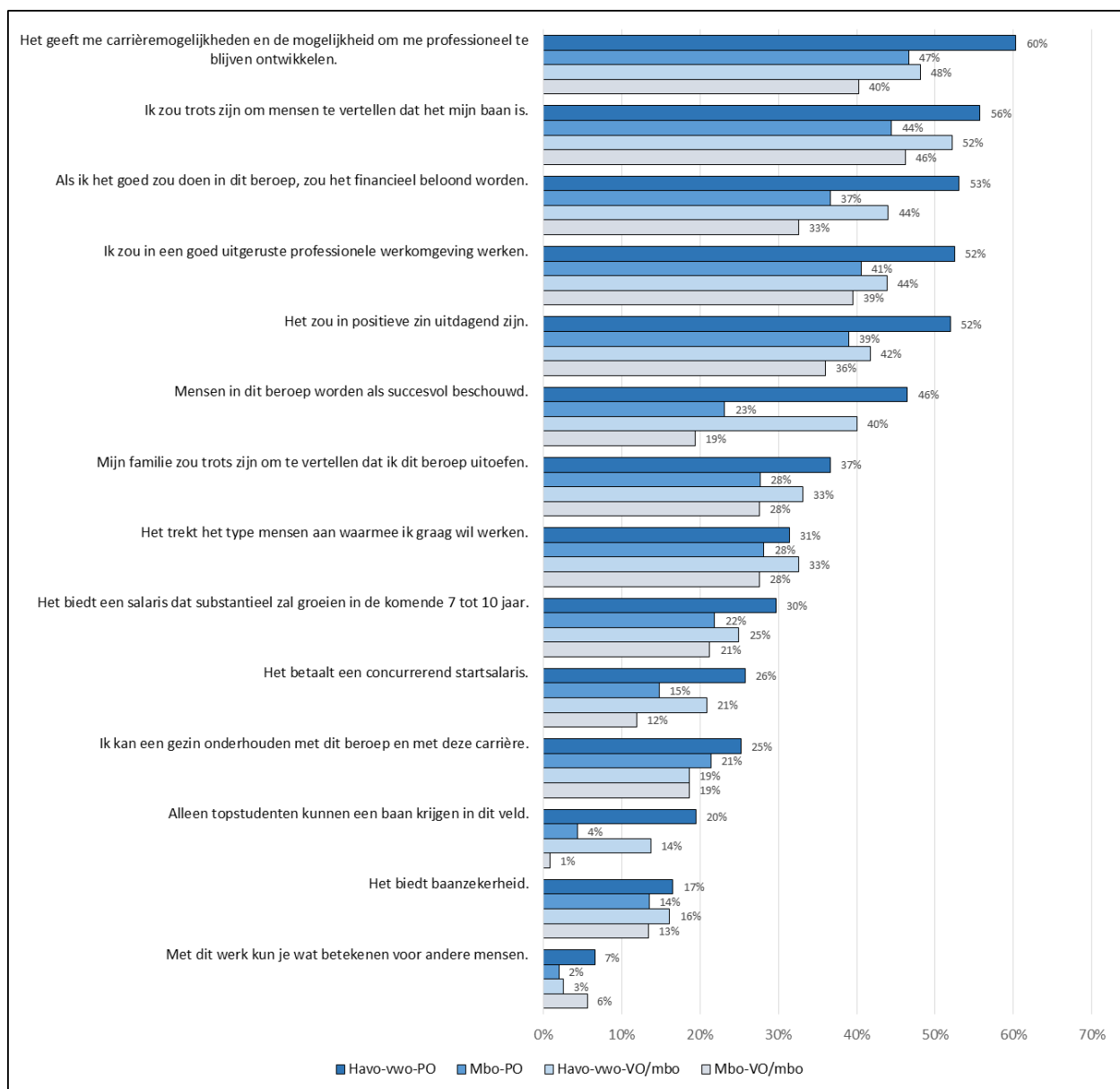
Pullfactoren voor studenten zonder ambitie VO/mbo	Pullfactoren voor studenten met ambitie VO/mbo
• Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Het biedt baanzekerheid	• Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen. • Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen. • Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière. • Het biedt baanzekerheid.

Tabel 36 Pullfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het voortgezet onderwijs of mbo.

Pushfactoren voor studenten zonder ambitie VO/mbo	Pushfactoren voor studenten met ambitie VO/mbo
• Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is. • Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen. • Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken. • Het zou in positieve zin uitdagend zijn. • Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	• Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken. • Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld. • Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.

Tabel 37 Pushfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het voortgezet onderwijs of mbo. Ook bij de groep mbo'ers staat de stelling 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' tussen de pushfactoren omdat het verschil het grootst is. Echter schatten mbo'ers deze stelling hoger in voor het lerarenberoep dan voor het geprefereerde beroep.

Figuur 5 laat de verschillen zien tussen factoren die visie op het lerarenberoep weergeven voor zowel het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs of mbo voor scholieren en mbo-4 studenten zonder interesse in het lerarenberoep. Hieruit valt op te maken dat carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om je professioneel te ontwikkelen voor de respondenten belangrijk zijn en dat zij deze mogelijkheden niet denken te vinden in het beroep van leraar.

Figuur 5 Kloof tussen het geprefereerde beroep en de visie op het beroep van leraar voor de groepen scholieren studenten zonder ambitie om leraar te worden in het PO of VO/mbo.

3.2.3 Redenen om af te zien van het beroep van leraar

De belangrijkste reden voor havisten en vwo'ers om af te zien van het beroep van leraar in het basisonderwijs is het gebrek aan carrièreperspectief, Tabel 38. Voor mbo-4 studenten is de eigen ervaring als leerling de belangrijkste reden om niet te kiezen voor het beroep van leraar. Bij havisten en mbo-4 studenten spelen de toelatingseisen een grotere rol bij de overweging dan bij vwo'ers. Bij vwo'ers spelen het salaris (51.1%) en het gebrek aan intellectuele uitdaging (62.2%) een grote rol bij de keuze om af te zien van het beroep van leraar in het basisonderwijs.

Voor havisten en mbo-4 studenten is de eigen ervaring als leerling de belangrijkste reden om af te zien voor het lerarenberoep in het voortgezet onderwijs of mbo, Tabel 39. Vwo'ers geven aan dat het carrièreperspectief een grote rol speelt bij het afzien van het beroep van leraar VO/mbo (53.4%). Voor 10.4% van de havisten en voor 17.2% van de mbo'ers spelen de toelatingseisen een rol. Mbo-4 studenten in de sectoren Zorg en welzijn en Veiligheid en sport gaven eerder aan de meeste interesse te hebben in een lerarenopleiding. Voornamelijk voor studenten met een studie in het domein Zorg en welzijn spelen de toelatingseisen een rol (PO: 23.6%, VO/mbo: 21.8%). Studenten met een studie in het domein Veiligheid en sport geven niet vaker dan gemiddeld aan dat toelatingseisen een rol spelen bij de overweging. Vwo'ers geven zelden de toelatingseisen op als reden om af te zien voor het beroep van leraar in het VO/mbo (2.9%).

	Havo	Vwo	Mbo-4
Weinig carrièreperspectief	47.5%	62.4%	37.1%
Door mijn eigen ervaring als leerling	44.2%	37.2%	38.7%
Laag salaris	43.8%	51.2%	34.4%
Weinig intellectuele uitdaging	38.6%	62.2%	24.4%
Omgang met kinderen spreekt me niet aan	36.2%	39.0%	38.2%
Lage status van het lerarenberoep	35.6%	40.7%	25.3%
Hoge werkdruk	25.6%	26.5%	31.3%
Weinig professionele cultuur in het onderwijs	20.5%	30.9%	16.0%
Zwaar beroep	17.0%	17.5%	20.6%
Toelatingseisen	7.7%	1.0%	16.2%

Tabel 38 Redenen om af te zien van een lerarenopleiding basisonderwijs. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.

	Havo	Vwo	Mbo-4
Door mijn eigen ervaring als leerling	51.3%	46.6%	46.1%
Weinig carrièreperspectief	41.6%	53.4%	34.1%
Hoge werkdruk	37.9%	38.1%	37.5%
Omgang met kinderen spreekt me niet aan	37.0%	36.9%	36.4%
Laag salaris	36.7%	41.3%	31.3%
Zwaar beroep	32.8%	27.7%	29.6%
Lage status van het lerarenberoep	31.3%	34.5%	24.7%
Weinig intellectuele uitdaging	27.4%	43.5%	20.4%
Weinig professionele cultuur in het onderwijs	19.5%	26.9%	18.1%
Toelatingseisen	10.4%	2.9%	17.2%

Tabel 39 Redenen om af te zien van een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.

3.2.4 Carrière mogelijkheden lerarenberoep

Respondenten van alle niveaus geven aan dat de mogelijkheid om je naast het leraarschap te kunnen ontwikkelen als coach, schoolleider of bestuurder het meest aanspreekt. Ook zouden ze zich graag specialiseren tot lesontwikkelaar, onderzoeker of rekenspecialist. Vwo'ers zouden zichzelf ook graag verbreden in het leraarsvak door meer vakken te geven en ook zouden ze graag in een andere onderwijssector les willen geven, Tabel 40.

	Havo	Vwo	Mbo-4
Mogelijkheden tot ontwikkeling als coach, schoolleider, bestuurder	40.8%	47.7%	49.3%
Mogelijkheden tot specialisatie (zoals bijvoorbeeld lesontwikkelaar, leraar onderzoeker, rekenspecialist)	37.6%	37.1%	40.1%
Mogelijkheden tot het verbreden in het leraarsvak door het geven van meer vakken	36.3%	40.3%	34.5%
Mogelijkheden om in een andere onderwijssector les te geven (VO/MBO/HO)	35.7%	41.0%	37.1%
Mogelijkheden om lesgeven te combineren met een baan buiten het onderwijs	29.9%	38.2%	35.9%
Mogelijkheden voor overstap naar carrière buiten het onderwijs (o.a. bedrijfsleven, overheid)	19.0%	24.7%	21.5%
Ik heb daar geen beeld bij	16.7%	14.1%	12.3%

Tabel 40 Welke mogelijkheid/-heden voor een carrière in het leraarsberoep spreekt/spreken je het meest aan? (meerdere antwoorden mogelijk)-(Overweging PO of VO/mbo: Zeker wel, waarschijnlijk wel, misschien). Percentages voor havo, vwo en mbo-4. Meerder antwoorden mogelijk.

3.2.5 Imagoverbetering

Aan alle respondenten is gevraagd welke factoren zouden kunnen bijdragen aan een beter beeld van het beroep van leraar. Havisten en mbo-4 studenten vinden het vooral belangrijk dat er kleinere klassen komen. Een derde van alle respondenten geeft aan dat het startsalaris omhoog zou moeten en dat er meer doorgroeimogelijkheden zouden moeten zijn in het salaris. Vwo'ers hechten meer waarde aan carrièreperspectief en intellectuele uitdaging. Havisten en mbo-4 studenten geven vaker aan dat een hoger startsalaris zou bijdragen aan een beter beeld van het leraarschap dan vwo'ers, Tabel 41.

	Havo	Vwo	Mbo-4
Kleinere klassen	47.0%	40.7%	54.9%
Meer carrièreperspectief	43.5%	55.5%	40.9%
Meer doorgroeimogelijkheden in je salaris	41.0%	38.6%	40.7%
Een hoger startsalaris	36.3%	31.2%	34.4%
Minder negatieve publiciteit	32.5%	24.4%	26.4%
Een meer professionele werkomgeving op scholen	24.4%	28.5%	29.2%
Meer intellectuele uitdaging voor docenten	23.6%	39.1%	20.1%
Een imagocampagne	13.4%	15.2%	12.2%
Minder lesuren voor docenten	10.1%	8.2%	10.4%

Tabel 41 Belangrijkste factoren die kunnen bijdragen aan een beter beeld van het beroep van leraar. (Maximaal drie mogelijkheden). Percentages voor havo, vwo en mbo-4.

3.2.6 Start- en maximumsalarissen

Aan respondenten is gevraagd een inschatting te maken van het bruto maandelijkse startsalaris van het door de respondent geprefereerde beroep, het bruto start- en maximumsalaris van een leraar in het basisonderwijs en van het bruto start- en maximumsalaris van een leraar in het voortgezet onderwijs of mbo. Het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs is €2.436 (onderste trede LA-schaal). Het bruto maximumsalaris ligt op €4.464 (bovenste trede LC-schaal). Het bruto startsalaris van een leraar in het voortgezet onderwijs ligt op €2.601 (onderste trede LB-schaal). Het bruto maximumsalaris bedraagt €5.297 (bovenste trede LD-schaal). Voor het mbo ligt het bruto maandelijkse startsalaris op €2.687 (onderste trede LB-schaal) en het maximumsalaris op €5.158 (bovenste trede LD-schaal) (CNV onderwijs, 2016-2017). Om de vergelijking te maken voor voortgezet onderwijs en mbo hebben we het gemiddelde genomen van de bruto start- en maximumsalarissen voortgezet onderwijs en mbo. Het gemiddelde bruto startsalaris van een docent VO/mbo is €2.644 en het gemiddelde maximumsalaris ligt op €5.228. Tabel 42 geeft de gemiddelde inschatting weer van havisten, vwo'ers, mbo'ers en het totale gemiddelde van alle respondenten.

Het eerste opvallende resultaat (Tabel 42) is dat in alle groepen het startsalaris van het geprefereerde beroep hoger ingeschat wordt dan het startsalaris van een net afgestudeerde hbo'er (€2.000), $t = 32.28$, $df = 19871$, $p < .000$. Mbo'ers schatten het startsalaris van het door hen geprefereerde beroep lager in dan havisten. Havisten schatten het startsalaris weer lager in dan vwo'ers. Havisten denken 26% meer te verdienen in het door hen geprefereerde beroep en vwo'ers denken 41% meer te verdienen dan het gemiddelde bruto startsalaris van een hbo'er. Voor zowel de startsalarissen als de maximumsalarissen voor leraren in het PO of VO of mbo geldt dat deze lager ingeschat worden dan het daadwerkelijke salaris. Standaarddeviaties zijn opgenomen in de bijlage in Tabel 54.

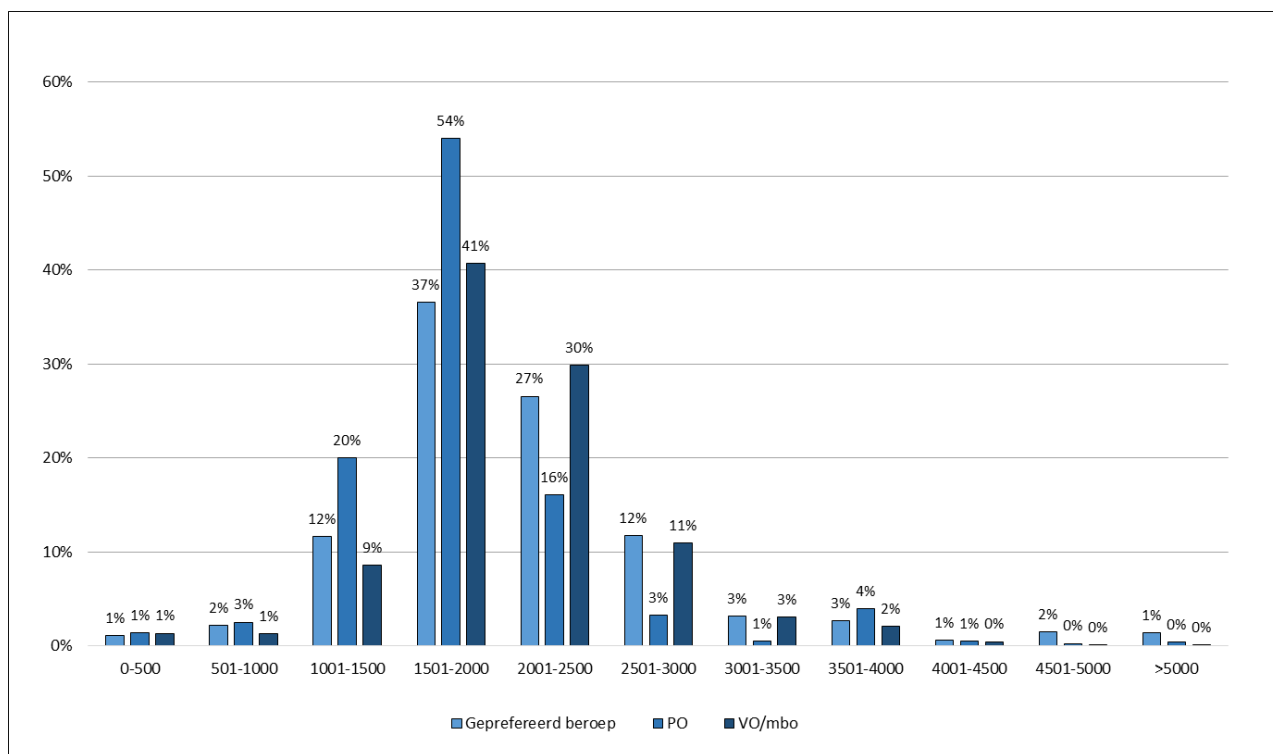
De verschillen in startsalaris van het geprefereerde beroep en leraar basisonderwijs zijn significant (verschil = -419, -382; $t = -41.80$, $df = 19.832$, $p < .000$) evenals het verschil tussen het daadwerkelijke startsalaris van een leraar PO en de schatting van de respondenten (verschil = -517, -793; $t = -80.74$, $df = 19.871$, $p < .000$). Ook het verschil tussen het daadwerkelijke maximumsalaris en het ingeschatte maximumsalaris voor een leraar PO is significant (verschil = -1668, -1628; $t = -155.69$, $df = 19.869$, $p < .000$). Dit houdt in dat respondenten het salaris van het door hen geprefereerde beroep significant hoger inschatten dan het startsalaris van een leraar basisonderwijs. Ook wordt het start- en maximumsalaris van een leraar in het basisonderwijs significant lager ingeschat dan het start- en maximumsalaris in werkelijkheid is. Het startsalaris van een leraar basisonderwijs wordt gemiddeld €553 lager ingeschat dan

het daadwerkelijke salaris (ongewogen gemiddelde). Het maximumsalaris van een leraar basisonderwijs wordt €1.752 euro lager ingeschat dan het werkelijke maximumsalaris. Dit betreft het ongewogen gemiddelde van havisten, vwo'ers en mbo-4 studenten.

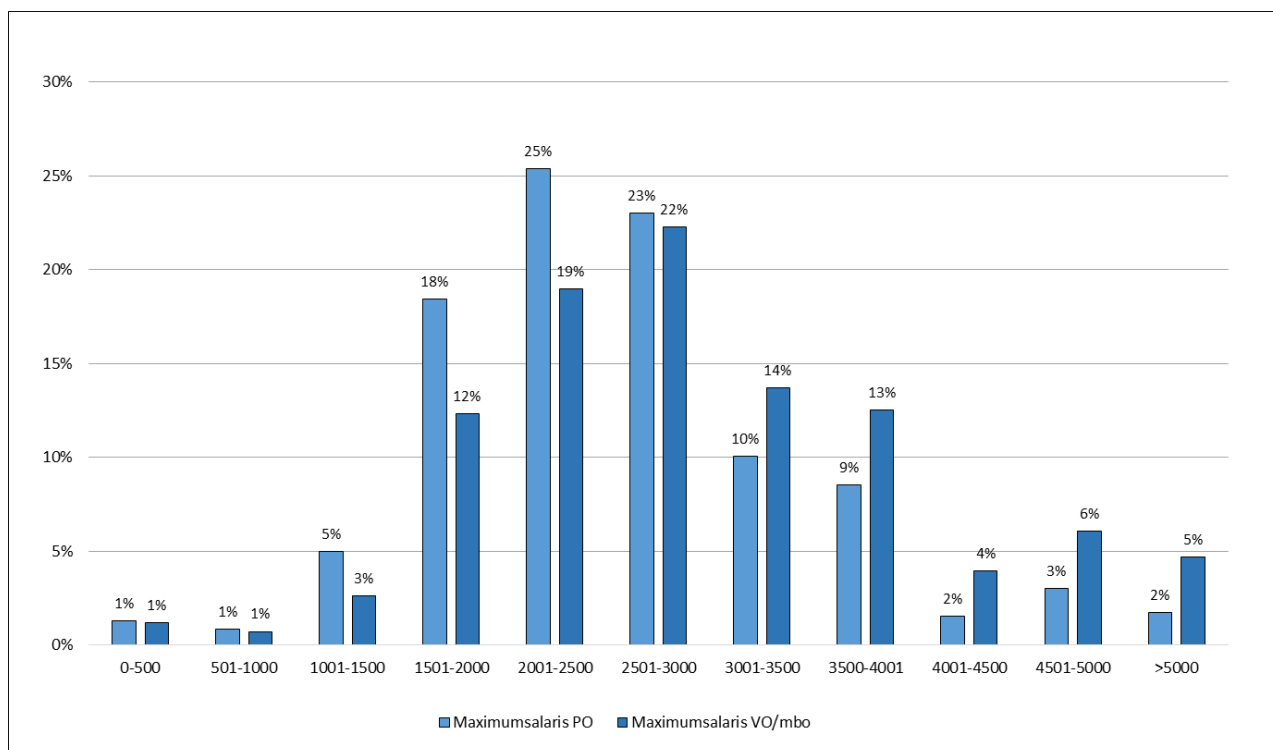
De verschillen tussen het bruto startsalaris van het geprefereerde beroep het startsalaris van een leraar in het VO of mbo zijn significant (verschil = -81.99, -42.26, $t = -6.17$, $df = 19.825$, $p < .000$). Respondenten schatten het startsalaris van het door hen geprefereerde beroep significant hoger in dan het startsalaris van een leraar in het voortgezet onderwijs of mbo. Ook de verschillen tussen het daadwerkelijke startsalaris en het ingeschatte startsalaris van een leraar VO of mbo zijn significant (verschil = -389, -359, $t = -49.43$, $df = 19.868$, $p < .000$) en evenals het verschil tussen het daadwerkelijke maximumsalaris en het ingeschatte maximumsalaris voor leraren in het VO of mbo (verschil = -2002, -1943, $t = -131.88$, $df = 19.868$, $p < .000$). De start- en maximumsalarissen worden lager ingeschat dan de werkelijke hoogte van de salarissen. Het startsalaris wordt gemiddeld €469 lager ingeschat dan de werkelijkheid. Het maximumsalaris wordt €2.142 lager ingeschat dan de werkelijke hoogte.

		Werkelijke salarissen in €	Gemiddelde inschatting in €	Afwijking van gemiddelde in €	N (aantal)
Bruto maandelijks startsalaris van een leraar PO (€2.436)	Havo	2.436	1.954	-482	1.101
	Vwo	2.436	1.923	-513	1.405
	Mbo	2.436	1.875	-561	17.253
Bruto maandelijks maximumsalaris van een leraar PO (€4.464)	Havo	4.464	2.990	-1.474	1.101
	Vwo	4.464	3.021	-1.443	1.405
	Mbo	4.464	2.670	-1.794	17.253
Bruto maandelijks startsalaris van een leraar VO/mbo (€2.644)	Havo	2.644	2.321	-323	1.101
	Vwo	2.644	2.292	-352	1.405
	Mbo	2.644	2.175	-469	17.253
Bruto maandelijks maximumsalaris van een leraar VO/mbo (€5.228)	Havo	5.228	3.480	-1.748	1.101
	Vwo	5.228	3.573	-1.655	1.405
	Mbo	5.228	3.023	-2.205	17.253
Bruto maandelijks startsalaris in het geprefereerde beroep (gemiddeld startsalaris hbo is €2.000)	Havo	2.000	2.529	529	1.101
	Vwo	2.000	2.815	815	1.405
	Mbo	2.000	2.146	146	17.253

Tabel 42 Inschatting bruto startsalaris geprefereerde beroep, bruto start- en maximumsalaris leraar basisonderwijs en bruto start- en maximumsalaris leraar voortgezet onderwijs in euro's uitgesplitst in havo, vwo en mbo. De inschattingen zijn afgezet tegen de gemiddelde waarden uit de salaristabellen van CNV Onderwijs. Dit levert de verschilwaarde op.

Figuur 6 Verschillen tussen inschatting van het startsalaris in euro's van het geprefereerde beroep, leraar in het basisonderwijs en leraar in het VO of mbo. Data van alle respondenten.

Figuur 7 Verschillen tussen inschatting van het maximumsalaris in euro's van leraren in het basisonderwijs en leraren in het voortgezet onderwijs of mbo. Data van alle respondenten.

Figuur 6 laat zien dat respondenten het startsalaris van het geprefereerde beroep hoger inschatten dan het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs. Het startsalaris van een leraar in het voortgezet onderwijs of mbo wijkt niet veel af van het startsalaris van het geprefereerde beroep. 54% van de respondenten denkt dat leraren in het basisonderwijs starten met een salaris tussen de €1.501 en €2.000. Voor leraren in het VO en mbo is er een grotere spreiding: 41% denkt dat een startende leraar in het VO of mbo tussen de €1.501 en €2.000 verdient, 30% denkt dat dit bedrag hoger is en tussen €2.001 en €2.500 ligt. Tevens blijkt uit deze figuur dat 94% van de respondenten het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs onderschat en dat ruim 82% van de respondenten het salaris van een leraar VO of mbo onderschat. Figuur 7 laat zien dat de maximumsalarissen van leraren in het basisonderwijs en leraren in het voortgezet onderwijs of mbo door 95% van de respondenten onderschat worden.

3.2.6.1 Verdeling in interesse in lerarenopleidingen

Respondenten met interesse in een lerarenopleiding PO schatten de salarissen significant hoger in dan respondenten zonder interesse in een lerarenopleiding in het basisonderwijs. Dit geldt ook voor respondenten met een interesse in een lerarenopleiding in het VO of mbo. Respondenten zonder interesse in een lerarenopleiding PO, VO of mbo schatten het bruto startsalaris van het door hen geprefereerde beroep hoger in dan respondenten met lerarenambities. Resultaten zijn te vinden in Tabel 55 en Tabel 56. Deze tabellen zijn te vinden in bijlage 5.8.

3.2.6.2 Studierichting

Een analyse tussen profielen laat zien dat er verschillen zijn tussen de inschatting van het bruto startsalaris van het geprefereerde beroep, $\chi^2(3, 2526) = 10.66, p = .014$. Scholieren met een N&T-profiel schatten het startsalaris van het geprefereerde beroep significant hoger in dan scholieren met een C&M-profiel, $U = 72994.5, p = .008$. C&M'ers schatten het startsalaris van het door hen geprefereerde beroep in op €2.632. N&T'ers denken te starten met een salaris van €2.769, een verschil van €137. Tussen E&M ($M = €2.635$) en N&T vonden we ook significante verschillen, $U = 270021, p = .007$. N&T'ers schatten het startsalaris van het geprefereerde beroep €134 hoger in dan scholieren met een E&M-profiel.

Samenvattend betekent dit dat scholieren met een maatschappijprofiel het startsalaris van het geprefereerde beroep lager inschatten dan scholieren met een N&T-profiel. Er waren geen verschillen tussen profielen voor de bruto start- en maximumsalarissen van leraren in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo. Resultaten zijn te vinden in Tabel 57 in sectie 5.8.

Tussen domeinen vonden we voor zowel het salaris van het geprefereerde beroep, als voor de start- en maximumsalarissen voor leraren in het PO of VO/mbo significante verschillen, Tabel 58 in sectie 5.8.

Studenten die een opleiding doen in de sector Uiterlijke verzorging schatten het startsalaris van het geprefereerde beroep het laagste in op €1.853, studenten met een opleiding in de sector Bouw en infra denken met het door hen geprefereerde beroep te starten met een salaris van €2.420. Ook studenten met een opleiding in de sector Informatie en communicatietechnologie (€2.349) en Techniek en procesindustrie (€2.303) denken meer te verdienen dan wat de gemiddelde mbo-4 student denkt te gaan verdienen bij de start van zijn/haar carrière (€2.146). Dit gemiddelde bedrag ligt boven het gemiddelde startsalaris van een hbo-afgestudeerde (€2.000). Dit geeft aan dat mbo'ers geen realistisch beeld hebben van de startsalarissen.

Het startsalaris van een leraar PO wordt door studenten in de domeinen Veiligheid het sport en Bouw en infra geschat op €1.930. Studenten met een opleiding in de sector Uiterlijke verzorging denken dat het startsalaris van een leraar PO op gemiddeld €1.844 ligt. Wat betreft het maximumsalaris van een leraar basisonderwijs zien we dat er in de sector Uiterlijke verzorging opnieuw laag geschat wordt: €2.514, terwijl studenten in de sector Veiligheid en sport (€2.800) en Informatie en communicatietechnologie (€2.801) deze salarissen het hoogste inschatten. Het startsalaris van een leraar VO of mbo wordt in de sector Uiterlijke verzorging het laagst ingeschat op €2.108 en het hoogst ingeschat (en daarmee ook het beste) door studenten in de sector Mobiliteit en voertuigen (€2.312). Het maximumsalaris van een leraar VO wordt het laagst ingeschat door studenten in de sector Toerisme en recreatie (€2.834) en het hoogst door studenten in de sector Informatie in communicatietechnologie (€3.240). De verschillen tussen het geschatte salaris en het daadwerkelijke salaris zijn te vinden in Tabel 58. Wat opvalt is dat studenten de salarissen honderden euro's lager inschatten dan de daadwerkelijke salarissen. Dit geeft aan dat zij geen idee hebben van de hoogte van de salarissen in het onderwijs.

3.2.6.3 *Leerjaar*

Havisten uit het vierde leerjaar schatten het startsalaris van het geprefereerde beroep hoger in dan scholieren uit 5 havo. Havisten uit klas vier denken €2.607 te gaan verdienen, scholieren uit havo 5 denken dat dit bedrag €2.416 zal bedragen, een verschil van €191, $U = 131742.50$, $p = .001$. Scholieren uit de vierde klas van de havo denken dat het startsalaris van een leraar PO €1.973 bedraagt. Havisten uit klas vijf denken dat dit lager is: 1.931, een verschil van €42, $U = 137112.50$, $p = .026$. Tussen de andere start- en maximumsalarissen zijn geen verschillen wat betreft het leerjaar waarin havisten zich bevinden, Tabel 59.

Vwo'ers uit klas 6 schatten het salaris van het geprefereerde beroep lager in dan vwo'ers uit klas 4 en 5, €2.653. Vwo'ers uit klas 4 denken dat het startsalaris €2.887 bedraagt en vwo'ers uit klas 5 schatten het startsalaris in op €2.839, $\chi^2 (2, 1415) = 13.43, p = .001$. Alle geschatte bedragen zijn hoger dan het gemiddelde startsalaris van een hbo'ers. Tussen het start- en maximumsalaris van een leraar PO vonden we geen verschillen wat betreft leerjaar. Het startsalaris van een leraar in het voorgezet onderwijs of mbo werd door scholieren uit klas 5 het hoogst ingeschat: €2.315. 6 vwo'ers schatten het startsalaris op €2.235 en vwo'ers uit klas 4 op €2.303, $\chi^2 (2, 1415) = 6.11, p = .047$. Scholieren uit klas 5 wijken significant af van scholieren uit klas 6, $U = 80932, p = .017$. Vwo'ers uit klas 6 schatten het startsalaris van een leraar in het VO/mbo lager in dan vwo'ers uit klas 5, het verschil met klas 4 was niet significant, Tabel 60. Er zijn geen verschillen tussen klassen wat betreft de inschatting van de hoogte van de maximumsalarissen PO en VO/mbo.

Voor mbo'ers vonden we verschillen tussen het start- en maximumsalaris van een leraar VO/mbo. Startsalaries VO/mbo, $\chi^2 (3, 17345) = 18.14, p < .000$ en maximumsalaris VO/mbo, $\chi^2 (3, 17344) = 25.86, p < .000$. Mbo'ers in jaar 1 wijken significant af van mbo'ers in jaar 3 en 4 wat betreft de inschatting van het start- en maximumsalaris voor een leraar VO/mbo. Mbo'ers uit het eerste jaar schatten het startsalaris van een leraar VO in op €2.204, mbo'ers uit het derde en vierde leerjaar schatten dit bedrag ruim €50 lager in: mbo jaar 3: €2.151 en mbo jaar 4: €2.147. Voor het maximumsalaris van een leraar VO/mbo zetten de mbo'ers uit jaar 1 het bedrag op €3.079. Studenten uit jaar 3 denken dat het maximumsalaris €2.982 bedraagt en studenten uit jaar 4 schatten het maximumsalaris op €2.955, Tabel 61. Mbo'ers die zich in het laatste jaar van hun mbo-studie bevinden maken een lagere inschatting wat betreft het startsalaris van het geprefereerde beroep: €2.116 tegenover €2.163 van studenten die zich niet in het laatste jaar bevinden, $U = 5093941, p = .014$. Het verschil bedraagt €47. Ook schatten mbo'ers uit het laatste leerjaar het start- en maximumsalaris van een leraar VO of mbo significant lager in, Tabel 62. Er zijn geen significante verschillen wat betreft de start- en maximumsalarissen PO tussen mbo'ers uit het laatste jaar en mbo'ers die niet in het laatste jaar zitten.

3.3 Conclusies

In dit hoofdstuk stond de visie op het lerarenberoep centraal en is bekeken voor groepen scholieren en studenten met en zonder interesse in het leraarschap hoe zij aankijken tegen het lerarenberoep. De volgende onderzoeksvragen stonden hierbij centraal.

- Welke kenmerken van leraar in het basisonderwijs worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
- Welke kenmerken van leraar in het voortgezet onderwijs of mbo worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?
- Zijn er verschillen tussen het imago van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo?
- Wat zijn de belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar?
- Aan welke carrière mogelijkheden is het meest behoefte?
- Hoe kan het beeld van leraren verbeterd worden?
- Hoe reëel wordt het salaris van leraren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs ingeschat?

Welke kenmerken van leraar PO worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?

Respondenten met de ambitie om leraar PO te worden, worden het meest aangetrokken door het beroep van leraar doordat je als leraar iets kunt betekenen voor andere mensen en doordat het een uitdagend beroep betreft. Ook geven zij aan dat zij zelf trots zouden zijn om te vertellen leraar te zijn en dat familie trots zou zijn. Voor het basisonderwijs is baanzekerheid een pullfactor, evenals het beeld dat leraren als succesvolle mensen beschouwd worden en dat je als leraar iets kunt betekenen voor andere mensen. De kloof tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep is het grootst wanneer het gaat om het kunnen onderhouden van een gezin, positieve uitdaging, financiële beloning en carrière mogelijkheden. Deze factoren kunnen gezien worden als pushfactoren. Verschilcores zijn niet groot, dat betekent dat het effect van de push- en pullfactoren klein is.

Voor respondenten zonder ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs geldt dat de carrière mogelijkheden en de mogelijkheden om je professioneel te blijven ontwikkelen een grote kloof vormen tussen het geprefereerde beroep en het beroep van leraar in het basisonderwijs. Voor zowel havisten en vwo'ers als mbo-4 studenten is dit de belangrijkste pushfactor om af te zien van het beroep van leraar. Andere pushfactoren zijn uitdaging, financiële beloning en professionele werkomgeving. Belangrijkste pullfactoren zijn baanzekerheid en dat je als leraar iets kunt betekenen voor andere

mensen. Er zijn nauwelijks verschillen tussen de scholieren en studenten wat betreft aantrekkelijkheid van het beroep van leraar.

Welke kenmerken van leraar VO/mbo worden door havisten, vwo'ers en mbo'ers aantrekkelijk gevonden?

Respondenten met de ambitie om leraar te worden, vinden vooral kenmerken als iets kunnen betekenen voor anderen en baan zekerheid belangrijk. Ook speelt het mee dat familie trots zou zijn en denken respondenten dat je een gezin kunt onderhouden als leraar in het VO/mbo. De kloof tussen het leraarschap VO/mbo is het grootst voor 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken'. Zowel scholieren als studenten geven vaker aan dat in het onderwijs het type mensen werkt waarmee zij graag zouden willen werken in vergelijking met het door hen geprefereerde beroep.

Voor respondenten zonder ambitie voor het leraarschap in het VO/mbo zijn baan zekerheid, iets kunnen betekenen voor andere mensen en het idee dat je geen topstudent hoeft te zijn belangrijke pullfactoren. Grootste pushfactoren zijn de carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om je professioneel te ontwikkelen. Daarnaast zouden scholieren en studenten niet trots zijn om te vertellen leraar te zijn in het VO/mbo. Ook de kloof tussen het geprefereerde beroep en het lerarenberoep VO/mbo wat betreft uitdaging, financiële beloning en professionele omgeving is groot.

Voor scholieren en studenten met en zonder interesse in het lerarenberoep PO en VO/mbo geldt dat zij de baan zekerheid laag inschatten. Hieruit blijkt dat onder scholieren en studenten niet bekend is dat er een tekort geraamd wordt en dat de baan zekerheid als leraar PO of VO/mbo juist hoog is.

Zijn er verschillen tussen het imago van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs of mbo?

Respondenten zonder de ambitie om leraar te worden schatten de uitdaging en professionele werkomgeving, financiële beloning en carrièremogelijkheden in het PO lager in dan in het VO/mbo. Leraren in het VO/mbo worden door respondenten zonder lerarenambitie als succesvoller beschouwd dan leraren in het PO. Er zijn geen verschillen tussen baan zekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen tussen het PO en VO/mbo.

Respondenten met de ambitie om leraar te worden zijn positiever over de financiële beloning, carrièremogelijkheden, mogelijkheid om een gezin te onderhouden en salarisgroei voor het VO/mbo dan voor het PO. Ook denken zij dat leraren werkzaam in het VO/mbo vaker als succesvolle mensen

beschouwd worden dan leraren werkzaam in het PO. Daarnaast denken zij dat in het PO minder vaak een concurrerend startsalaris te verdienen valt dan in het VO/mbo. Er zijn geen verschillen tussen baanzekerheid en in hoeverre je iets kunt betekenen voor andere mensen.

Wat zijn de belangrijkste redenen om niet te kiezen voor het beroep van leraar?

Voor het basisonderwijs zijn de belangrijkste redenen om af te zien van het lerarenberoep het gebrek aan carrièreperspectief, de eigen ervaring als leerling en het lage salaris. Voor vwo'ers speelt het gebrek aan intellectuele uitdaging een grote rol.

De belangrijkste redenen om af te zien van het lerarenberoep in het voortgezet onderwijs of mbo zijn de eigen ervaring als leerling, het gebrek aan carrièreperspectief en de hoge werkdruk. Vwo'ers geven ook aan dat het lage salaris een rol speelt.

Deze redenen komen grotendeels overeen met de bevindingen uit Brink et al. (2015) waarin verschil in carrièreperspectief, een gebrek aan professionele werkomgeving, gebrek aan uitdaging en een te lage beloning het meest genoemd werden als redenen om niet te kiezen voor een lerarenopleiding. Dit onderzoek werd gedaan onder hoogopgeleide studenten, die – net als de vwo'ers in het onderhevige onderzoek – aangaven dat er te weinig uitdaging is in het onderwijs en dat het lage salaris en het gebrek aan carrièreperspectief invloed hebben op de overweging om niet voor het beroep van leraar te kiezen. Uit het onderhevige onderzoek blijkt ook dat de eigen ervaring als leerling in grote mate van invloed is op de overweging. Deze reden kwam niet naar voren in het onderzoek van Brink et al. (2015).

Aan welke carrièremogelijkheden is het meest behoefte?

Respondenten van alle niveaus geven aan dat de mogelijkheid om je naast het leraarschap te kunnen ontwikkelen als coach, schoolleider of bestuurder het meest aanspreekt. Ook zouden ze zich graag specialiseren tot lesontwikkelaar, onderzoeker of rekenspecialist. Vwo'ers zouden zichzelf tevens graag verbreden in het leraarsvak door meer vakken te geven. Ook zouden ze graag in een andere onderwijssector les willen geven.

Hoe kan het beeld van leraren verbeterd worden?

Havisten en mbo-4 studenten vinden het vooral belangrijk dat er kleinere klassen komen. Vwo'ers hechten meer waarde aan carrièreperspectief en intellectuele uitdaging. Een derde van alle respondenten geeft aan dat het startsalaris omhoog zou moeten en dat er meer doorgroeimogelijkheden zouden moeten zijn in het salaris. Havisten en mbo-4 studenten geven vaker aan dat een hoger startsalaris zou bijdragen aan een beter beeld van het leraarschap dan vwo'ers.

Hoe reëel wordt het salaris van leraren in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs ingeschat?

Respondenten overschatten het startsalaris van het geprefereerde beroep met gemiddeld €210. Het start- en maximumsalaris van een leraar in het basisonderwijs wordt onderschat met gemiddeld €553 en respectievelijk €1.752. De onderschatting van het startsalaris VO/mbo ligt iets lager dan de onderschatting van een leraar in het basisonderwijs, namelijk op €452. Het maximumsalaris van een leraar VO/mbo wordt met €2.142 onderschat. Respondenten met interesse in een lerarenopleiding schatten de salarissen in het onderwijs hoger (en dus beter) in dan respondenten zonder interesse in het leraarschap.

94% van de respondenten onderschat het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs. Voor leraren in het voortgezet onderwijs of mbo wordt het salaris door 82% van de respondenten onderschat. De maximumsalarissen voor zowel leraren in het basisonderwijs als leraren in het voortgezet onderwijs of mbo worden door 95% van de respondenten onderschat. Dit geeft aan dat havisten, vwo'ers en mbo-4 studenten geen realistisch beeld hebben van de salarissen in het onderwijs. Uit de inschatting van de startsalarissen blijkt dat zij het startsalaris voor het lerarenberoep lager inschatten dan het startsalaris van het door hen geprefereerde beroep. Dit geeft aan dat het beeld, dat respondenten hebben van de startsalarissen in het onderwijs, negatief is.

In de review van Van Eck en Heemkerk (2009) werd de aanbeveling gedaan dat er een reëel beeld geschetst moet worden van de inhoud en de mogelijkheden van het lerarenberoep. Hetzelfde geldt ook voor het salaris dat leraren verdienen. Uit het onderhevige onderzoek blijkt dat het salaris voor het PO en VO/mbo structureel onderschat wordt. Dit geeft aan dat er geen reëel beeld bestaat onder scholieren en studenten over de hoogte van het salaris. Hetzelfde geldt voor de carrièremogelijkheden. Er zijn weldegelijk carrièremogelijkheden en de functiemix biedt leraren de mogelijkheid om zich te specialiseren en verbreden, maar scholieren en studenten zijn niet op de hoogte van deze mogelijkheden en hebben daardoor geen reëel beeld.

4 Bronvermelding

- Aa, R. van der., Cörvers, F., & Schoon, R. (2017). Met een blik op het verleden: Een inventarisatie van eerdere projecten en maatregelen te vermindering van lerarentekorten in het po, vo en mbo. Den Haag, CAOP, 1-58.
<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2017/02/01/met-een-blik-op-het-verleden/met-een-blik-op-het-verleden.pdf>
- Auguste, B., Kihn, P., & Miller, M. (2010). Closing the talent gap: Attracting and retaining top-third graduates to careers in teaching. New York, NY: McKinsey & Company, 1-46.
http://mckinseyonsociety.com/downloads/reports/Education/Closing_the_talent_gap.pdf
- Bilderbeek, R., Bos, J., & Korlaar, L. (2011). Vervolgevaluatie Eerst de Klas. Utrecht, Dialogic, 1-67.
<https://www.dialogic.nl/file/2016/12/2011.062-1124.pdf>
- Brink, M., Kurver, B., & Broek, A. van den. (2015). Invulling en inrichting van een tegemoetkoming studiekosten lerarenopleidingen voortgezet onderwijs. Nijmegen, ResearchNed, 1-43.
http://www.researchned.nl/wp-content/uploads/2015/08/Invulling-en-inrichting-tegemoetkoming-studiekosten-lerarenopleidingen_eindrapport.pdf
- Broek, A. van den., Wartenbergh, F., Bendig-Jacobs, J., Braam, C., & Nooij, J. (2016). Monitor beleidsmaatregelen 2015. Nijmegen, ResearchNed, 1-193.
https://www.mboraad.nl/sites/default/files/monitor_beleidsmaatregelen_2015.pdf
- Casteren, W. van., Vrielink, S., Braam, C., & Hoek, R. van der. (2012). Imago PABO en lerarenberoep onder mannelijke en allochtone havisten. Nijmegen, ResearchNed, 1-37.
https://www.arbeidsmarktplatformpo.nl/fileadmin/bestanden/bijlagen_nieuws_agenda/apo_p1010_platten_imagoonderzoekpabo.pdf
- CNV Onderwijs. (2017). Salaristabellen voor leraren in het Primair Onderwijs.
https://www.cnvo.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Starters_en_Studenten/Salaristabel_PO_2016_2017.pdf
- CNV Onderwijs. (2017). Salaristabellen voor leraren in het Voortgezet Onderwijs.
https://www.cnvo.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Starters_en_Studenten/Salaristabel_VO_2016_2017.pdf
- CNV Onderwijs. (2017). Salaristabellen voor leraren in het MBO.
https://www.cnvo.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Starters_en_Studenten/Salaristabel_MBO_2016_2017.pdf
- CPB. (2014). Verkenning ophoging masters PO en VO.

- <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-notitie-17apr2014-verkenning-ophoging-masters-po-en-vo.pdf>
- Eck, E. van., & Heemkerk, I. (2009). Leraar worden; kiezen voor opleiding en beroep [review]. Den Haag, Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt. <http://www.voion.nl/downloads/553b167e-a687-4a96-ad06-2f0c67787cf2>
- Ellis, A. (2006). Improving teacher training provision in England: 1990-2005. New York, NY: McKinsey & Company. 1-104. <http://www.ncee.org/wp-content/uploads/2010/04/Improving-Teacher-Training-Provision.pdf>
- Geel, S. van., Warmerdam, S., & Boom, E. van der. (2014). Evaluatie tegemoetkoming lerarenopleiding. Ecorys, 1-72. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2014/04/22/eindrapport-evaluatie-tegemoetkoming-lerarenopleiding/eindrapport-evaluatie-tegemoetkoming-lerarenopleiding-ecorys.pdf>
- Grashoff, R., & Ypma, L. (2016). Wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs en de Wet educatie en beroepsonderwijs in verband met de invoering van het lerarenregister en het registervoorportaal [Motie]. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=0b102afe-b1a4-448b-b2d4-f43064f89a43&title=Gewijzigde%20motie%20van%20de%20leden%20Grashoff%20en%20Ypma%20over%20een%20plan%20van%20aanpak%20om%20het%20lerarentekort%20in%20alle%20onderwijssectoren%20op%20te%20lossen%2028t.v.v.%2034458%2C%20nr.%2013%29.pdf>
- Ministerie OCW. (2000). Arbeidsmarktbeleid onderwijs [Kamerstuk]. <https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-23328-67.html> geraadpleegd op 15-6-2017.
- Ministerie OCW. (2016). Onderwijsarbeidsmarkt [Kamerbrief]. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2016/11/29/kamerbrief-over-onderwijsarbeidsmarkt/kamerbrief-over-onderwijsarbeidsmarkt.pdf>
- Ministerie OCW. (2017). Plan van aanpak lerarentekort [Kamerbrief]. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2017/02/24/kamerbrief-met-plan-van-aanpak-lerarentekort/kamerbrief-met-plan-van-aanpak-lerarentekort.pdf>
- Rossi, P. H., & Anderson, B. (1982). The factorial survey approach: An introduction. In P. Rossi & S. L. Nock (Eds.), *Measuring social judgments: the factorial survey approach* (p. 15-67). Beverly Hills: Sage.
- Ruijven, K., van. (2016). The effect of entry-tests during primary-school teacher education in The

Netherlands. [Masterthesis]. The Effects of Entry-Tests during Primary-School Teacher Education in the Netherlands , <https://thesis.eur.nl/pub/36746/Ruijven.pdf>

Werff, S. van der., & Bisschop, P. (2016) De arbeidsmarktpositie van hbo'ers en academici uit het afstudeerjaar 2013/2014. SEO Economisch Onderzoek, 1-75.

http://www.seo.nl/uploads/media/2016-47_Studie__Werk_2016.pdf

5 Bijlage

5.1 Profielen en domeinen

Profielen voor havo en vwo:

- Cultuur en Maatschappij (C&M)
- Economie en Maatschappij (E&M)
- Natuur en Gezondheid (N&G)
- Natuur en Techniek (N&T)

Domeinen voor mbo:

- Afbouw, hout en onderhoud
- Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- Bouw en infra
- Economie en administratie
- Handel en ondernemerschap
- Horeca en bakkerij
- Informatie en communicatietechnologie
- Media en vormgeving
- Mobiliteit en voertuigen
- Techniek en procesindustrie
- Toerisme en recreatie
- Transport, scheepvaart en logistiek
- Uiterlijke verzorging
- Veiligheid en sport
- Voedsel, natuur en leefomgeving
- Zorg en welzijn

5.2 Schematische opbouw vignetten

	Collegegeld vergoed (ca. €2000,-)	Maandelijkse toelage €250,-	Terugbetalen bij niet afmaken opleiding	Bruto startsalaris per maand	Salaris na tien jaar in relatie tot startsalaris
1	Nee	Nee	n.v.t.	2000	1.5 keer
2	Nee	Nee	n.v.t.	2000	2.0 keer
3	Nee	Nee	n.v.t.	2500	1.5 keer
4	Nee	Nee	n.v.t.	2500	2.0 keer
5	Ja	Nee	Ja	2000	1.5 keer
6	Ja	Nee	Ja	2000	2.0 keer
7	Ja	Nee	Ja	2500	1.5 keer
8	Ja	Nee	Ja	2500	2.0 keer
9	Ja	Nee	Nee	2000	1.5 keer
10	Ja	Nee	Nee	2000	2.0 keer
11	Ja	Nee	Nee	2500	1.5 keer
12	Ja	Nee	Nee	2500	2.0 keer
13	Ja	Ja	Ja	2000	1.5 keer
14	Ja	Ja	Ja	2000	2.0 keer
15	Ja	Ja	Ja	2500	1.5 keer
16	Ja	Ja	Ja	2500	2.0 keer
17	Ja	Ja	Nee	2000	1.5 keer
18	Ja	Ja	Nee	2000	2.0 keer
19	Ja	Ja	Nee	2500	1.5 keer
20	Ja	Ja	Nee	2500	2.0 keer

Tabel 43 Schematische opbouw vignetten.

5.3 Uitgewerkte vignetten

- I. Stel, je begint met een **bruto startsalaris van 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3000 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- II. Stel, je begint met een **bruto startsalaris van 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **4000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- III. Stel, je begint met een **bruto startsalaris van 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3750 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- IV. Stel, je begint met een **bruto startsalaris van 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **5000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- V. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag moet je terugbetalen als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3000 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- VI. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **4000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- VII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3750 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- VIII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **5000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- IX. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3000 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- X. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **4000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- XI. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3750 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- XII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro). Dit bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand (op je bankrekening) en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **5000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- XIII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **startsalaris is 2000 euro** (op je bankrekening) en binnen tien jaar groeit je salaris naar **3000 euro** (1.5 keer het startsalaris).
- XIV. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **4000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- XV. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto**

- startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3750 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- XVI. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag moet je **terugbetalen** als je de opleiding niet afrondt. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **5000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- XVII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3000 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- XVIII. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2000 euro** en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **4000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).
- XIX. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **3750 euro** per maand (1.5 keer het startsalaris).
- XX. Stel, je krijgt je **collegegeld volledig vergoed** (2000 euro) en je krijgt een maandelijkse toelage van **250 euro**. Het totale bedrag hoeft je **niet terug te betalen**. Je **bruto startsalaris is 2500 euro** per maand en binnen tien jaar groeit je bruto salaris naar **5000 euro** per maand (2.0 keer het startsalaris).

Nb. Aan ieder vignet is de volgende zin toegevoegd: “Ter vergelijking: het gemiddelde bruto startsalaris van een afgestudeerd hbo’er is 2000 euro. Bruto betekent dat hier nog belasting vanaf gaat”. Deze zin is toegevoegd om duidelijk te maken wat bruto betekent en om respondenten een referentiekader te bieden wat betreft startsalaris.

5.4 Vragenlijst

Ik ben een

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

Wat is je geboortjaar?

Wat zijn de vier cijfers van je postcode?

Het hoogste opleidingsniveau van mijn ouders/verzorgers is: *Als je ouders een verschillend opleidingsniveau hebben, vul dan het hoogste opleidingsniveau in.*

- ☐ Basisonderwijs
- ☐ Vmbo
- ☐ Mbo 1,2
- ☐ Mbo 3,4
- ☐ Hbo
- ☐ Wetenschappelijk onderwijs/Universiteit
- ☐ Weet ik niet

Op wat voor opleidingsniveau zit je momenteel?

- ☐ Vmbo -> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)
- ☐ Havo
- ☐ Vwo
- ☐ Mbo
- ☐ Hogeschool (hbo) -> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)
- ☐ Universiteit (wo)-> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)
- ☐ Ik ga niet naar school/Ik studeer niet -> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)

In welk jaar zit je nu? (havisten)

- ☐ Havo 3 -> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)
- ☐ Havo 4
- ☐ Havo 5

In welk jaar zit je nu? (vwo'ers)

- ☐ Vwo 3 -> einde vragenlijst (niet binnen doelgroep)
- ☐ Vwo 4
- ☐ Vwo 5
- ☐ Vwo 6

Met welk profiel ga je eindexamen doen? *Als je een dubbel profiel hebt, kies dan het voor jou belangrijkste profiel*

- ☐ C&M
- ☐ E&M
- ☐ N&G
- ☐ N&T

Op welk mbo-niveau studeer je? (mbo'ers)

- ☐ Mbo-1 -> einde vragenlijst (buiten doelgroep)
- ☐ Mbo-2 -> einde vragenlijst (buiten doelgroep)
- ☐ Mbo-3 -> einde vragenlijst (buiten doelgroep)
- ☐ Mbo-4

In welk domein studeer je nu? (mbo'ers)

- ☐ Afbouw, hout en onderhoud
- ☐ Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
- ☐ Bouw en infra
- ☐ Economie en administratie
- ☐ Handel en ondernemerschap
- ☐ Horeca en bakkerij
- ☐ Informatie en communicatietechnologie
- ☐ Media en vormgeving
- ☐ Mobiliteit en voertuigen
- ☐ Techniek en procesindustrie
- ☐ Toerisme en recreatie
- ☐ Transport, scheepvaart en logistiek
- ☐ Uiterlijke verzorging
- ☐ Veiligheid en sport
- ☐ Voedsel, natuur en leefomgeving
- ☐ Zorg en welzijn

In welk jaar zit je nu? (mbo'ers)

- ☐ Mbo jaar 1
- ☐ Mbo jaar 2
- ☐ Mbo jaar 3
- ☐ Mbo jaar 4

Zit je nu in je laatste jaar? (Alleen voor mbo-4 jaar 3 en jaar 4)

- ☐ Ja
- ☐ Nee

In hoeverre overweeg je om een lerarenopleiding *basisonderwijs* te gaan doen?

In hoeverre overweeg je om een lerarenopleiding *voortgezet onderwijs* of *mbo* te gaan doen?

- ☐ Totaal niet
- ☐ Waarschijnlijk niet
- ☐ Misschien
- ☐ Waarschijnlijk wel
- ☐ Zeker wel

Introductie vignetten: In de volgende vragen geven we je verschillende voorwaarden die mogelijk je keuze voor een lerarenopleiding kunnen beïnvloeden. Je ziet steeds een voorwaarde en daarna vragen we je of je onder die voorwaarde zou overwegen om een lerarenopleiding te gaan doen. Je krijgt vijf van deze voorwaarden te zien. *Hierop volgen de vignetten, zie 5.3.*

Zou je onder deze voorwaarden kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo)?

Zou je onder deze voorwaarden kiezen voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo?

- ☐ Zeker niet
- ☐ Waarschijnlijk niet
- ☐ Misschien
- ☐ Waarschijnlijk wel
- ☐ Zeker wel

Stel je ontvangt een toelage of toelage als je een lerarenopleiding zou gaan doen. Hoe zou je deze het liefst willen ontvangen?

- Per jaar, voordat de studie begint
- Elke maand tijdens mijn studie
- Geen voorkeur

Kun je aangeven in hoeverre je het eens met ben de volgende stellingen in relatie tot het beroep dat je het liefst wilt uitoefenen.

1 – Zeer oneens, 2 – Oneens, 3 – Neutraal, 4 – Eens, 5 – Zeer eens

1. Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.
2. Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.
3. Het zou in positieve zin uitdagend zijn.
4. Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.
5. Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.
6. Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.
7. Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.
8. Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.
9. Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.
10. Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.
11. Het betaalt een concurrerend startsalaris.
12. Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.
13. Het biedt baanzekerheid.
14. Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.

Nu krijg je nog eens dezelfde stellingen, maar nu vragen we jou deze stellingen te beantwoorden voor het lerarenberoep. Dus in hoeverre ben jij het eens met de volgende stellingen als we het hebben over het beroep van leraar in het *basisonderwijs*?

Nu krijg je nog eens dezelfde stellingen, maar nu vragen we jou deze stellingen te beantwoorden voor het lerarenberoep. Dus in hoeverre ben jij het eens met de volgende stellingen als we het hebben over het beroep van leraar in het *voortgezet onderwijs of mbo*?

Je hebt eerder aangegeven dat je (*zeker geen/waarschijnlijk geen/misschien/waarschijnlijk wel*) interesse hebt in een lerarenopleiding (*basisonderwijs/voortgezet onderwijs of mbo*). Speelt een van de onderstaande redenen een rol bij het afzien van beroep van leraar in het basisonderwijs? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- ☐ Omgang met kinderen spreekt me niet aan
- ☐ Laag salaris
- ☐ Weinig carrièreperspectief
- ☐ Weinig professionele cultuur in het onderwijs
- ☐ Lage status van het lerarenberoep
- ☐ Zwaar beroep
- ☐ Hoge werkdruk
- ☐ Weinig intellectuele uitdaging
- ☐ Door mijn eigen ervaring als leerling in het onderwijs
- ☐ Hoge toelatingseisen

Wat zijn volgens jou de belangrijkste factoren die kunnen bijdragen aan een beter beeld van het beroep van leraar? (Maximaal drie mogelijkheden)

- ☐ Een hoger startsalaris
- ☐ Meer doorgroeimogelijkheden in je salaris
- ☐ Meer carrièreperspectief (bv. specialisatiemogelijkheden)
- ☐ Minder lesuren voor docenten
- ☐ Kleinere klassen
- ☐ Een imagocampagne (zoals de “geschikt-ongeschikt” campagne van defensie)
- ☐ Een meer professionele werkomgeving op scholen
- ☐ Meer intellectuele uitdaging voor docenten
- ☐ Minder negatieve publiciteit

Welke mogelijkheid/-heden voor een carrière in het leraarsberoep spreekt/spreken je het meest aan (meerdere antwoorden mogelijk)-(Overweging BO of VO: Zeker wel, waarschijnlijk wel, misschien)

- ☐ Mogelijkheden tot specialisatie in het leraarsvak (zoals bijvoorbeeld lesontwikkelaar, leraar onderzoeker, rekenspecialist)
- ☐ Mogelijkheden tot het verbreden in het leraarsvak door het geven van meer vakken
- ☐ Mogelijkheden tot ontwikkeling als coach, schoolleider, bestuurder
- ☐ Mogelijkheden om in een andere onderwijssector les te geven (VO/MBO/HO)
- ☐ Mogelijkheden om lesgeven te combineren met een baan buiten het onderwijs
- ☐ Mogelijkheden voor overstap naar carrière buiten het onderwijs (o.a. bedrijfsleven, overheid)
- ☐ Ik heb daar geen beeld bij

Het gemiddelde bruto maandelijkse startsalaris van een hbo-er is 2000 euro. Kun je aangeven wat volgens jou de startsalarissen en maximumsalarissen zijn voor het beroep dat je graag wilt uitoefenen en voor leraren in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs of mbo?

1. Wat denk je dat het bruto maandelijks *startsalaris* is in het beroep dat jij zou willen uitoefenen?
2. Wat denk je dat het bruto maandelijks *startsalaris* is van een leraar in het *basisonderwijs*?
3. Wat denk je dat het bruto maandelijks *maximumsalaris* is van een leraar in het *basisonderwijs*?
4. Wat denk je dat het bruto maandelijks *startsalaris* is van een leraar in het *voortgezet onderwijs of mbo*?
5. Wat denk je dat het bruto maandelijks *maximumsalaris* is van een leraar in het *voortgezet onderwijs of mbo*?

Wat ga je doen na het mbo? (mbo'ers)

- ☐ Zeker werken
- ☐ Zeker doorstuderen in het hbo
- ☐ Waarschijnlijk werken
- ☐ Waarschijnlijk doorstuderen in het hbo
- ☐ Weet ik nog niet

5.5 Tabellen verschillen imagovragen tussen scholieren en studenten

	Lerarenambitie PO			
	Havo/vwo	Mbo-4	U	p
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	77.4%	75.5%	58433	.651
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	85.2%	87.6%	58124	.457
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	89.6%	87.0%	58023.5	.429
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	61.7%	66.9%	56500.5	.267
Als ik het goed zou doen in dit beroep. zou het financieel beloond worden.	36.5%	43.1%	55681	.179
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	48.7%	70.8%	46430.5	.000*
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	73.9%	69.7%	57055	.348
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	37.4%	47.1%	53784	.048*
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	27.8%	43.3%	50328.5	.001*
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	77.4%	84.2%	55532	.063
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	21.7%	35.4%	51417.5	.003*
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	13.0%	21.4%	54575	.035*
Het biedt baanzekerheid.	69.6%	49.0%	47340	.000*
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	95.7%	93.2%	58135	.321

Tabel 44 Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep. Deze analyse betreft respondenten met ambitie voor het lerarenberoep PO die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.

	Geen Lerarenambitie PO			
	Havo/vwo	Mbo-4	U	p
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	24.8%	25.6%	19904903.5	.401
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	27.1%	39.7%	17544277	.000*
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	39.0%	48.0%	18261303	.000*
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	24.1%	32.0%	18464653	.000*
Als ik het goed zou doen in dit beroep. zou het financieel beloond worden.	19.4%	28.6%	18212827	.000*
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	20.2%	33.5%	17398350	.000*
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	58.3%	52.6%	18922549	.000*
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	26.5%	31.6%	19042823.5	.000*
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	9.3%	19.7%	17985017	.000*
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	38.1%	48.4%	18015512.5	.000*
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	14.0%	21.7%	18533021.5	.000*
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	6.2%	13.1%	18675632	.000*
Het biedt baanzekerheid.	41.0%	33.0%	18465685.5	.000*
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	88.4%	80.5%	18492453	.000*

Tabel 45 Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep. Deze analyse betreft respondenten zonder ambitie voor het lerarenberoep PO die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.

	Lerarenambitie VO/mbo			
	Havo/vwo	Mbo-4	<i>U</i>	<i>p</i>
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	79.8%	78.9%	57899	.826
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	78.0%	86.1%	53680.5	.022*
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	87.2%	88.9%	57405.5	.583
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	65.1%	68.7%	56368	.452
Als ik het goed zou doen in dit beroep. zou het financieel beloond worden.	50.5%	55.0%	55749	.361
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	64.2%	74.1%	52671	.027*
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	82.6%	76.7%	54983	.163
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	54.1%	56.0%	57348	.712
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	40.4%	50.4%	52578	.047*
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	77.1%	80.9%	56196.5	.338
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	36.7%	43.7%	54358	.162
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	20.2%	27.4%	54193	.104
Het biedt baan zekerheid.	63.3%	52.8%	52287	.036*
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	92.7%	91.8%	57916	.752

*Tabel 46 Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep VO/mbo. Deze analyse betreft respondenten met ambitie voor het lerarenberoep VO/mbo die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.*

	Geen Lerarenambitie VO/mbo			
	Havo/vwo	Mbo-4	<i>U</i>	<i>p</i>
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	23.9%	26.5%	19574887.5	.006*
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	30.9%	38.1%	18656211	.000*
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	49.3%	50.9%	19783323	.149
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	32.4%	33.1%	19949863.5	.472
Als ik het goed zou doen in dit beroep. zou het financieel beloond worden.	28.0%	32.2%	19254018	.000*
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	31.9%	39.7%	18529843.5	.000*
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	65.0%	55.2%	18130990.5	.000*
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar.	30.4%	31.8%	19806680	.153
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	15.4%	23.4%	18485764.5	.000*
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	41.6%	48.7%	18655417	.000*
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	18.5%	24.2%	18954845	.000*
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	11.6%	16.5%	19112467.5	.000*
Het biedt baan zekerheid.	41.8%	32.9%	18312966	.000*
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	84.7%	77.1%	18583467.5	.000*

*Tabel 47 Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep VO/mbo. Deze analyse betreft respondenten zonder ambitie voor het lerarenberoep VO/mbo die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.*

5.6 Tabellen verschillen imagovragen PO tussen mbo-ers die gaan werken of doorstuderen

Mbo-4 studenten die gaan werken	Geen lerarenambitie PO			Lerarenambitie PO		
	Geprefereerd beroep	Leraren-beroep PO	Verskil	Geprefereerd beroep	Leraren-beroep PO	Verskil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	52,7%	24,4%	28,4%	64,4%	65,9%	-1,5%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	83,2%	41,0%	42,2%	90,4%	81,5%	8,9%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	86,1%	48,7%	37,4%	88,9%	81,5%	7,4%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	71,3%	31,9%	39,4%	74,8%	64,4%	10,4%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	60,7%	29,4%	31,3%	57,0%	43,0%	14,1%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	77,1%	35,1%	42,0%	69,6%	63,7%	5,9%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	69,7%	53,3%	16,4%	69,6%	60,0%	9,6%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	49,0%	31,5%	17,6%	58,5%	47,4%	11,1%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	37,6%	20,7%	16,9%	40,0%	34,8%	5,2%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	74,2%	48,1%	26,1%	80,0%	78,5%	1,5%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	32,9%	21,6%	11,3%	34,1%	39,3%	-5,2%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	15,0%	14,4%	0,6%	23,0%	23,7%	-0,7%
Het biedt baanzekerheid.	43,9%	30,9%	13,0%	40,7%	43,0%	-2,2%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	81,4%	78,9%	2,5%	88,9%	89,6%	-0,7%

Tabel 48 Verschilcores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 opleiding te gaan werken.

Mbo-4 studenten die gaan doorstuderen in het hbo	Geen lerarenambitie PO			Lerarenambitie PO		
	Geprefereerd beroep	Leraren-beroep PO	Verskil	Geprefereerd beroep	Leraren-beroep PO	Verskil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	54,4%	26,4%	28,0%	70,8%	77,1%	-6,3%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	84,8%	38,8%	45,9%	95,0%	88,6%	6,4%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	87,6%	47,6%	40,0%	92,2%	87,7%	4,5%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	73,4%	32,2%	41,3%	74,2%	67,2%	7,0%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	68,2%	28,1%	40,1%	49,4%	42,9%	6,6%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	82,0%	32,6%	49,5%	78,2%	71,7%	6,5%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	76,8%	52,3%	24,5%	75,9%	71,2%	4,7%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	56,3%	31,7%	24,6%	51,7%	47,3%	4,3%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	46,3%	19,1%	27,2%	41,1%	44,5%	-3,4%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	77,3%	48,6%	28,7%	85,4%	84,9%	0,5%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	38,8%	21,8%	17,0%	32,4%	34,8%	-2,4%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	19,1%	12,3%	6,8%	15,4%	21,0%	-5,6%
Het biedt baanzekerheid.	48,3%	34,4%	13,8%	49,0%	50,2%	-1,2%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	83,3%	81,7%	1,7%	96,4%	93,8%	2,7%

Tabel 49 Verschilcores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 door te studeren in het hbo.

	Geen lerarenambitie PO			Lerarenambitie PO		
	Werken	Studeren in hbo	Vershil	Werken	Studeren in hbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	28.4%	28.0%	0.3%	-1.5%	-6.3%	4.8%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	42.2%	45.9%	-3.7%	8.9%	6.4%	2.5%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	37.4%	40.0%	-2.6%	7.4%	4.5%	2.9%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	39.4%	41.3%	-1.9%	10.4%	7.0%	3.4%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	31.3%	40.1%	-8.8%	14.1%	6.6%	7.5%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	42.0%	49.5%	-7.4%	5.9%	6.5%	-0.6%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	16.4%	24.5%	-8.2%	9.6%	4.7%	4.9%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	17.6%	24.6%	-7.0%	11.1%	4.3%	6.8%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	16.9%	27.2%	-10.2%	5.2%	-3.4%	8.6%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	26.1%	28.7%	-2.6%	1.5%	0.5%	1.0%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	11.3%	17.0%	-5.7%	-5.2%	-2.4%	-2.8%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	0.6%	6.8%	-6.2%	-0.7%	-5.6%	4.9%
Het biedt baan zekerheid.	13.0%	13.8%	-0.9%	-2.2%	-1.2%	-1.0%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	2.5%	1.7%	0.8%	-0.7%	2.7%	-3.4%

Tabel 50 Verschilscores voor lerarenambities PO voor mbo-4 studenten die van plan zijn om te gaan werken en mbo-4 studenten die verwachten door te stromen in het hbo. De kolommen werken en studeren in het hbo zijn al verschilscores. Vervolgens is hierover het verschil berekend tussen deze twee verschilscores.

5.7 Tabellen verschillen imagovragen VO/mbo tussen mbo-ers die gaan werken of doorstuderen

Mbo-4 studenten die gaan werken	Geen lerarenambitie VO/mbo			Lerarenambitie VO/mbo		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	52,8%	25,3%	27,5%	59,0%	66,5%	-7,5%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	83,2%	37,8%	45,4%	87,3%	82,7%	4,6%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	86,1%	49,6%	36,5%	88,4%	82,7%	5,8%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	71,3%	32,5%	38,8%	75,7%	54,9%	20,8%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	60,6%	31,4%	29,2%	64,2%	46,8%	17,3%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	76,9%	40,3%	36,5%	81,5%	71,1%	10,4%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	69,6%	54,5%	15,1%	69,9%	70,5%	-0,6%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	49,1%	31,3%	17,8%	54,9%	52,0%	2,9%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	37,5%	23,8%	13,7%	44,5%	42,2%	2,3%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	74,4%	47,7%	26,7%	71,1%	79,2%	-8,1%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	32,7%	23,7%	9,0%	38,7%	38,7%	0,0%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	14,9%	17,3%	-2,4%	24,3%	30,6%	-6,4%
Het biedt baan zekerheid.	43,7%	30,8%	12,9%	49,7%	45,1%	4,6%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	81,5%	75,5%	6,0%	82,7%	86,7%	-4,0%

Tabel 51 Verschilscores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep VO/mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 opleiding te gaan werken.

Mbo-4 studenten die gaan doorstuderen in het hbo	Geen lerarenambitie VO/mbo			Lerarenambitie VO/mbo		
	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil	Geprefereerd beroep	Lerarenberoep VO/mbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	54,9%	27,3%	27,6%	65,4%	81,3%	-15,9%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	85,0%	38,4%	46,6%	92,4%	86,8%	5,6%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	87,5%	51,8%	35,7%	93,6%	90,1%	3,6%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	73,4%	33,5%	39,9%	74,7%	71,4%	3,3%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	67,4%	32,7%	34,7%	57,9%	56,8%	1,2%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	81,8%	39,3%	42,5%	80,5%	74,5%	6,0%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	76,6%	55,7%	20,9%	78,4%	78,0%	0,4%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	55,6%	32,2%	23,3%	60,2%	56,8%	3,4%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	46,2%	23,2%	23,1%	41,2%	52,1%	-10,9%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	77,5%	49,4%	28,1%	82,4%	81,2%	1,2%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	38,3%	24,6%	13,7%	38,0%	44,7%	-6,7%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	19,0%	16,1%	2,9%	16,9%	26,9%	-10,0%
Het biedt baan zekerheid.	48,1%	34,3%	13,8%	51,0%	54,3%	-3,3%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	83,6%	78,2%	5,4%	93,6%	92,7%	0,9%

Tabel 52 Verschilcores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep VO/mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 door te studeren in het hbo.

	Geen lerarenambitie VO/mbo			Lerarenambitie VO/mbo		
	Werken	Studeren in hbo	Vershil	Werken	Studeren in hbo	Vershil
Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken.	27,5%	27,6%	-0,1%	-7,5%	-15,9%	8,4%
Ik zou trots zijn om mensen te vertellen dat het mijn baan is.	45,4%	46,6%	-1,2%	4,6%	5,6%	-1,0%
Het zou in positieve zin uitdagend zijn.	36,5%	35,7%	0,8%	5,8%	3,6%	2,2%
Ik zou in een goed uitgeruste professionele werkomgeving werken.	38,8%	39,9%	-1,1%	20,8%	3,3%	17,5%
Als ik het goed zou doen in dit beroep, zou het financieel beloond worden.	29,2%	34,7%	-5,5%	17,3%	1,2%	16,2%
Het geeft me carrièremogelijkheden en de mogelijkheid om me professioneel te blijven ontwikkelen.	36,5%	42,5%	-6,0%	10,4%	6,0%	4,4%
Ik kan een gezin onderhouden met dit beroep en met deze carrière.	15,1%	20,9%	-5,8%	-0,6%	0,4%	-1,0%
Het biedt een salaris dat substantieel zal groeien in de komende 7 tot 10 jaar .	17,8%	23,3%	-5,5%	2,9%	3,4%	-0,5%
Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd.	13,7%	23,1%	-9,4%	2,3%	-10,9%	13,2%
Mijn familie zou trots zijn om te vertellen dat ik dit beroep uitoefen.	26,7%	28,1%	-1,4%	-8,1%	1,2%	-9,3%
Het betaalt een concurrerend startsalaris.	9,0%	13,7%	-4,7%	0,0%	-6,7%	6,7%
Alleen topstudenten kunnen een baan krijgen in dit veld.	-2,4%	2,9%	-5,3%	-6,4%	-10,0%	3,7%
Het biedt baan zekerheid.	12,9%	13,8%	-0,9%	4,6%	-3,3%	7,9%
Met dit werk kun je wat betekenen voor andere mensen.	6,0%	5,4%	0,7%	-4,0%	0,9%	-4,9%

Tabel 53 Verschilcores voor mbo-4 studenten die van plan zijn om te gaan werken en mbo-4 studenten die verwachten door te stromen in het hbo. De kolommen werken en studeren in het hbo zijn al verschilcores. Vervolgens is hierover het verschil berekend tussen deze twee verschilcores. Waarden zijn voor het lerarenberoep VO/mbo.

5.8 Tabellen inschatting start- en maximumsalarissen van leraren in het PO, VO of mbo

		Gemiddelde in €	Standaarddeviatie in €	Afwijking van gemiddelde in €	N (aantal)
Bruto maandelijks startsalaris van een leraar PO (€2.436)	Havo	1.954	991	-482	1.101
	Vwo	1.923	663	-513	1.405
	Mbo	1.875	832	-561	17.253
Bruto maandelijks maximumsalaris van een leraar PO (€4.464)	Havo	2.990	2.080	-1.474	1.101
	Vwo	3.021	1.153	-1.443	1.405
	Mbo	2.670	1.311	-1.794	17.253
Bruto maandelijks startsalaris van een leraar VO/mbo (€2.644)	Havo	2.321	1.357	-323	1.101
	Vwo	2.292	795	-352	1.405
	Mbo	2.175	1.008	-469	17.253
Bruto maandelijks maximumsalaris van een leraar VO/mbo (€5.228)	Havo	3.480	2.347	-1.748	1.101
	Vwo	3.573	1.940	-1.655	1.405
	Mbo	3.023	1.930	-2.205	17.253
Bruto maandelijks startsalaris in het geprefereerde beroep (gemiddeld startsalaris hbo is €2.000)	Havo	2.529	1.760	529	1.101
	Vwo	2.815	1.535	815	1.405
	Mbo	2.146	1.262	146	17.253

Tabel 54 Inschatting bruto startsalaris geprefereerde beroep, bruto start- en maximumsalaris leraar basisonderwijs en bruto start- en maximumsalaris leraar voortgezet onderwijs in euro's uitgesplitst in havo, vwo en mbo. Tevens is 5% van de data verwijderd (2.5% van de hoogste en 2.5% van de laagste resultaten) om data te ontdoen van uitbijters, CI = 95%. De standaarddeviatie is nog steeds redelijk groot. Om de standaarddeviatie te verlagen, moet nog meer data verwijderd worden. Dit maakt het resultaat wellicht minder betrouwbaar. Huidige gemiddelde waarden verschillen niet veel van de mediaan.

	Interesse in lerarenopleiding PO	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	U	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Nee	2.347	2.000	101943282	.006*
	Ja	2.263	2.000		
Startsalaris PO	Nee	1.923	2.000	8581058	.000*
	Ja	2.067	2.000		
Maximumsalaris PO	Nee	2.803	2.500	9193270	.000*
	Ja	3.051	3.000		
Startsalaris VO	Nee	2.262	2.000	8884737	.000*
	Ja	2.340	2.300		
Maximumsalaris VO	Nee	3.245	3.000	9485051	.000*
	Ja	3.424	3.000		

Tabel 55 Verschillen tussen respondenten met en zonder interesse in een lerarenopleiding basisonderwijs. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.

	Interesse in lerarenopleiding VO/mbo	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	U	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Nee	2.342	2.000	10582937	.048*
	Ja	2.245	2.100		
Startsalaris PO	Nee	1.926	2.000	9963411	.000*
	Ja	2.004	2.000		
Maximumsalaris PO	Nee	2.807	2.500	10107061	.000*
	Ja	2.961	2.800		
Startsalaris VO	Nee	2.264	2.000	9840265	.000*
	Ja	2.354	2.200		
Maximumsalaris VO	Nee	3.242	3.000	9723484	.000*
	Ja	3.464	3.000		

Tabel 56 Verschillen tussen respondenten met en zonder interesse in een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.

	Profielen	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	χ^2	p
Startsalaris geprefereerde beroep	C&M	2.632	2.500	10.66 (3, 2526)	.014*
	E&M	2.635	2.500		
	N&G	2.696	2.500		
	N&T	2.769	2.500		
Startsalaris PO	C&M	1.960	2.000	6.62 (3, 2525)	.085
	E&M	1.932	2.000		
	N&G	1.955	2.000		
	N&T	1.914	2.000		
Maximalsalaris PO	C&M	2.989	3.000	1.22 (3, 2527)	.748
	E&M	3.013	3.000		
	N&G	3.030	3.000		
	N&T	2.980	3.000		
Startsalaris VO	C&M	2.324	2.200	4.39 (3, 2522)	.222
	E&M	2.296	2.200		
	N&G	2.326	2.296		
	N&T	2.276	2.200		
Maximalsalaris VO	C&M	3.481	3.300	1.41 (3, 2523)	.703
	E&M	3.523	3.500		
	N&G	3.555	3.500		
	N&T	3.538	3.500		

Tabel 57 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in eindexamenprofiel. Het betreft hier alleen havisten en vwo'ers. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Een analyse tussen profielen voor het startsalaris van het geprefereerde beroep levert significante verschillen tussen profielen de profielen C&M en N&T en tussen E&M en N&T op. N&T'ers schatten het startsalaris hoger in dan scholieren met een maatschappijprofiel.

	Geprefereerd beroep (€2.000)		Startsalaris leraar PO (€2.436)		Maximalsalaris leraar PO (€4.464)		Startsalaris leraar VO (€2.644)		Maximalsalaris leraar VO (€5.228)	
	M (€)	Verschil	M (€)	Verschil	M (€)	Verschil	M (€)	Verschil	M (€)	Verschil
Domein (mbo-4):										
Afbouw, hout en onderhoud	2084.54	84.54	1891.55	-544.45	2727.05	-1736.95	2213.53	-430.47	3159.02	-2068.98
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	2147.45	147.45	1860.09	-575.91	2711.98	-1752.02	2146.53	-497.47	3067.70	-2160.30
Bouw en infra	2419.87	419.87	1929.54	-506.46	2797.96	-1666.04	2278.57	-365.43	3164.21	-2063.79
Economie en administratie	2269.43	269.43	1857.95	-578.05	2644.65	-1819.35	2175.43	-468.57	3014.71	-2213.29
Handel en ondernemerschap	2272.02	272.02	1883.79	-552.21	2702.60	-1761.40	2201.50	-442.50	3092.10	-2135.90
Horeca en bakkerij	2091.90	91.90	1878.17	-557.83	2700.02	-1763.98	2171.70	-472.30	3065.07	-2162.93
Informatie en communicatie-technologie	2348.83	348.83	1899.59	-536.41	2801.16	-1662.84	2250.19	-393.81	3240.38	-1987.62
Media en vormgeving	2164.19	164.19	1875.31	-560.69	2760.51	-1703.49	2194.77	-449.23	3147.20	-2080.80
Mobiliteit en voertuigen	2086.08	86.08	1901.88	-534.12	2789.37	-1674.63	2312.03	-331.97	3122.55	-2105.45
Techniek en procesindustrie	2302.78	302.78	1861.59	-574.41	2735.57	-1728.43	2208.03	-435.97	3167.09	-2060.91
Toerisme en recreatie	2009.63	9.63	1827.02	-608.98	2548.63	-1915.37	2112.82	-531.18	2834.44	-2393.56
Transport, scheepvaart en logistiek	2389.99	389.99	1889.30	-546.70	2708.73	-1755.27	2209.25	-434.75	3100.97	-2127.03
Uiterlijke verzorging	1852.88	-147.12	1844.11	-591.89	2514.11	-1949.89	2108.21	-535.79	2836.59	-2391.41
Veiligheid en sport	2164.34	164.34	1930.35	-505.65	2800.21	-1663.79	2254.71	-389.29	3192.13	-2035.87
Voedsel, natuur en leefomgeving	2002.53	2.53	1880.62	-555.38	2679.06	-1784.94	2123.74	-520.26	3044.17	-2183.83
Zorg en welzijn	2022.24	22.24	1880.16	-555.84	2602.77	-1861.23	2142.48	-501.52	2891.85	-2336.15

Tabel 58 Start- en maximalsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 domeinen. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean.

	Havo	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	U	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Klas 4	2.607	2.500	1317242.50	.001*
	Klas 5	2.416	2.300		
Startsalaris PO	Klas 4	1.973	2.000	137112.50	.026*
	Klas 5	1.931	2.000		
Maximumsalaris PO	Klas 4	2.986	3.000	145272.50	.578
	Klas 5	2.993	3.000		
Startsalaris VO	Klas 4	2.327	2.200	146973.50	.833
	Klas 5	2.310	2.200		
Maximumsalaris VO	Klas 4	3.465	3.500	143730.00	.494
	Klas 5	3.500	3.500		

Tabel 59 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in havo klas 4 en havo klas 5. het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het geprefereerde beroep en het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs zijn significant.

	Vwo	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	X ²	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Klas 4	2.887	2.700	13.43 (2, 1415)	.001*
	Klas 5	2.839	2.500		
	Klas 6	2.653	2.500		
Startsalaris PO	Klas 4	1.924	2.000	4.13 (2, 1417)	.127
	Klas 5	1.939	2.000		
	Klas 6	1.888	2.000		
Maximumsalaris PO	Klas 4	2.999	3.000	2.10 (2, 1420)	.351
	Klas 5	2.052	3.000		
	Klas 6	3.001	3.000		
Startsalaris VO	Klas 4	2.303	2.200	6.11 (2, 1415)	.047*
	Klas 5	2.315	2.300		
	Klas 6	2.235	2.100		
Maximumsalaris VO	Klas 4	3.554	3.500	3.20 (2, 1419)	.202
	Klas 5	3.630	3.500		
	Klas 6	3.509	3.500		

Tabel 60 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in vwo klas 4, klas 5 en klas 6. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het geprefereerde beroep zijn significant. Scholieren uit klas 6 wijken af van klas 5, $U = 79474$, $p = .006$ en van klas 4, $U = 76789.50$, $p < .000$. Het startsalaris van een leraar VO/mbo wijkt ook af, scholieren in klas 6 schatten het salaris lager in dan scholieren in klas 5, $U = 80932$, $p = .017$.

	Mbo-4	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	χ^2	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Jaar 1	2.172	2.000	3.87 (3, 17344)	.276
	Jaar 2	2.154	2.000		
	Jaar 3	2.134	2.000		
	Jaar 4	2.116	2.000		
Startsalaris PO	Jaar 1	1.881	2.000	3.28 (3, 17345)	.350
	Jaar 2	1.873	2.000		
	Jaar 3	1.869	2.000		
	Jaar 4	1.882	2.000		
Maximumsalaris PO	Jaar 1	2.689	2.500	5.86 (3, 17341)	.119
	Jaar 2	2.693	2.500		
	Jaar 3	2.647	2.500		
	Jaar 4	2.642	2.500		
Startsalaris VO	Jaar 1	2.205	2.000	18.14 (3, 17345)	.000*
	Jaar 2	2.189	2.000		
	Jaar 3	2.151	2.000		
	Jaar 4	2.147	2.000		
Maximumsalaris VO	Jaar 1	3.079	3.000	25.86 (3, 17344)	.000*
	Jaar 2	3.046	3.000		
	Jaar 3	2.982	3.000		
	Jaar 4	2.955	3.000		

Tabel 61 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 leerjaar 1, 2, 3 en 4. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het start- en maximumsalaris voor een leraar in het VO/mbo waren significant. Mbo'ers uit jaar 1 schatten deze salarissen significant hoger in dan mbo'ers uit jaar 3 en jaar 4.

	Mbo-4 laatste jaar	M (gemiddelde in €)	Mdn (mediaan in €)	U	p
Startsalaris geprefereerde beroep	Ja	2.116	2.000	32552503	.006*
	Nee	2.163	2.000		
Startsalaris PO	Ja	1.874	2.000	33296765	.729
	Nee	1.877	2.000		
Maximumsalaris PO	Ja	2.649	2.500	32833248.50	.071
	Nee	2.681	2.500		
Startsalaris VO	Ja	2.143	2.000	32171806.50	.000*
	Nee	2.191	2.000		
Maximumsalaris VO	Ja	2.970	3.000	32122806.50	.000*
	Nee	3.050	3.000		

Tabel 62 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 wel of niet in het laatste leerjaar. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.

5.9 Overzicht tabellen en figuren

Tabel 1 Overzicht van de effecten van de verschillende maatregelen. In de kolommen havo/vwo en mbo-4 geven de plussen aan dat er een positief effect gevonden is op de overwegingsintentie van de maatregel level 2 ten opzichte van level 1 op de overwegingsintentie. Een nul geeft aan dat er geen verschil gevonden is en een min geeft aan dat de maatregel een negatief effect heeft op de overwegingsintentie PO en VO/mbo.	5
Tabel 2 Redenen om af te zien van een lerarenopleiding basisonderwijs en VO/mbo. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.	8
Tabel 3 Responsberekening	21
Tabel 4 Responsberekeningen naar achtergrondkenmerken.....	22
Tabel 5 Verdeling respondenten per provincie.	24
Tabel 6 Achtergrondkenmerken: Het hoogste opleidingsniveau van ouder(s) verdeeld per niveau.	25
Tabel 7 Achtergrondkenmerken: Plannen van mbo-4 studenten na het afronden van de huidige opleiding.....	25
Tabel 8 Observaties voor alle vignetten voor PO en VO/mbo	29
Tabel 9 Percentage respondenten dat initieel aangaf leraar in het basisonderwijs te willen worden. Verdeeld in achtergrondkenmerken. De categorieën 'zeker wel' en 'waarschijnlijk wel' zijn samengevoegd en afgezet tegen wel/niet leraar willen worden.	31
Tabel 10 Percentage respondenten dat initieel aangaf leraar in het voortgezet onderwijs of mbo te willen worden. Verdeeld in achtergrondkenmerken. De categorieën 'zeker wel' en 'waarschijnlijk wel' zijn samengevoegd en afgezet tegen wel/niet leraar willen worden.	32
Tabel 11 Keuze voor een lerarenopleiding basisonderwijs naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met scholieren uit havo en vwo. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$	34
Tabel 12 Keuze voor een lerarenopleiding basisonderwijs naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met mbo-4 studenten. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$	35
Tabel 13 Kans op de overweging (waarschijnlijk wel en zeker wel) om een lerarenopleiding PO te gaan doen voor gecombineerde vignetkenmerken voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4) op basis van geschatte coëfficiënten.	38
Tabel 14 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs (PO) en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor scholieren (havo en vwo).	38
Tabel 15 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding basisonderwijs (PO) en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor studenten (mbo-4).	39
Tabel 16 Condities waaronder de groep scholieren die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.	39
Tabel 17 Condities waaronder de groep mbo-4 studenten die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding basisonderwijs (Pabo) wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.	40
Tabel 18 Keuze voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met alleen scholieren uit havo en vwo. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$	41
Tabel 19 Keuze voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo naar vignet- en achtergrondkenmerken. Geschatte odds ratio's en random effect variantie binnen een logistisch multilevel model met mbo-4 studenten. Significante resultaten zijn weergegeven met een *. Het significantieniveau dat gehanteerd wordt is: $\alpha = .05$	42
Tabel 20 Kans op de overweging (waarschijnlijk wel en zeker wel) om een lerarenopleiding VO/mbo te gaan doen voor gecombineerde vignetkenmerken voor scholieren (havo/vwo) en studenten (mbo-4) op basis van geschatte coëfficiënten.	43
Tabel 21 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs (VO) of mbo en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor scholieren (havo en vwo).	44
Tabel 22 Het verschil tussen het initiële antwoord (verticaal) op de kans om te kiezen voor een lerarenopleiding voortgezet onderwijs (VO) of mbo en het hoogste antwoord na vijf vignetten (horizontaal) voor studenten (mbo-4).	44
Tabel 23 Condities waaronder de groep scholieren die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding VO of mbo wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.	45

Tabel 24	Conditie waaronder de groep studenten die initieel waarschijnlijk een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo wil gaan doen, switcht naar 'zeker een lerarenopleiding'. Nb. Deze waarden zijn op het niveau van het vignet. Het kan zijn dat een respondent met een initiële overweging van 'waarschijnlijk wel' op meerdere vignetten 'zeker wel' geantwoord heeft. Deze respondent is dan dubbel aanwezig in deze vergelijking.	45
Tabel 25	Ideale moment van uitbetaling.	46
Tabel 26	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft havisten en vwo'ers.	54
Tabel 27	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten.	55
Tabel 28	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep VO of mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft havisten en vwo'ers.	56
Tabel 29	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en lerarenberoep VO of mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten.	57
Tabel 30	Pullfactoren voor scholieren zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.	60
Tabel 31	Pushfactoren voor scholieren zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.	60
Tabel 32	Pullfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.	60
Tabel 33	Pushfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het basisonderwijs.	60
Tabel 34	Pullfactoren voor scholieren zonder en met ambitie VO/mbo.	61
Tabel 35	Pushfactoren voor scholieren zonder en met de ambitie om leraar te worden in het VO/mbo. Een pushfactor wordt bepaald door het maximale verschil met het geprefereerde beroep te berekenen. In de lijst pushfactoren voor scholieren met ambitie VO/mbo zijn twee factoren opgenomen die het meeste afwijken van het geprefereerde beroep, maar die juist voor het lerarenberoep beter ingeschat worden dan voor het geprefereerde beroep (zie de negatieve waarden in Tabel 28). Het gaat hier om de stelling 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' en 'Mensen in dit beroep worden als succesvol beschouwd'. Deze factoren zijn positiever voor het beroep van leraar dan voor het geprefereerde beroep. Deze stellingen zouden dus ook een pullfactor kunnen zijn. Dit hangt echter af van wat de scholier ziet als ideaal.	61
Tabel 36	Pullfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het voortgezet onderwijs of mbo.	62
Tabel 37	Pushfactoren voor mbo-4 studenten zonder en met ambitie om leraar te worden in het voortgezet onderwijs of mbo. Ook bij de groep mbo'ers staat de stelling 'Het trekt het type mensen aan waarmee ik graag wil werken' tussen de pushfactoren omdat het verschil het grootst is. Echter schatten mbo'ers deze stelling hoger in voor het lerarenberoep dan voor het geprefereerde beroep.	62
Tabel 38	Redenen om af te zien van een lerarenopleiding basisonderwijs. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.	64
Tabel 39	Redenen om af te zien van een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo. Deze vraag is voorgelegd aan respondenten die op de initiële overwegingsvraag 'totaal niet', 'waarschijnlijk niet', 'misschien' of 'waarschijnlijk wel' geantwoord hebben.	64
Tabel 40	Welke mogelijkheid/-heden voor een carrière in het leraarsberoep spreekt/spreken je het meest aan? (meerdere antwoorden mogelijk)-(Overweging PO of VO/mbo: Zeker wel, waarschijnlijk wel, misschien). Percentages voor havo, vwo en mbo-4. Meerder antwoorden mogelijk.	65
Tabel 41	Belangrijkste factoren die kunnen bijdragen aan een beter beeld van het beroep van leraar. (Maximaal drie mogelijkheden). Percentages voor havo, vwo en mbo-4.	65
Tabel 42	Inschatting bruto startsalaris geprefereerde beroep, bruto start- en maximumsalaris leraar basisonderwijs en bruto start- en maximumsalaris leraar voortgezet onderwijs in euro's uitgesplitst in havo, vwo en mbo. De inschattingen zijn afgezet tegen de gemiddelde waarden uit de salaristabellen van CNV Onderwijs. Dit levert de verschilwaarde op.	67
Tabel 43	Schematische opbouw vignetten.	79
Tabel 44	Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep. Deze analyse betreft respondenten met ambitie voor het lerarenberoep PO die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.	86
Tabel 45	Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep. Deze analyse betreft respondenten zonder ambitie voor het lerarenberoep PO die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.	86
Tabel 46	Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep VO/mbo. Deze analyse betreft respondenten met ambitie voor het lerarenberoep VO/mbo die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.	87
Tabel 47	Verschillen tussen scholieren (havo/vwo) en mbo-4 studenten voor de visie op het lerarenberoep VO/mbo. Deze analyse betreft respondenten zonder ambitie voor het lerarenberoep VO/mbo die 'eens' en 'zeer eens' geantwoord hebben. Significante resultaten zijn gemarkeerd met *.	87
Tabel 48	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 opleiding te gaan werken.	88
Tabel 49	Verschilcores van imago-vragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep PO verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 door te studeren in het hbo.	88

Tabel 50 Verschilscores voor lerarenambities PO voor mbo-4 studenten die van plan zijn om te gaan werken en mbo-4 studenten die verwachten door te stromen in het hbo. De kolommen werken en studeren in het hbo zijn al verschilscores. Vervolgens is hierover het verschil berekend tussen deze twee verschilscores. .89	
Tabel 51 Verschilscores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep VO/mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 opleiding te gaan werken. .89	
Tabel 52 Verschilscores van imagovragen voor geprefereerd beroep en het lerarenberoep VO/mbo verdeeld in respondenten zonder lerarenambities en respondenten met lerarenambities in procenten (%). Deze verdeling betreft mbo-4 studenten die van plan zijn om na de mbo-4 door te studeren in het hbo.90	90
Tabel 53 Verschilscores voor mbo-4 studenten die van plan zijn om te gaan werken en mbo-4 studenten die verwachten door te stromen in het hbo. De kolommen werken en studeren in het hbo zijn al verschilscores. Vervolgens is hierover het verschil berekend tussen deze twee verschilscores. Waarden zijn voor het lerarenberoep VO/mbo.90	90
Tabel 54 Inschatting bruto startsalaris geprefereerde beroep, bruto start- en maximumsalaris leraar basisonderwijs en bruto start- en maximumsalaris leraar voortgezet onderwijs in euro's uitgesplitst in havo, vwo en mbo. Tevens is 5% van de data verwijderd (2.5% van de hoogste en 2.5% van de laagste resultaten) om data te ontdoen van uitbijters, CI = 95%. De standaarddeviatie is nog steeds redelijk groot. Om de standaarddeviatie te verlagen, moet nog meer data verwijderd worden. Dit maakt het resultaat wellicht minder betrouwbaar. Huidige gemiddelde waarden verschillen niet veel van de mediaan.....91	91
Tabel 55 Verschillen tussen respondenten met en zonder interesse in een lerarenopleiding basisonderwijs. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.91	91
Tabel 56 Verschillen tussen respondenten met en zonder interesse in een lerarenopleiding voortgezet onderwijs of mbo. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.91	91
Tabel 57 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in eindexamenprofiel. Het betreft hier alleen havisten en vwo'ers. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Een analyse tussen profielen voor het startsalaris van het geprefereerde beroep levert significante verschillen tussen profielen de profielen C&M en N&T en tussen E&M en N&T op. N&T'ers schatten het startsalaris hoger in dan scholieren met een maatschappijprofiel.92	92
Tabel 58 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 domeinen. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean.93	93
Tabel 59 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in havo klas 4 en havo klas 5. het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het geprefereerde beroep en het startsalaris van een leraar in het basisonderwijs zijn significant.94	94
Tabel 60 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in vwo klas 4, klas 5 en klas 6. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het geprefereerde beroep zijn significant. Scholieren uit klas 6 wijken af van klas 5, $U = 79474$, $p = .006$ en van klas 4, $U = 76789.50$, $p < .000$. Het startsalaris van een leraar VO/mbo wijkt ook af, scholieren in klas 6 schatten het salaris lager in dan scholieren in klas 5, $U = 80932$, $p = .017$94	94
Tabel 61 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 leerjaar 1, 2, 3 en 4. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Resultaten voor het start- en maximumsalaris voor een leraar in het VO/mbo waren significant. Mbo'ers uit jaar 1 schatten deze salarissen significant hoger in dan mbo'ers uit jaar 3 en jaar 4.95	95
Tabel 62 Start- en maximumsalarissen voor het geprefereerde beroep, leraren in het PO en leraren in het VO/mbo uitgesplitst in mbo-4 wel of niet in het laatste leerjaar. Het gemiddelde is een 5% trimmed mean. Data zijn niet normaal verdeeld, daarom is er gekozen voor de non-parametrische Mann-Whitney U test.95	95

Figuur 1 Kansen per vignet laten zien dat er een positieve kans op de overwegingsintentie ten opzichte van de initiële overwegingsintentie is op basis van vignet 1. Dit is het minst interessante vignet. Initiële overwegingsintenties zijn: havo/vwo scholieren PO: 4.5%, VO/mbo: 6.0% en mbo-4 studenten PO: 4.3%, VO/mbo: 6.2%. De kansen lopen op naar mate de voorwaarden interessanter worden. De elementen van alle twintig vignetten zijn te vinden in bijlage 5.2 ...6	
Figuur 2 Vergelijking van de verhouding mbo-4 studenten per domein voor de steekproef en de populatie.....	24
Figuur 3 Verdeling respondenten per provincie.....	24
Figuur 4 Kansen om leraar te worden in het PO of VO/mbo voor scholieren en studenten gerangschikt op het minst tot het meest ideale vignet volgens de respondenten. Kansen per vignet laten zien dat er een positieve kans op de overwegingsintentie ten opzichte van de initiële overwegingsintentie is op basis van vignet 1. Dit is het minst interessante vignet. Initiële overwegingsintenties zijn: havo/vwo scholieren PO: 4.5%, VO/mbo: 6.0% en mbo-4 studenten PO: 4.3%, VO/mbo: 6.2%. De kansen lopen op naar mate de voorwaarden interessanter worden. De elementen van alle twintig vignetten zijn te vinden in bijlage 5.2.	46
Figuur 5 Kloof tussen het geprefereerde beroep en de visie op het beroep van leraar voor de groepen scholieren studenten zonder ambitie om leraar te worden in het PO of VO/mbo.....	63
Figuur 6 Verschillen tussen inschatting van het startsalaris in euro's van het geprefereerde beroep, leraar in het basisonderwijs en leraar in het VO of mbo. Data van alle respondenten.	68
Figuur 7 Verschillen tussen inschatting van het maximumsalaris in euro's van leraren in het basisonderwijs en leraren in het voortgezet onderwijs of mbo. Data van alle respondenten.	68